

Univerzita Karlova v Praze
Právnická fakulta

Mgr. Jiří Netušil

Zvýhodnění věřitele v občanském soudním řízení

Rigorózní práce

Vedoucí rigorózní práce: JUDr. Tomáš Pohl

Katedra: Občanského práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 30. 6. 2014

Prohlašuji, že jsem předkládanou rigorózní práci vypracoval samostatně za použití zdrojů a literatury v ní uvedených a práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 30. června 2014

Jiří Netušil

Chtěl bych tímto poděkovat vedoucímu mé rigorózní práce panu JUDr. Tomáši Pohlovi za velmi vstřícnou a podnětnou pomoc při zpracování této práce.

Dále bych rád poděkoval své rodině za jejich trpělivost, pochopení a podporu při jejím zpracování.

Obsah

Úvod.....	1
1. Zvýhodnění věřitele a zásada rovnosti.....	3
1.1. Rovnost účastníků řízení	3
1.2. Zvýhodnění věřitele v občanském soudním řízení – obecný výklad	5
2. Zvýhodnění věřitele v nalézacím řízení	8
2.1. Prorogační doložka.....	8
2.2. Doručování	16
2.2.1. Obecný výklad	16
2.2.2. Typy doručování	18
2.2.3. Doručování fyzické osobě - nepodnikateli.....	21
2.2.4. Tzv. fikce doručení	26
2.2.5. Neúčinnost doručení	28
2.2.6. Doručování de lege lata a de lege ferenda.....	29
2.3. Opatrovnictví účastníka řízení	31
2.4. Koncentrace řízení	36
2.4.1. Obecný výklad.....	36
2.4.2. Přípravné jednání	37
2.4.3. Koncentrace řízení po prvním jednání ve věci	41
2.4.4. Výjimky ze zásady koncentrace řízení	44
2.4.5. Koncentrace řízení po vyhlášení konečného rozhodnutí ve věci	46
2.4.6. Zamyšlení nad současným stavem koncentrace řízení	47
2.5. Rozhodnutí ve věci samé	51
2.5.1. Rozsudek pro uznání	52
2.5.1.1. Druhy rozsudku pro uznání	53
2.5.1.2. Rozsudek pro uznání – úvahy de lege lata a de lege ferenda	60
2.5.2. Rozsudek pro zmeškání.....	63
2.5.3. Platební rozkaz	70
2.5.3.1. „Klasický“ platební rozkaz	71
2.5.3.2. Elektronický platební rozkaz	77
2.5.3.3. Směnečný a šekový platební rozkaz	80
2.5.4. Shrnutí úpravy rozhodnutí ve věci samé	82

2.6. Řízení o pozůstalosti	84
3. Další formy získání exekučního titulu	87
3.1. Notářský zápis se svolením k vykonatelnosti	87
3.2. Rozhodčí doložka ve spotřebitelských smlouvách	92
4. Zvýhodnění věřitele v exekučním řízení	101
4.1. Obecný výklad.....	101
4.2. Zvláštní zásady ovládající exekuční řízení.....	102
4.3. Zjištění majetku dlužníka v exekučním řízení	104
4.4. Rozsah majetku dlužníka postiženého v exekučním řízení.....	109
5. Zvýhodnění věřitele v insolvenčním řízení	113
5.1. Obecný výklad.....	113
5.2. Věřitelské orgány	115
5.3. Neplatnost a neúčinnost právních úkonů	118
Závěr	122
Seznam použitých zkratk	129
Seznam použité literatury	130
1. Učebnice a komentářová literatura	130
2. Monografie a kvalifikační práce	130
3. Články	132
4. Internetové zdroje	138
Summary.....	139
Seznam klíčových slov (List of Key Words).....	141

ÚVOD

Jednou ze stěžejních zásad občanského soudního řízení je uplatnění rovnosti jeho účastníků, která se projevuje shodným okruhem jejich procesních práv a povinností, kdy by neměl být ani jeden z nich neodůvodněně zvýhodněn před ostatními. Právní úprava občanského soudního řízení prochází v posledních více než dvaceti letech procesem modernizace a dynamizace, v jejichž důsledku se prosazují prvky, které by rovnováhu procesních práv a povinností sice neměly narušit, ale ve svém důsledku mohou jednu z procesních stran zvýhodnit. Vzhledem k tomu, že uplatnění těchto prvků se v současném řízení před soudy podstatně zvýrazňuje, rozhodl jsem se zabývat se jimi v mé rigorózní práci.

Název rigorózní práce tak nebyl zvolen náhodně. Třebaže v současné době jsou do českého právního řádu zejména pod vlivem direktivní evropské legislativy zapracovávány ochranná ustanovení ve prospěch spotřebitele, který je vnímán jako slabší smluvní strana, občanského práva procesního jako by se tento trend netýkal. Toto tvrzení se na první pohled může zdát zjednodušující, ve skutečnosti tomu tak není. Uvědomíme-li si, že žalovanému (spotřebiteli) může být žaloba společně s předvoláním k jednání doručována fikcí nebo v případě, že žalovaný (spotřebitel) žádným způsobem nereagoval na tzv. kvalifikovanou výzvu, může soud na základě toho vydat rozsudek pro uznání, proti němuž se lze odvolat pouze z velmi úzce definovaných důvodů, není podle mého názoru ochrana dlužníka jako žalovaného dostatečně v občanském soudním řízení rozvinuta. Na druhou stranu je nutné si klást otázku, zda tato ochrana spotřebitele má mít v procesním právu vůbec nějaké místo, když jeho cílem je rychlost a hospodárnost řízení, které mohou být v mnohých případech zvýšené ochraně spotřebitele odporovat.

Z výše uvedeného úvodu vyplývá, že cílem rigorózní práce je analýza občanského soudního řízení a jeho jednotlivých institutů z pohledu možného, ale i faktického zvýhodnění věřitele jako strany žalující. Tato práce ale není obranou dlužníků jako žalovaných, ani věřitelů jako žalobců. Cílem této práce je objektivní zhodnocení platné právní úpravy při zdůraznění jejích kladů a záporů a doporučení jejích změn. Nedílnou součástí práce bude rovněž poměření vybraných procesních

institutů, které dle mého názoru zvýhodňují věřitele nebo popřípadě dlužníka, se zásadou rovnosti účastníků řízení.

Je vhodné zdůraznit, že důležitým zdrojem inspirace při výběru tématu rigorózní práce mi byla praxe advokátního koncipienta v advokátní kanceláři, jejíž agenda je převážně zaměřena na soudní a exekuční vymáhání pohledávek věřitelů zejména z bankovního sektoru. Z odborné literatury mě ovlivnila monografie JUDr. Karla Svobody, Ph.D., nazvaná „*Nové instituty českého civilního procesu*“, ve které se autor rovněž důkladně zabývá otázkami souvisejícími s tématem mé rigorózní práce.

Rigorózní práce je systematicky rozčleněna do pěti částí. První část představuje všeobecný úvod do tématu se zaměřením na výklad o rovnosti účastníků řízení a vymezení zvýhodnění věřitele pro účely této práce. Druhá část tvoří jádro práce a zahrnuje seznámení s jednotlivými instituty občanského sporného řízení před soudy prvního stupně, které zvýhodňují nebo mohou zvýhodnit věřitele jako žalobce ve snaze získat pravomocný a vykonatelný exekuční titul.¹ V každé části se stručně vyjádřím k otázce porušení či zachování zásady rovnosti příslušným procesním institutem. Okrajově se v této části zaměřím na nesporná řízení, konkrétně řízení o pozůstalosti. Následující část je s ohledem na téma rigorózní práce zaměřena na výklad o notářských zápisech se svolením k vykonatelnosti a rozhodčím řízení, které představují vedle rozhodnutí soudu další podklad pro vedení exekučního řízení vůči majetku dlužníka. V dalších částech se budu stručně věnovat exekučnímu a insolvenčnímu řízení z pohledu tématu práce. S ohledem na stěžejnost práce v její druhé části budou třetí až pátá partie zpracovány pouze rámcově. V závěrečné části shrnu a zhodnotím platnou právní úpravu občanského soudního řízení ve vztahu k tématu práce.

Nedílnou součástí každé kapitoly bude tedy výklad o platné právní úpravě z pohledu právní teorie a praxe, zejména rozhodovací praxe vyšších soudů. Ve vztahu k tématu bude zpracována i úprava obsažená v rekodifikaci soukromého práva, která nabyla účinnosti 1. ledna 2014.

Stav právní úpravy je zachycen ke dni 30. 6. 2014.

---

¹ Vzhledem k tomu, že základním smyslem podání žaloby ze strany věřitele peněžité pohledávky je získat pravomocné a vykonatelné rozhodnutí, označuji toto rozhodnutí jako exekuční titul v souladu s úpravou exekučního řádu a občanského soudního řádu.

1. ZVÝHODNĚNÍ VĚŘITELE A ZÁSADA ROVNOSTI

1.1. Rovnost účastníků řízení

Zásada rovnosti účastníků patří ke stěžejním zásadám ovládajícím civilní soudní řízení a tvoří tak nedílnou součást práva na spravedlivý proces. Své vyjádření má na úrovni ústavní (konkrétně v čl. 96 odst. 1 ústavního zákona č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky – dále jen „Ústava“, a čl. 37 odst. 4 Listiny základních práv a svobod, vyhlášené pod č. 2/1993 Sb. – dále jen „Listina“), ale i zákonné (viz § 18 odst. 1 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, dále jen „OSŘ“). Tato zásada je rovněž dovozována ze znění čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod vyhlášené pod sdělením č. 209/1992 Sb. (dále jen „Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod“) prostřednictvím zásady „rovnosti zbraní“.

Podstatou zásady rovnosti účastníků je zajištění rovného postavení účastníků ve smyslu zákazu zvýhodnění kohokoliv z nich v rozsahu jejich procesních práv či naopak znevýhodnění uložením procesní povinnosti, která nemá původ v procesním postavení účastníka.² Zásada rovnosti účastníků se aplikuje na celé řízení před soudem bez ohledu na jeho stádium a je tak pojímána jako významné interpretační pravidlo všech procesních institutů a procesněprávních předpisů vůbec.³ Na zásadu rovnosti účastníků je též možné nahlížet jako na procesní vyjádření zákazu diskriminace na základě jednotlivých hledisek uvedených v čl. 3 odst. 1 Ústavy.⁴

Rovnost účastníků je zajišťována dvojitým způsobem. Prvním z případů představuje zakotvení procesních pravidel vztahujících se na žalobce a žalovaného bez ohledu na jejich procesní postavení, které nezohledňují případné rozdíly mezi účastníky. Náleží sem prakticky veškerá ustanovení procesních předpisů upravujících vedení řízení

---

² Například jako nepřijatelné zvýhodnění žalobce nelze vnímat, že je oprávněn disponovat s předmětem řízení, na druhou stranu znevýhodněním žalobce není povinnost vylíčit všechny rozhodující skutečnosti v takovém rozsahu, aby nedošlo k odmítnutí žaloby, protože všechna tato procesní práva a povinnosti mají svůj původ v jeho procesním postavení a z logiky věci nemohou náležet žalovanému.

³ Bureš, J., Drápal, L. Občanský soudní řád I, II Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 97.

⁴ Tj. bez rozdílu pohlaví, rasy, barvy pleti, jazyka, víry a náboženství, politického či jiného smýšlení, národního nebo sociálního původu, příslušnosti k národnostní nebo etnické menšině, majetku, rodu nebo jiného postavení – viz Bureš, J., Drápal, L. op. cit. sub. 3, s. 97.

a procesněprávní vztahy.⁵ Druhou skupinou případů se vyrovnávají určité faktické nerovnosti mezi účastníky, jež mají svůj původ v mimoproceních předpisech. Patří sem například právo na ustanovení opatrovníka při omezení či zbavení procesní způsobilosti, právo na služby tlumočnicka, pokud účastník nerozumí jazyku, ve kterém je řízení vedeno, nebo právo na osvobození od soudního poplatku.⁶

Shora bylo naznačeno, že rovnost účastníků není nikdy absolutní a je limitována procesním postavením žalobce a žalovaného a stadiem, ve kterém se řízení nachází. Pro civilní řízení byla relativnost zásady rovnosti účastníků dovozena například v nálezu Ústavního soudu ze dne 19. 1. 2010, sp. zn. Pl. ÚS. 19/2009, ve kterém je uvedeno, že *„ze zásady rovnosti účastníků řízení totiž nelze vyvozovat abstraktní postulát, že všichni účastníci řízení musí v každém okamžiku řízení současně disponovat určitým procesním prostředkem. V případě některých procesních prostředků plyne naopak z jejich povahy a účelu, že jejich uplatnění může být v dispozici pouze jedné strany.“* S tímto názorem se zcela ztotožňuji, kdy nelze za všech okolností připustit naprostou rovnost účastníků řízení. Vždy je nutné vážit podmínky konkrétní procesní situace a nikoliv paušálně činit závěry ohledně diskriminačního důsledku procesní normy.

K otázce zásady rovnosti účastníků řízení se aktuálně vyjádřil Ústavní soud ve svém nálezu ze dne 28. 1. 2014, sp. zn. Pl. ÚS 49/10, zveřejněném pod č. 44/2014 Sb., kde se podrobně zabýval ústavní konformitou úpravy rozsudku pro zmeškání.⁷ Ústavní soud ve zmíněném nálezu konstruuje tzv. test rovného zacházení, který vychází z testu přímé diskriminace. Konkrétně se jedná o čtyři kroky, které se posuzují:

- 1) jde o srovnatelného jednotlivce nebo skupiny (tj. jde o účastníky řízení)?;
- 2) je s nimi zacházeno odlišně?;
- 3) je odlišné zacházení dotčené straně sporu k tíži (uložením břemene nebo odepřením dobra)?;
- 4) je toto odlišné zacházení ospravedlnitelné, tj. a) sleduje legitimní zájem a b) je přiměřené?

---

⁵ Například nástup účinků koncentrace řízení, doručování písemností účastníkům apod.

⁶ Helán, J.: Účastník a jeho postavení v procesu. Diplomová práce, Právnická fakulta Masarykovy univerzity, 2006.

⁷ K tomu blíže v podkapitole věnované rozsudku pro zmeškání.

Osobně shledávám tato kritéria posuzování zachování rovnosti účastníků řízení za aplikovatelná na všechny procesní instituty občanského soudního řízení.

1.2. Zvýhodnění věřitele v občanském soudním řízení – obecný výklad

Téma mé rigorózní práce je založeno na úzké souvislosti mezi rovností účastníků a různými procesními instituty, které napomáhají urychlení řízení odpovídajícím společenským potřebám a představám o rychlosti a účinnosti „spravedlnosti“. Mezi porušení zásady rovnosti účastníků a pro účely této práce vymezeného zvýhodnění věřitele v rámci občanského soudního řízení však nelze klást vždy rovnítko a tudíž nelze považovat každé zvýhodnění jakékoliv procesní strany za automatické popření jejich procesní rovnosti.

Samotné zvýhodnění věřitele jako žalobce své pohledávky závisí na spojení tří podmiňujících faktorů – zastoupení věřitele advokátem, vedle toho stojí žalovaný dlužník jako právnicky nevzdělaná osoba, která v řízení vystupuje zcela nečinně (ať již záměrně či v dobré víře ve všeobecnou „spravedlnost“ rozhodování soudů – viz níže), a k tomu všemu přistupuje relativně přísná právní úprava řízení před soudem, která klade zvýšený důraz na procesní bdělost při plnění procesních povinností žalovaného a využití jeho procesních práv.

První z podmínek, a to zastoupení věřitele advokátem, je splněna v naprosté většině sporů o splnění splatné pohledávky. Každý rozumný věřitel se nechá v řízení zastoupit advokátem jako profesionálem, protože ten v rámci právních služeb by měl napomáhat k co nejrychlejšímu vydání konečného rozhodnutí ve věci samé, které bude znamenat pro jeho klienta úspěch, právě prostřednictvím procesní úpravy.

Druhý z předpokladů zvýhodnění věřitele je pasivita žalovaného dlužníka. U této podmínky vycházím ze zkušenosti, že žalovaný dlužník peněžitého dluhu je v podstatné části případů fyzickou osobou (spotřebitelem), který není zastoupen advokátem, jenž by byl díky tomu „rovnocenným“ účastníkem ve vztahu k žalobci. Určitá „zranitelnost“ žalovaného je způsobena nejen nezastoupením advokátem, ale zejména shora zmíněnou nečinností. Bohužel v mnohých případech je žalovaný dlužník pasivní úmyslně, což nakonec vede k jeho nedosažitelnosti pro soud a tedy nemožnosti soudu vypátrat jeho

aktuální pobyt. V ostatních případech jsou všechny písemnosti řádně doručeny,⁸ a přesto žalovaný nevyvine žádnou procesní aktivitu ve smyslu obrany vůči žalobě. Nechci tím naznačit, že veškeré žaloby jsou podávány neodůvodněně k vymození zaplacených nebo promlčených pohledávek, ale tím, že žalovaný se snaží se soudem komunikovat a účastní se nařízených jednání, může dosáhnout plnění uložené povinnosti ve splátkách, nebo zamítnutí nároku, který by byl v rozporu se zákonem či dobrými mravy.⁹ Žalovaný dlužník se tak nemusí nechat vždy zastupovat advokátem, ale postačí, když bude se soudem komunikovat a plnit své procesní povinnosti, o nichž bude v převážné většině případů soudem poučen.

Ke shora uvedeným podmínkám přistupuje třetí předpoklad spočívající v povaze a přísnosti právní úpravy řízení před soudem. Lze konstatovat, že postupnými novelizacemi občanského soudního řádu, které mají za cíl zefektivnit soudní řízení, jsou kladeny na obě procesní strany zvýšené požadavky na plnění svých procesních povinností a řádné využití všech možností, které jim právní úprava nabízí. Nestane-li se tomu tak, poté hrozí jejich neúspěch ve věci samé korunovaný omezenými prostředky obrany proti němu. Prvky odpovědnosti za výsledek sporu prostupují celým civilním procesem a zvláště tíživě a nepředvídatelně působí vůči žalovanému dlužníkovi. V nalézacím řízení lze tyto prvky shledat již při zahájení řízení ohledně volby soudu, který řízení povede, tak v jeho průběhu v nástupu účinků koncentrace řízení a jeho skončením vydáním rozhodnutí ve věci samé.¹⁰ Zvláště výrazným způsobem se projevuje v právní úpravě doručování písemností účastníkovi, která ovlivňuje celé řízení před soudem z pohledu zajištění povědomosti žalovaného o probíhajícím řízení a nutnosti provedení příslušného procesního úkonu či účasti na něm. Právě těmito prvky se budu zabývat v následující části mé práce.

Lze shrnout, že zvýhodnění věřitele jako žalobce má souvislost s celou řadou na sebe navazujících předpokladů, kdy za stěžejní lze označit samotnou právní úpravu. Zvýhodnění věřitele buď znamená porušení zásady rovnosti, nebo k němu v jistém

---

⁸ Ve smyslu převzetí písemnosti žalovaným.

⁹ Například nepřiměřeně vysoké smluvní pokuty či smluvního úroku z prodlení. Zde narážím na skutečnost, že pokud konečným rozhodnutím ve věci samé je platební rozkaz nebo rozsudek pro zmeškání, soud pravidelně přiznává celý nárok, aniž by se blíže zabýval uplatněným návrhem. Naopak když řízení projde dokazováním, měl by soud z úřední povinnosti takový nárok zamítnout.

¹⁰ Platební rozkaz, rozsudek pro zmeškání či rozsudek pro uznání.

ohledu směřuje a je jakýmsi předstupněm jejího porušení. S ohledem na výše uvedené zvýhodnění nespočívá v uložení zvláštní procesní povinnosti účastníkovi, která druhého účastníka nezatěžuje, či naopak v bezdůvodné bonifikaci účastníka disponujícího širším okruhem procesních práv. Zvýhodnění věřitele naopak představuje pro účely nalézacího řízení, které tvoří podstatnou část práce, procesní situaci, díky níž může získat nebo získá žalující věřitel rozhodnutí ve věci samé mnohem rychleji a bez nutnosti zvýšené procesní aktivity z jeho strany, nežli v případech, kdy se žalovaný dlužník brání, popřípadě komunikuje se soudem.

2. ZVÝHODNĚNÍ VĚŘITELE V NALÉZACÍM ŘÍZENÍ

2.1. Prorogační doložka¹¹

Příslušnost soudu je možné, zjednodušeně řečeno, definovat jako souhrn pravidel, na základě kterých lze určit, který konkrétní soud má povinnost věc projednat a následně rozhodnout. Místní příslušnost poté souvisí s územním členěním státu a určením konkrétního soudu v rámci téhož stupně soustavy soudů k vyřízení věci. Místní příslušnost soudu je rozlišována zákonem jako obecná (§ 84 OSŘ), daná na výběr (§ 87 OSŘ) a výlučná (§ 88 OSŘ). Vztah mezi nimi je takový, že nejsou-li dány podmínky pro výlučnou příslušnost a není poté využita příslušnost daná na výběr, uplatní se automaticky obecná místní příslušnost. Obecná místní příslušnost vychází z jednoduchého pravidla, že k řízení je příslušný obecný soud účastníka, proti němuž návrh (žaloba) směřuje, není-li samozřejmě stanoveno jinak.

Při respektování zásady autonomie vůle smluvních stran je zákonem umožněno, aby si v určitých případech sjednaly předem pro řešení sporů z tohoto smluvního vztahu vyplývajícími místní příslušnost jiného soudu, než který by byl příslušný podle aplikovatelné právní úpravy. Hovoří se o tzv. smluvené místní příslušnosti, prorogaci či prorogační doložce. Je zřejmé, že zatímco ve sporech ze závazkových vztahů, které se budou řídit obecnou místní příslušností a žalující věřitel bude následovat žalovaného na „jeho“ soud v místě jeho bydliště, bude v těchto vztazích při využití prorogační doložky zneužívat věřitel svého „silnějšího“ postavení a soud určený prorogační doložkou bude v jeho prospěch, tedy přesně bude otáčet princip obecné místní příslušnosti, popřípadě minimálně nebude tento princip zohledňovat. Vzhledem k tomu, že taková ustanovení mohou mít ve vztahu k dlužníkovi (spotřebiteli) často zneužívající charakter a věřitele značně zvýhodňuje, je prorogační doložka předmětem zájmu práva Evropské unie, které spotřebitelům širokou ochranu poskytuje.

---

¹¹ Od 1. 1. 2014 došlo zákonem č. 293/2013 Sb. k zásadní novelizaci ustanovení § 89a OSŘ, které upravuje dohody o místní příslušnosti soudu v občanském soudním řízení. Jsem si plně vědom toho, že podle současné právní úpravy nelze dohodu o místní příslušnosti ve spotřebitelských sporech uzavřít, přesto podle nich probíhá řada řízení a setkávat se tak s nimi v těchto sporech bude možné ještě několik let. Z toho důvodu považuji prorogační doložku za stále aktuální problém civilního řízení a je tudíž vhodné tuto kapitolu do mé práce zahrnout.

Prorogace neboli dohoda o místní příslušnosti v civilním soudním řízení má základ v ustanovení § 89a OSŘ, které neupravuje obsahové náležitosti dohody, nýbrž pouze podmínky, za kterých je možné dohodu uzavřít. Dohoda o místní příslušnosti musí být účastníky řízení (smluvními stranami) sjednána písemně. Není ji možné uzavřít v těch případech, na které se vztahuje výlučná místní příslušnost dle § 88 OSŘ. Navíc se dohoda může týkat pouze místní příslušnosti soudu prvního stupně, nelze tudíž sjednat místní příslušnost až soudu odvolacího.¹²

V důsledku rekonstrukce hmotněprávní části soukromého práva a změn v terminologii došlo ke změně druhu právních vztahů, ve kterých lze platně dohodu uzavřít. Do 31. 12. 2013 mohla být dohoda uzavřena mezi účastníky v tzv. obchodních věcech, nyní je to však pouze možné ve věcech týkajících se vztahů mezi podnikateli vyplývajících z podnikatelské činnosti. Třebaže na první pohled se může zdát, že změna to není výrazná, pro spotřebitelské vztahy tomu tak není.

Obchodní věc byla zvláštním termínem občanského soudního řádu, který se vykládal v souladu s tímto pojmem obsaženým v § 9 odst. 3 OSŘ ve znění účinném do 31. 12. 2013. Z gramatického výkladu bylo dovozováno, že obchodní se rozumí každá věc, která se řídí obchodním zákoníkem, tedy zákonem č. 513/1991 Sb.¹³ Jelikož obchodní zákoník upravoval tzv. absolutní závazkové právní vztahy upravené pouze v tomto zákoně, kdy se jimi právní vztahy řídily bez ohledu na postavení stran, nebylo možné vyloučit, aby se jím řídily i vztahy mezi spotřebiteli a podnikateli.

Oproti tomu současná právní úprava tento výklad neumožňuje, když jednoznačně stanoví, že subjekty dohody mohou být pouze podnikatelé a navíc spor musí vyplývat z jejich podnikatelské činnosti. Po 1. 1. 2014 tak nelze ve spotřebitelských vztazích dohodu o místní příslušnosti uzavřít. Nevyřešenou otázkou prozatím zůstává, co bude s dohodami uzavřenými před tímto datem.

Není sporu o tom, že řízení zahájená před 1. 1. 2014 podle dohod o místní příslušnosti se budou posuzovat podle dosavadních právních předpisů, což ostatně vyplývá z přechodných ustanovení zákona č. 293/2013 Sb. (článek II. bod 2.). Co ale

---

¹² Do důsledku vzato však sjednáním místní příslušnosti soudu prvního stupně dochází fakticky i k určení odvolacího soudu.

¹³ Holý L.: Jak to bude s dohodami o místní příslušnosti? Brno: Právnická fakulta Masarykovy univerzity, dostupné na http://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2012/prispevky-reforma.html, s. 4.

zákon neřeší, je platnost prorogačních doložek sjednaných před tímto datem, podle kterých prozatím nebylo řízení před soudem zahájeno. Odborná literatura a ani rozhodovací praxe na to prozatím nedávají odpověď.

Osobně se domnívám, že žádné řízení dle dohody o místní příslušnosti není možné zahájit, aniž by se žalobce nevystavil riziku vyslovení místní nepřislušnosti soudu a nic na tom nemění ani ta skutečnost, že byla sjednána za účinnosti úpravy, která to umožňovala. K tomuto závěru mě vede úvaha nad povahou dohody. Přestože je dohoda obsažena ve smlouvě či obchodních podmínkách, které jsou hmotněprávní povahy, nelze odepřít dohodě její procesní povahu, kdy původ má v procesním předpise. Vzhledem k tomu, že v procesním právu platí, že se řídí předpisy účinnými v době zahájení řízení, mám za to, že pokud stávající právní úprava prorogační doložku ve spotřebitelských vztazích vylučuje, nelze tudíž ani podle již sjednané dohody postupovat.

V následujících odstavcích se proto budu pouze zabývat výkladem § 89a OSŘ ve znění účinném do 31. 12. 2013, kdy mohlo dojít ke sjednání dohody ve vztazích mezi spotřebitelem a podnikatelem, k čemuž se váže i téma práce. S tím souvisí i výklad ustanovení občanského zákoníku účinného do 31. 12. 2013, který se na tyto vztahy aplikuje, protože dohody o místní příslušnosti byly sjednány za jeho účinnosti.

Jak bylo výše uvedeno, je zvláštní pozornost věnována prorogačním doložkám ve spotřebitelských smlouvách, a to zejména ze strany evropského práva a na to navazující judikatury Soudního dvora Evropské unie, která přímo ovlivňuje rozhodovací praxi českých soudů. Spotřebitelé jsou považováni za slabší smluvní stranu, čehož využívají (a často zneužívají) věřitelé, a ti se poté zavážou ve smlouvě k různým podmínkám nevýhodného charakteru. Celé odvětví práva na ochranu spotřebitele vychází z předpokladu, že neporovnatelná ekonomická síla věřitele a spotřebitele nutí spotřebitele k akceptaci nepřiměřeně zneužívajících ustanovení, které jejich postavení slabší smluvní strany ještě více zvyrazňuje.¹⁴ Jedním z příkladů takových zneužívajících klauzulí ve spotřebitelských smlouvách je právě dohoda o místní příslušnosti, a to typicky ve smlouvě o spotřebitelském úvěru či jiném

---

¹⁴ Nepopírám, že některá ustanovení v tzv. spotřebitelských smlouvách nemají silně zneužívající charakter, na druhou stranu nelze nevidět až přehnaný přístup evropského práva k ochraně spotřebitele, což ale není předmětem této práce.

bankovním produktu mezi bankou či jiným subjektem poskytujícím úplatně peníze a spotřebitelem.

Základním pramenem právní úpravy prorogačních doložek ve spotřebitelských smlouvách z pohledu evropského práva je směrnice Rady 93/13/EHS ze dne 5. 4. 1993, o nepřiměřených podmínkách ve spotřebitelských smlouvách (dále jen „směrnice“), kdy konkrétně čl. 3 odst. 1 prohlašuje každou individuálně nesjednanou smluvní podmínku *„za nepřiměřenou, jestliže v rozporu s požadavkem přiměřenosti způsobuje významnou nerovnováhu v právech a povinnostech stran (...) v neprospěch spotřebitele“*. V příloze směrnice je poté stanoveno, že za nepřiměřenou je považována podmínka, jejímž předmětem nebo následkem je zbavení práva spotřebitele podat žalobu nebo použít jiný opravný prostředek (bod 1 písm. q) přílohy směrnice). Tato ustanovení byla dále rozvíjena v judikatuře Soudního dvora Evropské unie (dříve Evropského soudního dvora).¹⁵

Do českého právního řádu byla shora citovaná směrnice transponována prostřednictvím ustanovení § 52 a násl. zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník (dále jen „OZ“), a to zejména jeho ustanovením § 55 a § 56. Podle § 56 odst. 1 OZ nesmějí spotřebitelské smlouvy obsahovat *„ujednání, která v rozporu s požadavkem dobré víry znamenají k újmě spotřebitele značnou nerovnováhu v právech a povinnostech stran“*. Odstavec třetí shodného ustanovení poté vypočítává demonstrativní výčet smluvních ujednání, která jsou považována za nepřípustná. Obsahovými rozdíly mezi zněním směrnice a občanského zákoníku se budu podrobněji zabývat dále.

Předně je nutné zdůraznit, že zneužívající charakter prorogační doložky, je zkoumán ze strany soudů z úřední povinnosti jako jedna z podmínek řízení. Taková ujednání soud nesmí zkoumat až na základě námitek spotřebitele (viz rozsudek ve věci „Pannon“). Přestože ale soud dojde z úřední povinnosti k závěru, že dohoda o místní příslušnosti je neplatná,¹⁶ není oprávněn vydat usnesení o místní nepřislušnosti bez

---

¹⁵ Za stěžejní rozhodnutí v této oblasti je považován rozsudek ze dne 27. 6. 2000, C-240/98 až C-244/98, Oceáno Grupo Editorial SA proti Roció Murciano Quintero a Salvat Editoru SA proti José M. Sánchez Alcón Pradesovi, José Luis Copano Badillovi, Mohammed Berrvaneum a Emilio Viñas Falinovi (dále jen „Oceáno Grupo“), a rozsudek ze dne 4. 6. 2009, C-243/08, Pannon GSM Zrt. proti Erzsébet Instinné Györfi (dále jen „Pannon“).

¹⁶ Původně občanský zákoník v § 55 odst. 2 upravoval relativní neplatnost takových klauzulí, následně bylo dovozeno, že i přesto musí soud zkoumat charakter ujednání z úřední povinnosti. Proto byla tato

zjištění stanoviska účastníků řízení, a to především žalovaného. Nejvyšší soud ve stanovisku občanskoprávního a obchodního kolegia ze dne 9. 10. 2013, sp. zn. Cpjn 200/2011, zaujal názor s ohledem na judikaturu Soudního dvora Evropské unie, že za předpokladu, že žalovaný spotřebitel souhlasí s ujednáním obsahujícím prorogační doložku, může soud poté podle této doložky postupovat, i když by ji mohl považovat za zneužívající.¹⁷

Ze shora uvedených vymezení zneužívajících smluvních podmínek ve vztahu ke spotřebiteli vyplývá, že směrnice a občanský zákoník využívají různých definic takových ujednání. Základní rozdíl je ve způsobu sjednání prorogační doložky. Dle směrnice musí být prorogační doložka sjednána individuálně. Podmínce individuálního sjednání tudíž nevyhovuje zahrnutí prorogační doložky do obchodních podmínek věřitele a následný odkaz na obchodní podmínky ve smlouvě s tím, že se spotřebitel s nimi seznámil. Nevyhovující jsou rovněž předem předpřipravené formuláře smluv, kde je prorogační doložka zahrnuta a do ní se doplní pouze identifikace druhé smluvní strany a datum uzavření smlouvy.¹⁸ Oproti tomu občanský zákoník vůbec hledisko způsobu sjednání prorogační doložky nepřikládá žádný význam a nerozlišuje mezi jejím individuálním a neindividuálním sjednáním. Nejvyšší soud však dovodil, že jako zneužívající lze „*typově pojmenovat právě ujednání, která nebyla sjednána individuálně*“.¹⁹ Jinak řečeno, to, že český právní řád výslovně nezakotvuje způsob sjednání prorogační doložky, ještě neznamená, že neindividuálně sjednané smluvní podmínky jsou v pořádku.

Druhým požadavkem kladeným na prorogační doložku ve světle směrnice je nepřiměřenost způsobující významnou nerovnováhu v právech a povinnostech stran v neprospěch spotřebitele. Vedle toho občanský zákoník využívá dikce rozporu

---

ujednání považována i před účinností zákona č. 155/2010 Sb. za absolutně neplatná – viz usnesení Ústavního soudu ze dne 9. 2. 2011, sp. zn. Pl. ÚS 1/2010.

¹⁷ K tomuto závěru Nejvyšší soud dospěl i přesto, že dle § 55 odst. 2 OZ jsou taková ujednání postihována absolutní neplatností, jelikož v daném případě aplikoval nepřímý účinek směrnice eurokonformním výkladem příslušných ustanovení českého právního řádu – viz bod č. 56 a 58 stanoviska.

¹⁸ V článku 3 odst. 2 shora citované směrnice je uvedeno, že „*podmínka je vždy považována za nesjednanou individuálně, jestliže byla sepsána předem, a spotřebitel proto nemohl mít žádný vliv na obsah podmínky, zejména v souvislosti s předem sepsanou běžnou smlouvou*“. Viz též usnesení Krajského soudu v Praze ze dne 21. 9. 2010, sp. zn. 21 Co 454/2010.

¹⁹ Bod 54 stanoviska občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 9. 10. 2013, sp. zn. Cpjn 200/2011.

ujednání s požadavkem dobré víry, která znamená značnou nerovnováhu v právech a povinnostech stran k újmě spotřebitele. Je zřejmé, že směrnice používá jako hodnotící kritérium ujednání požadavek přiměřenosti a občanský zákoník naopak požadavek dobré víry. Třebaže se jedná o různá jazyková vyjádření, mám za to, že obsahově jsou pojmy obdobné a v zásadě se neliší.

Lze tak uzavřít, že občanský zákoník poskytuje mnohem širší ochranu spotřebitelům před takovými ujednáními než směrnice, z čehož ale nelze dovodit její porušení ze strany českého zákonodárce, jelikož směrnice vždy stanovují pouze minimální standard a jednotlivé členské státy mohou přijmout přísnější úpravu.²⁰

Z uvedeného vyplývá, že nikoliv každá prorogační doložka ve spotřebitelských smlouvách je absolutně neplatnou a že s ohledem na relativně komplikované vyjádření zneužívajícího charakteru prorogační doložky lze jen stěží vytvořit pevná pravidla pro posouzení její platnosti. Vždy je nutné přihlížet ke konkrétním okolnostem případu. Proto je jako vodítko natolik významná judikatura Soudního dvora Evropské unie a českých soudů.

Zneužívající charakter prorogační doložky v neprospěch spotřebitele je zejména dovozován ze skutečnosti, že pokud je založena příslušnost soudu značně vzdáleného od místa bydliště spotřebitele, odradí časová a finanční náročnost dopravy od jeho osobní účasti na jednání u soudu, což je z hlediska práva na spravedlivý proces neakceptovatelné. Žalovanému spotřebiteli by měla být dána možnost ústně se vyjádřit ke skutkovým okolnostem případu a přednést svá tvrzení a důkazy je podporující. Shodné je možné aplikovat i na případ, kdy spotřebitel by měl být stranou žalující.²¹ Z české rozhodovací praxe lze uvést usnesení Krajského soudu v Praze ze dne 21. 9. 2010, sp. zn. 21 Co 454/2010, ve kterém byla jako pomocné kritérium pro podmínky České republiky zvolena vzdálenost sto kilometrů mezi sídlem místně příslušného soudu a bydlištěm spotřebitele, kdy tato hranice by byla pro soud ještě přijatelnou pro zachování platnosti prorogační doložky. Naopak pro mě zcela překvapující bylo usnesení Nejvyššího soudu ze dne 13. 6. 2012, sp. zn. 28 Nd 63/2012, kde soud paušálně označil veškeré prorogační doložky ve spotřebitelských smlouvách za neplatné, aniž by zkoumal konkrétní okolnosti případu.

---

²⁰ Bod 27 a 32 stanoviska občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 9. 10. 2013, sp. zn. Cpjn 200/2011.

²¹ Rozsudek Soudního dvora Evropské unie ve věci „Océano Grupo“ a „Pannon“.

Osobně se domnívám, že někdy až přehnaná ochrana spotřebitele ve snaze doslova mu vnutit spravedlnost není v mnohých případech u prorogačních doložek vůbec na místě, a to z následujících důvodů. Primárně je nutné zkoumat, zda požadavky kladené na sjednávání prorogačních doložek nejsou zbytečně přísné. Následně je vhodné se zamyslet nad tím, když skutečně shledáme prorogační doložku neplatnou, zda postoupení věci soudu v místě bydliště spotřebitele bude mít na jeho aktivitu či lépe řečeno pasivitu nějaký vliv.

Nejdříve bych se rád zastavil nad podmínkou individuálního sjednání prorogační doložky. Je dovozováno, že spotřebitel by měl mít vliv na obsah smlouvy, který by měl být výsledkem negociačního procesu. Formulářové („předpřipravené“) typy smluv tomuto požadavku nevyhovují. Pokud ale věřitel požaduje zakotvení prorogační doložky ve smlouvě a bez ní by smlouvu neuzavřel, je jednoznačné, že ani sepsání smlouvy na místě spotřebitele před prorogační doložkou nezachrání. Naopak právě formulářové typy smluv usnadňují a urychlují proces jejich uzavření. Podle mého názoru tak toto řešení vyhovuje oběma smluvním stranám. Navíc spotřebitel má vždy smlouvu jistě k dispozici, může se s ní seznámit a popřípadě odmítnout smlouvu podepsat. Je-li prorogační doložka součástí smlouvy (buď formulářové) a tyto podmínky nejsou napsány mikroskopickým písmem, domnívám se, že z tohoto důvodu není nutné prorogační doložku považovat za neplatnou.

Výhradní zahrnutí prorogační doložky do obchodních podmínek, na něž je ve smlouvě odkazováno, již vůbec nesplňuje požadavek individuálního sjednání a soudní praxe toto považuje za zcela nepřipustné. Lze si klást otázku, proč je prorogační doložka uvedená pouze v obchodních podmínkách neplatně sjednána, když zcela běžně jsou v obchodních podmínkách ustanovení o „sjednaných“ úrocích, účtovaných poplatcích s kombinovaným odkazem na sazebníky věřitele a ve smlouvě je pouze veden bez dalšího na tato ustanovení odkaz a soudní praxe tato ujednání nezpochybňuje a považuje za platná. Třebaže se kloním k závěru, že sjednání prorogační doložky ve smlouvě je vhodnější, proč je akceptována platnost někdy mnohem závažnějších ustanovení uvedených pouze v obchodních podmínkách?²²

Prorogační doložka nesmí znamenat významnou nerovnováhu v právech a povinnostech stran v neprospěch spotřebitele. Podle mého názoru není kritérium

---

²² Příkladem mohou být poplatky účtované za různé služby, kdy podmínky uplatnění těchto poplatků jsou výhradně uvedeny pouze v obchodních podmínkách a v sazebnících jejich výše.

vzdálenosti sídla soudu a bydliště spotřebitele pro podmínky České republiky vhodným hodnotícím kritériem platnosti prorogační doložky. Kdybych už měl zvolit nějaké hledisko,²³ vybral bych časovou a finanční náročnost na dostavení se spotřebitele k soudu. Porovnání vzdálenosti sídla určeného prorogační doložkou a sídla soudu určeného na základě obecné místní příslušnosti s bydlištěm spotřebitele může pro obecně příslušný soud vyplývat často příznivěji, nemusí toto platit z časového natož finančního hlediska, které hraje pro spotřebitele nezanedbatelnou roli.²⁴

Shora bylo uvedeno, že smyslem zachování obecné místní příslušnosti soudu spotřebitele je zachování práva na spravedlivý proces z pohledu nebránění spotřebiteli hájit svá práva či naopak zbavení možnosti podat žalobu. Domnívám se, že tyto úvahy nejsou zcela přesné a především neodráží skutečný stav. Přestože je stěžejní zásadou civilního procesu zásada ústnosti, není zakázáno se soudem komunikovat, plnit povinnost tvrzení a důkazní výhradně písemně. Nemůže-li se spotřebitel (ať jako žalovaný nebo žalobce) účastnit nařízeného jednání, nikdo mu nebrání, aby se řádně omluvil, souhlasil, aby byla věc projednána v jeho nepřítomnosti, a do podání zároveň uvedl relevantní tvrzení a navrhl či přiložil důkazy. Navíc z vlastní zkušenosti vím, že ačkoliv jsou žaloby na spotřebitele podávány výhradně na obecně příslušné soudy, spotřebitelé jako žalovaní stejně k jednání nedorazí a ani se neomluví.²⁵ Snaha o ochranu spotřebitele se tak zcela zjevně míjí v tomto případě účinkem a naopak soudy zbytečně zatěžuje a prodlužuje trvání soudního řízení. Dalším důsledkem následování žalovaného při sporu do místa jeho bydliště je vynaložení dodatečných nákladů žalobce, resp. právního zástupce žalobce, na dostavení se k nařízenému jednání, o které se paradoxně zvyšuje náhrada nákladů řízení uložených žalovanému za předpokladu úspěchu žalobce ve věci.

Dříve než podrobím dohodu o místní příslušnosti testu rovnosti, je nutné poukázat na její specifikum v rámci soudního řízení. Zatímco ostatní instituty jsou dány objektivně právní úpravou a soud je aplikuje v rámci řízení sám nebo z podnětu

---

²³ Otázkou zůstává, zda pro rozlohu a dostupnost v České republice je vhodné nějaké hledisko volit.

²⁴ Přestože je například Ostrava od Prahy velmi vzdálená, je díky dobré vlakové obslužnosti velmi dobře dostupná, naopak z malé horské vesnice se dostat do města, kde sídlí soud, může být někdy z důvodů chybějící dopravní obslužnosti často komplikovaný úkol.

²⁵ Paradoxně je tato skutečnost mimo jiné způsobena možností tzv. náhradního doručení – viz níže.

některého z účastníků, prorogační doložka musí být nejdříve před jejím použitím účastníky výslovně sjednána, což ovlivňuje i test rovnosti.

Dohoda o místní příslušnosti se týká žalobce i žalovaného. Dle mého názoru nelze u druhého kroku testu spočívající v posouzení odlišného zacházení odpovědět kladně, jelikož s účastníky nemůže a ani nesmí soud zacházet odlišně. Bez ohledu na to, jaký soud řízení vede, musí být soudce nezávislý a nestranný a k oběma účastníkům přistupovat nerozdílně. Jestliže nelze dovodit odlišné zacházení mezi účastníky, nelze postupovat v dalších krocích testu, protože ty na splnění této podmínky navazují.

Dojdeme-li k závěru, že dohoda o místní příslušnosti neporušuje zásadu rovnosti, neznamená to ještě, že věřitel není zvýhodněn, nikoliv však odlišným zacházením, což bylo výše vyloučeno, ale tím, že může omezovat dlužníka v procesní obraně a tím zjednodušit věřiteli cestu k exekučnímu titulu. Soud proto musí z úřední povinnosti zkoumat zneužívající charakter prorogační doložky ve vztahu k žalovanému dlužníkovi (spotřebiteli). Tento požadavek mimo jiné vyplývá i ze shora uvedené vlastnosti dohody, kdy její použití je vázáno na ujednání obou stran.

Lze shrnout, že dohodu o místní příslušnosti je oprávněně vnímána jako smluvní ustanovení jednoznačně ve prospěch věřitele. Na druhou stranu není možné z tohoto tvrzení automaticky dovozovat neplatnost ustanovení pro svůj zneužívající charakter a rozpor s dobrými mravy. Je zcela správné, že platnost prorogační doložky soud posuzuje z úřední povinnosti, ale vždy musí přihlížet ke konkrétním okolnostem případu a neměl by se uchýlit k paušálním závěrům.

2.2. Doručování

2.2.1. Obecný výklad

Právní úprava doručování patří k nejdůležitějším částem úpravy občanského soudního řízení, resp. všech procesních předpisů, jejíž kvalita se přímo úměrně promítá do účinného uplatnění řady dalších institutů občanského soudního řízení a samotné vynutitelnosti práva vůbec. Soud a účastníci řízení se v průběhu řízení stávají subjekty procesních vztahů, v jejichž rámci mezi sebou komunikují a v podstatě tak realizují

obsah těchto procesních vztahů. Nedochozí-li ke vzájemné komunikaci ústní formou, což se zásadně děje pouze při jednání před soudem, stává se další logickou formou komunikace zaznamenání určitého sdělení do písemné podoby a následná nutnost zajištění seznámení s jeho obsahem jeho adresátem. S ohledem na skutečnost, že komunikace mezi soudy a účastníky řízení probíhá právě z podstatné části v písemné podobě, a rovněž s ohledem na to, že druhý účastník řízení se ve většině případů stane účastníkem řízení proti své vůli, je důraz kladený na odpovídající úroveň právní úpravy doručování, který bude odpovídat náhledu spravedlivého uspořádání vztahů, zcela pochopitelný.

Podle mého názoru se nejvýrazněji projevuje snaha po co nejefektivnější právní úpravě doručování právě při soudním vymáhání věřitelovy pohledávky vůči jeho dlužníkovi. Věřitel jako žalobce je veden pochopitelnou snahou v nejkratší době získat vykonatelné rozhodnutí soudu, které by bylo možné vykonat, a získat tak zpět plnění, které dlužníkovi poskytl. Naopak dlužník, vědom si své povinnosti, se mnohdy pokouší vše mařit svou nečinností a skrýváním se. Zákonodárce tak musí při volbě vhodné a účelné právní úpravy doručování brát v úvahu řadu hledisek a často protichůdných principů, které civilní proces ovládají. Jedná se zejména o princip rovnosti účastníků a práva být slyšen, proti se naopak staví zásada *vigilantibus iura* a princip rychlosti a efektivnosti soudního řízení.

S ohledem na shora nastíněné problémy prošla právní úprava doručování určitým vývojem. Původně bylo doručování v občanském soudním řádu podstatně změněno tzv. velkou novelou občanského soudního řádu, neboli zákonem č. 30/2000 Sb., který byl následně v oblasti doručování ještě doplněn zákonem č. 555/2004 Sb. Nevyhovující stav v oblasti doručování, který byl těmito zákony zaveden a který byl předmětem kritiky,²⁶ nakonec vedl k další zásadní změně doručování, a to tzv. souhrnnou novelou občanského soudního řádu, tedy zákonem č. 7/2009 Sb., jenž v zásadě platí dodnes. Hlavními důvody přijetí nové koncepce doručování v rámci občanského soudního řízení byly zejména snahy zrychlit řízení před soudy (tj. zkrátit dobu trvání řízení do vnesení konečného rozhodnutí) a usnadnit soudům proces doručování účastníkům. Nelze však rovněž odhlédnout od skutečnosti, že mnohé prvky

---

²⁶ Korbel, F., Prudilová, D.: Změny v systému doručování po 1. červenci 2009. Právní rozhledy č. 17/2009. Mimořádná příloha, s. 1 a odkaz na literaturu v poznámce pod čarou č. 4).

doručování mohou žalobce jako profesionála značně zvýhodnit. Sluší se však dodat, že v zásadě oprávněně.

Vzhledem k tomu, že vycházím z předpokladu, že nejčastěji žalovaných subjektem na plnění peněžitého dluhu je fyzická osoba nedisponující datovou schránkou a ani soudu není pravděpodobně známa její elektronická adresa, kam by mohl písemnosti doručovat, v úvodní části stručně popíši základní principy doručování dle občanského soudního řádu a dále se již budu pouze věnovat doručování takové osobě, zejména prvkům, které mohou žalobce zvýhodnit.

2.2.2. Typy doručování

Souhrnnou novelou byly zavedeny čtyři způsoby doručování, které je možné rozdělit do dvou skupin podle hlediska, zda doručování účastníkovi zajišťuje přímo soud nebo k tomu využívá jiné osoby. Všechny čtyři způsoby doručování jsou hierarchicky uspořádány, a to tak, že zákonem je přesně stanoveno jejich pořadí, kterým je soud vázán. Soud tedy nemá možnost mezi jednotlivými způsoby doručování libovolně volit, kromě níže uvedené výjimky, ale vždy je povinen dodržovat jejich pořadí.²⁷

Základním ustanovením pro oblast doručování je ustanovení § 45 OSŘ příznačně nadepsané jako způsoby doručování. Přednostně mají být písemnosti dle odstavce prvního doručovány přímo soudem, resp. soudcem či jiným zaměstnancem soudu, při příslušném procesním úkonu, kterým je nejčastěji jednání.²⁸ Lze soudit, že tento způsob doručování je nejčastěji využíván v případech, kdy nekontaktní účastník se překvapivě účastní jednání a soudce se tak okamžitým předáním řady písemností snaží vyhnout komplikacím při jejich následném doručování. Dalším z důvodů pro zavedení priority této úpravy je snaha soudu jako státního orgánu ušetřit. Vzhledem k výše uvedenému lze uzavřít, že k doručování přímo při procesním úkonu dochází spíše výjimečně a nejedná se tak o nejvyužívanější, ale přesto o nejrychlejší a nejefektivnější

---

²⁷ Takto zvolená koncepce je zcela logickým důsledkem skutečnosti, že pokud stát investoval do zprovoznění systému veřejné datové sítě a učinil z tohoto způsobu doručování prioritní způsob, zaváže své orgány je povinně přednostně využívat.

²⁸ Je zřejmé, že se zákonodárce snažil uchovat jednotnou terminologii, přestože by se tento způsob „doručování“ mohl mnohem přiléhavěji označovat jako předání.

způsob doručení písemnosti při ověření totožnosti adresáta bez pochybností o okamžiku doručení.²⁹

V pořadí druhým způsobem doručování dle zákonné priority je doručování písemností prostřednictvím veřejné datové sítě do datové schránky (§ 45 odst. 2 věta první OSŘ), kdy adresou pro doručování je adresa datové schránky evidovaná dle zákona č. 300/2008 Sb., o elektronických úkonech, osobních číslech a autorizované konverzi dokumentů, ve znění pozdějších předpisů (§ 46 odst. 1 OSŘ). Tímto zákonem se zároveň řídí samotné doručování do datové schránky a je tak ve vztahu k úpravě v občanském soudním řádu v poměru speciality.³⁰ Pro podrobnější informace je možné blíže odkázat na ustanovení tohoto zákona. Pouze bych rád zdůraznil, že na subjekt, který má zřízenou datovou schránku, jsou zákonem kladeny mnohem větší nároky ve smyslu povinnosti hlídat si její obsah. Subjekt disponující datovou schránkou se totiž nemůže účinně vyhnout doručení písemnosti, protože ačkoliv datovou schránku nepoužívá, je písemnost považována za doručenu desátým dnem po „dodání“ do datové schránky (tzv. fikce doručení uvedená v § 17 odst. 4 tohoto zákona).

Jestliže adresát nemá zřízenou datovou schránku, doručí mu soud písemnost na jeho žádost na jinou adresu nebo elektronickou adresu (§ 45 odst. 2 věta druhá OSŘ). První z možností doručení je podmíněna žádostí ze strany adresáta a sdělením této jiné adresy.³¹ Využití tohoto způsobu doručování je zcela na úvaze soudu, při čemž jediným výslovně zákonem uvedeným hlediskem pro jeho volbu je přispění k urychlení řízení. Soud tak může odůvodnit použití tohoto způsobu doručování i jinými důvody za předpokladu, že to nevylučuje zákon či povaha věci (§ 46a odst. 2 věta první OSŘ). Subjekt sdělující jinou nebo elektronickou adresu si musí uvědomit, že bude-li soud na tuto adresu doručovat, stává se tato adresa pro účely tohoto řízení adresou pro doručování se všemi důsledky s tím spojenými.³² Třebaže je adresát v tomto případě

---

²⁹ Korbel, F., Prudilová, D., op. cit. sub. 26, s. 7.

³⁰ S ohledem na to, že zřízení datové schránky pro fyzickou osobu – spotřebitele – je v zásadě fakultativní, lze předpokládat, že taková fyzická osoba nebude běžně datovou schránku mít. Z toho důvodu s ohledem na zaměření rigorózní práce se nebudu blíže tímto způsobem doručování zabývat s výjimkou dále uvedeného.

³¹ Legislativní zkratkou „jiná adresa“ je pro nepodnikající fyzické osoby nutné vykládat tak, že se jedná o adresu nezapsanou v centrální evidenci obyvatel či adresu trvalého pobytu (k těmto pojmům viz níže), protože na tyto adresy soud automaticky doručuje dle posledního způsobu doručování – viz § 46b písm. a) OSŘ.

³² To znamená, že sdělená jiná či elektronická adresa má přednost před adresou v centrální evidenci obyvatel, a soud na tuto adresu může doručovat s účinky náhradního doručení – viz Korbel F., Prudilová D., op. cit. sub. 26, s. 7.

zatížen povinností bez zbytečného odkladu soudu sdělit změny skutečností významných pro doručování, tak porušení této povinnosti je sankcionováno právě tím, že soud považuje tuto adresu za adresu pro doručování.

Naopak na elektronickou adresu může soud doručovat i bez žádosti adresáta, postačí totiž jeho souhlas a zároveň uvedení akreditovaného poskytovatele certifikačních služeb, který vydal jeho kvalifikovaný certifikát a vede jeho evidenci, nebo předložení platného kvalifikovaného certifikátu. Pro případ doručování na elektronickou adresu jsou zákonem přímo definovány dva důvody neúčinnosti doručení a to bez dalšího, tj. bez nutnosti, aby se adresát neúčinnosti doručení domáhal na rozdíl od neúčinnosti doručení dle § 50d OSŘ. Neúčinným se doručení na elektronickou adresu stane, jestliže se písemnost vrátí jako nedoručitelná nebo jestliže adresát do tří dnů od odeslání písemnosti zpětně nepotvrdí soudu její přijetí. Z uvedeného vyplývá, že účinné doručení na elektronickou adresu je vázáno na aktivní činnost adresáta ve formě potvrzení v zákonem stanovené lhůtě. Nestane-li se tomu tak, doručení písemnosti je bez dalšího neúčinné.³³

Posledním způsobem doručování, nelze-li doručit dle předchozích možností, je doručování prostřednictvím doručujícího orgánu³⁴ nebo účastníka řízení či jeho zástupce, a to na adresu pro doručování dle § 46b OSŘ.

Shora jsem ve stručnosti shrnul jednotlivé způsoby doručování aplikovatelné v rámci občanského soudního řízení. Nyní se již budu zabývat pouze doručováním fyzické nepodnikatelské osobě, která je nejčastějším subjektem žalovaným věřitelem na peněžité plnění a které je při určitém zjednodušení obvykle doručováno prostřednictvím doručujícího orgánu, výjimečně účastníkem řízení či jeho zástupcem. Právě změny zavedené souhrnnou novelou do tohoto způsobu doručování často při neznalosti právní úpravy vedou žalované dlužníky k překvapivým výsledkům a významně napomáhají ke snadnějšímu získání vykonatelného rozhodnutí pro žalující věřitele. Zejména těmito prvky bych se rád v následující podkapitole zabýval.

---

³³ Lze si klást otázku, proč při doručování do datové schránky nemusí adresát přijetí potvrzovat, když při doručování na elektronickou adresu ano. Jako kdyby zákonodárce předem předvídal bezchybnost a stoprocentní funkčnost systému datových schránek provozovaných ministerstvem vnitra (tedy státem) na rozdíl od systému elektronických adres.

³⁴ Opět se jedná o legislativní zkratku, která je blíže rozvedena v § 48 OSŘ – pod doručujícím orgánem se rozumí soudní doručovatelé, orgány Justiční stráže, soudní exekutoři či provozovatelé poštovních služeb.

2.2.3. Doručování fyzické osobě - nepodnikateli

Zásadní proměnou prošlo souhrnnou novelou zejména právě doručování prostřednictvím doručujícího orgánu. S cílem zrychlit civilní soudní řízení odstraněním průtahů, které často způsobovalo složité a mnohdy nemožné doručení písemnosti druhému z účastníků, byla tímto zákonem ještě více přenesena odpovědnost za možnost řádného doručení na adresáta písemnosti. Pro tento způsob doručování je velmi významná tzv. adresa pro doručování dle § 46b OSŘ a charakter písemnosti, která má být doručena.

Adresa pro doručování dle § 46b OSŘ má podpůrnou povahu ve vztahu k adrese pro doručování dle § 46a OSŘ.³⁵ S ohledem na to, aby se žádný účastník nemohl skrývat před soudy, resp. svými žalujícími věřiteli, je v zákoně zakotvena fikce adresy pro doručování, která je upravena v § 46b OSŘ. Toto ustanovení zahrnuje výčet adres různých subjektů, které jsou ze zákona považovány za adresy pro doručování pro tyto subjekty a ty se tak nemohou na této adrese vyhnout účinnému doručení s tvrzením, že se na této adrese fakticky nezdržují. Jestliže tomu tak není a není zároveň u nich splněn některý z důvodů neúčinného doručení podle § 50d odst. 1 OSŘ,³⁶ nemůže být tato skutečnost přičítána k tíži žalobce, který se chce co nejrychleji domoci svého práva.³⁷ Je zřejmé, že tato zákonná konstrukce odpovídá zásadě *vigilantibus iura* a dále zásadě, že nikomu nelze vnucovat spravedlnost. Zákonodárce tak vychází z předpokladu, že každý subjekt je plně odpovědný za to, aby byl dosažitelný pro všechny státní orgány, a pokud jsou pro evidenční účely zřízeny určité databáze, kam se tyto informace zaznamenávají, je zcela v zájmu takového subjektu, aby adresa uvedená v takové evidenci odpovídala skutečnému místu jeho pobytu.

Pro fyzickou nepodnikající osobu je adresou pro doručování ve smyslu § 46b OSŘ adresa, na kterou jí mají být doručovány písemnosti dle centrální evidence

---

³⁵ Primárně by měl soud doručovat na adresu, kterou pro účely komunikace se soudem adresát zvolil a soudu rovněž sdělil.

³⁶ Viz více v podkapitole věnující se neúčinnosti doručení.

³⁷ Všeobecně se vychází z premisy, že problémy s doručováním budou na straně žalované, je však nutné si uvědomit, že ustanovení o doručování jsou aplikovatelná pro všechny subjekty řízení, tedy i žalobce.

obyvatel.³⁸ Jakmile není taková adresa u této osoby evidována, stává se automaticky fiktivní adresou pro doručování adresa místa jejího trvalého pobytu.

Jednoznačné vymezení adresy pro doručování tvoří základ pro fungující systém tzv. náhradního doručování neboli doručování fikcí, které patří ke stěžejním částem právní úpravy doručování v občanském soudním řízení. Zákonodárce zvolil nejjednodušší variantu, kdy fiktivní adresu pro doručování fyzické nepodnikající osoby ztotožnil s adresami uvedenými v centrální evidenci obyvatel. Zhodnocení současného stavu adresy pro doručování provedu společně s ostatními aspekty doručování prostřednictvím doručujícího orgánu, účastníka či jeho zástupce, abych mohl lépe poukázat na výhody a nedostatky právní úpravy ve vzájemných souvislostech.

Podle charakteru písemnosti, která je doručována prostřednictvím doručujícího orgánu, účastníka či jeho zástupce, je rozlišováno doručování písemností určených do vlastních rukou a doručování dalších písemností – tedy těch, které nejsou určeny do vlastních rukou. Dělicím kritériem je skutečnost, zda doručující orgán může při prvním pokusu o doručení písemnosti rovnou obálku vhodit při nezastižení adresáta do schránky, nebo vrátí obálku zpět na poštu při současném zanechání výzvy k jejímu vyzvednutí. U písemností určených do vlastních rukou se proces jejich doručení dále liší podle toho, jedná-li se o písemnosti, které lze doručit uložením nebo nikoliv. O jaký typ písemnosti se jedná, je buď výslovně stanoveno zákonem,³⁹ nebo jej určí svým nařízením soud.

Písemnosti určené do vlastních rukou jsou svým obsahem důležitější než ostatní písemnosti, a proto je kladen důraz na to, aby byla taková písemnost primárně předána přímo jejímu adresátovi a nikoliv ihned vhozena do schránky, čímž není zaručeno, že se adresát k této písemnosti vůbec dostane. Písemnost určená do vlastních rukou je v nejideálnějším případě doručena jejím předáním adresátovi při prokázání jeho totožnosti a oproti jeho podpisu. Jestliže doručující orgán adresáta nezastihne a v místě, kde by se měl dle adresy pro doručování zdržovat, nalezne jeho poštovní schránku, vhodí do ní výzvu, aby si písemnost vyzvedl. Nenalezne-li doručující orgán poštovní schránku adresáta, zanechá písemnou výzvu jiným „vhodným způsobem“. Zákon

---

³⁸ Viz § 10b odst. 1 zákona č. 133/2000 Sb., o evidenci obyvatel a rodných číslech (zákon o evidenci obyvatel).

³⁹ Viz například § 158 odst. 2 OSŘ nebo § 173 odst. 1 OSŘ.

nepodává žádné vodítko k tomu, jak vyložit relativně neurčitý pojem vhodným způsobem, resp. zanechání na vhodném místě, i přesto, že podle mého názoru hraje tento moment velmi důležitou roli s ohledem na následné účinky náhradního doručení.

Teorii je dovozováno, že pojem vhodný způsob zanechání výzvy k vyzvednutí písemnosti je širší a nelze jej ztotožnit pouze s poštovní schránkou.⁴⁰ Zároveň jsou za tento „vhodný způsob“ považovány dveře bytového jednotky či domu⁴¹ nebo vývěska společenství vlastníků jednotek.⁴² Toto zákonodárcem zvolené řešení nepovažuji za nejšťastnější. Východiskem pro tuto úpravu byla jistě snaha zabezpečit, aby se adresát dozvěděl o tom, že je mu doručována písemnost ze soudu a mohl se jí tak u doručujícího orgánu vyzvednout a zabránit tak účinkům náhradního doručení, umožňuje-li to zákon, resp. povaha písemnosti. Na druhou stranu nelze odhlédnout od skutečnosti, že zanecháním výzvy na dveřích od domu či veřejné nástěnce na chodbě se umožní ostatním osobám žijícím v tomto domě, ale i komukoliv jinému, zjistit z obsahu výzvy osobní údaje adresáta, včetně informace, že je této osobě doručována písemnost ze soudu.⁴³ S ohledem na to, že každému je garantováno právo na ochranu svého soukromí,⁴⁴ považuji tuto skutečnost za byť nikoliv zásadně intenzivní, ale i tak významný zásah do tohoto ústavně zaručeného práva.⁴⁵ Dochází tak ke střetu dvou ústavně zaručených práv – práva na spravedlivý proces a práva na ochranu soukromí. Zákonodárce však ve snaze „změkčit“ dopady tzv. doručování fikcí (blíže viz níže) upřednostňuje druhé z uvedených práv.

V případě, že byla zanechána výzva k vyzvednutí písemnosti, ukládá se písemnost v provozně provozovatele poštovních služeb či u okresního soudu, v jehož obvodu je místo doručení. Nebude-li možné zanechat výzvu,⁴⁶ vrátí se písemnost

---

⁴⁰ Svoboda, K., Suk, M., Zeman, P.: Doručování v soudním řízení. 1. vydání, Praha: Linde, a.s., 2009, s. 122.

⁴¹ Smolík, P.: Doručování ve světle posledních změn občanského soudního řádu. Právní fórum. 2009, č. 10, s. 429.

⁴² Svoboda, K., Suk, M., Zeman, P. op. cit. sub. 40, s. 122.

⁴³ V § 50h OSŘ jsou stanoveny povinné obsahové náležitosti výzvy, které musí být doručujícím orgánem vyplněny – mezi nimi je mimo jiné označení adresáta a adresy, na kterou má být písemnost doručena, a označení doručované písemnosti.

⁴⁴ Viz článek 7 Listiny.

⁴⁵ Domnívám se, že je každého osobní záležitostí, že je účastníkem řízení před soudem, nebo že před ním vystupuje v jiném postavení. Pokud má být písemnost dostatečně ve výzvě označena, děje se tak jistě přes číslo jednacích písemnosti. Z uvedeného poté může kdokoliv zjistit spisovou značku řízení, následně sledovat vývoj případu na portálu Ministerstva spravedlnosti či dokonce se účastnit jednání, protože tyto informace je přes spisovou značku řízení rovněž dohledatelná.

⁴⁶ Vzhledem k výše uvedenému, se bude jednat o případy, kdy například na adrese nebude žádná budova.

odesílajícímu soudu. Tento soud poté vyvěsí na své úřední desce výzvu k jejímu vyzvednutí. Okamžikem vrácení písemnosti začíná adresátovi běžet desetidenní lhůta k vyzvednutí písemnosti. Nestane-li se tomu tak, je nutné rozlišovat mezi písemností určené do vlastních rukou, kterou je možné doručit uložením a kterou nikoliv. Jestliže je doručována písemnost do vlastních rukou, u níž je připuštěno doručení uložením, považuje se písemnost posledním dnem této lhůty za doručenou, i když se adresát o jejím uložení vůbec nedozvěděl (tzv. náhradní doručení či též fikce doručení – blíže viz následující podkapitola). Poté doručující orgán po marném uplynutí této lhůty vhodí již ze zákona doručenou písemnost do domovní či jiné schránky, nevyloučí-li to soud. Nemá-li adresát takové schránky, písemnost se vrátí odesílajícímu soudu a ten o této skutečnosti vyvěsí na úřední desku sdělení. Je-li zákonem či nařízením soudu znemožněno doručení uložením, vrátí doručující orgán písemnost po marném uplynutí lhůty k vyzvednutí zpět odesílajícímu soudu. Taková písemnost není považována za doručenou a soud se musí pokoušet opět doručovat, popřípadě zvolit jiný procesní postup.

Výrazně jednodušší a časově rychlejší postup je při doručování písemností neurčených do vlastních rukou. Písemnost je opět primárně doručena osobním předáním jejímu adresátovi. Není-li adresát zastižen, je písemnost doručujícím orgánem vhozena do adresátovy schránky. Tímto okamžikem je písemnost doručena, přesný čas vhození do schránky je přitom na obálce vyznačen. Jestliže nemá adresát na doručovací adrese schránku, je písemnost vrácena odesílajícímu soudu a o této skutečnosti je adresát zpraven zanecháním písemného oznámení.⁴⁷ Odesílající soud písemnost vyvěsí na úřední desce a desátým dnem po tomto vyvěšení je písemnost považována za doručenou. Při nemožnosti zanechání písemného oznámení se postupuje shodně.

V průběhu doručování písemnosti mohou vzniknout různé komplikace. Jedna z takových zákonodárcem předvídaným situacím patří odepření přijetí písemnosti jejím adresátem (§ 50c OSŘ). Odmítne-li adresát nebo příjemce písemnosti⁴⁸ přijmout doručovanou písemnost, považuje se tato písemnost za doručenou dnem, kdy přijetí

---

⁴⁷ Je zvláštní, že v tomto případě již zákon neřeší, kde oznámení zanechat, nemusí se tak jednat ani o vhodné místo jako u výzvy k vyzvednutí písemnosti.

⁴⁸ Jedná se o osoby odlišné od adresáta, které jsou oprávněny na základě zákona a jím předvídaných skutečností převzít písemnost za adresáta – viz § 50a OSŘ.

písemnosti bylo z jejich strany odepřeno. Shodné účinky nastanou, jestliže adresát či příjemce písemnosti odepře prokázat doručujícímu orgánu svou totožnost nebo poskytnout jinou součinnost nezbytnou k doručení písemnosti. Fikce doručení však nastane pouze tehdy, je-li o těchto následcích adresát či příjemce písemnosti výslovně poučen buď ústně, nebo písemně. Písemné poučení lze opět předat nebo zanechat na poštovní schránce, popřípadě jiném vhodném místě.⁴⁹ Smyslem okamžitého účinku fikce doručení při odepření přijetí písemnosti je sankcionovat jednání adresáta, kterým záměrně maří doručení písemnosti. Tuto úpravu byť velmi užitečnou považuji za velice nedokonalou. Třebaže může výrazně urychlit proces doručování, klade velký důraz na posouzení situace ve vztahu ke splnění všech zákonem předvídaných podmínek na doručující orgán.

Doručující orgán musí mít předně naprostou jistotu, že osoba odpírající převzetí písemnosti je skutečně adresátem, jinak účinky fikce doručení nenastanou.⁵⁰ Pokud se adresát neprokáže průkazem totožnosti, jakým způsobem může mít doručující orgán jistotu, že tato osoba je adresátem? Doručující orgán není přece povinen osobně znát všechny osoby, kterým pravidelně doručuje písemnosti. Odepřít přijetí písemnosti je však možné rovněž i přes zavřené dveře bytové jednotky. Jakou bude mít doručující orgán jistotu, že osoba za dveřmi je zároveň adresátem? Pokud ve všech těchto případech doručující orgán vyhodnotí situaci kladně a poskytne příslušné poučení, nastává okamžitá fikce doručení. Pro adresáta tedy velmi důležitý okamžik. Doručující orgán sice nerozhoduje o nastoupení účinků doručení, ale soudu zprostředkovává popis situace na doručence a soud na základě toho rozhoduje. Doručující orgán se tak mění v „detektiva“ a „spoluvůrce“ rozhodovací činnosti soudu. Tento aspekt považuji za velmi problematický. Navíc z úpravy vyplývá, že v těchto případech je možné fikcí doručit i písemnosti určené do vlastních rukou bez ohledu na to, lze-li ji doručit uložením či nikoliv. Úprava je dále natolik kusá, že není řešeno, co se děje s písemností, kterou adresát odmítne přijmout, ale je již považována za doručenu. Bude vhozena do

---

⁴⁹ Z ustanovení § 50c odst. 3 OSŘ je zřejmá nejednotnost v označení subjektu, kterému může být písemnost předána. Zatímco v odst. 1 a 2 tohoto ustanovení je rozlišováno mezi adresátem a příjemcem písemnosti, tak v první větě třetího odstavce se „*písemné poučení předá příjemci*“, ve druhé větě je uvedeno, že „*není-li možné písemné poučení příjemci předat, lze je zanechat v adresátově domovní nebo jiné jím užívané schránce...*“. Přitom z logiky ustanovení plyne, že se vztahuje nejen na adresáta, ale i na příjemce písemnosti. S ohledem na tuto poznámku již budu v dalším textu psát pouze o adresátovi, třebaže se vše vztahuje i na příjemce písemnosti.

⁵⁰ Svoboda, K., Suk, M., Zeman, P. op. cit. sub. 40, s. 100.

schránky, uloží se u doručujícího orgánu nebo se vrátí zpět odesílajícímu soudu? Zákon rovněž neřeší situaci, když doručující orgán neposkytne potřebné poučení, jestli účinky fikce nastanou nebo nikoliv.⁵¹

De lege ferenda by bylo vhodné fikci doručení při odepření přijetí písemnosti vázat až na okamžik, kdy doručujícímu orgánu adresát písemnosti prokáže svou totožnost a poté odmítne písemnost převzít. Není dle mého názoru únosné, aby i při neprokázané totožnosti adresáta byla založena fikce doručení, která může mít pro soudní řízení mimořádný význam, pouze na skutečnosti, že doručující orgán se bude domnívat, že komunikuje se skutečným adresátem. Navíc úspora času, která vznikne fikcí doručení při odepření přijetí písemnosti, není oproti fikci doručení dle § 49 odst. 4 OSŘ a § 50 odst. 2 OSŘ zase natolik výrazná, vezmeme-li v úvahu průměrnou délku řízení před soudem.

2.2.4. Tzv. fikce doručení

Podstatou tzv. fikce doručení nebo též náhradního doručení je zákonem stanovená fikce, kdy při splnění zákonem stanovených podmínek je písemnost považována za doručenou, ačkoliv se s největší pravděpodobností její adresát s jejím obsahem vůbec neseznámil. Tato koncepce vyplývá ze zkušenostního základu, že tím, že druhá ze stran sporu je pro soud nedosažitelná, může způsobit nepřiměřené průtahy v řízení a často naprostou nevymahatelnost práva. Soudy jako státní orgány by měly disponovat dostatečně účinnými prostředky, kterými by měly naplnit legitimní očekávání žalobce o rychlosti a efektivnosti státního donucení. K tomu má bezesporu napomáhat právě kvalitní právní úprava odpovídající společenským potřebám a vhodným způsobem reagující na aktuální problémy.

Fikce doručení není v českém civilním procesu novinkou, která by byla zavedena tzv. souhrnnou novelou, ale právě tato novela významně zpřísnila odpovědnost každé osoby za svou dosažitelnost ve smyslu možnosti účinného doručení písemnosti ze strany soudu. Jestliže se taková osoba o tyto záležitosti řádně nestará, je takový stav sankcionován fikcí doručení písemnosti na adresu, na které se již fakticky

---

⁵¹ Právní teorie i praxe dovodily, že nedojde-li k poučení, nemůže nastat ani fikce doručení – viz Bureš, J., Drápal, L. op. cit. sub. 3, s. 350, opačně Svoboda, K., Suk, M., Zeman, P. op. cit. sub. 40, s. 104.

nemusí zdržovat. V centrální evidenci obyvatel je možné za předpokladu, že se osoba nezdržuje v místě trvalého pobytu, zaznamenat adresu pro doručování, kam mají všechny státní orgány povinnost doručovat. Otázkou zůstává, zda taková právní úprava není zbytečně přísná a zda dokonce není v rozporu s ústavně zakotveným právem na spravedlivý proces. Při analýze tohoto problému je nutné vyjít zejména z povahy soudního sporu, ale rovněž i z důvodů, které zákonodárce k přijetí této úpravy vedly.

Právní teorií je dovozováno, že podstatou každého civilního sporu je konflikt procesních stran, kdy soud by měl vycházet ze skutkových okolností předestřenyi oběma procesními stranami. Jestliže je jedna z procesních stran této možnosti zbavena tím, že jí je doručováno fikcí, je zároveň samotný soud zbaven možnosti objektivně zjistit skutečný stav věci a tudíž i objektivně rozhodnout po konfrontaci argumentů a předestření skutkového stavu oběma procesními stranami. Proto by soudci neměli doručování fikcí zneužívat a i po souhrnné novele pátrat po skutečném pobytu adresáta písemnosti.⁵² Nejenže pro toto tvrzení nelze v zákoně nalézt oporu, lze tento názor shledat i v rozporu s potřebami rychlosti a hospodárnosti soudního řízení a především důvody, které přijetí této úpravy zdůvodňovaly.

Každá osoba je plně odpovědná za to, aby byla pro státní orgány dosažitelná a věnovala tak skutečnou péči skutečnosti, že jim sdělí svou aktuální adresu svého pobytu, a to nejlépe tím, že ji nechá zapsat do centrální evidence obyvatel, která je těmto státním orgánům přístupná. Nestane-li se tomu tak, nelze po státním orgánu (konkrétně zde soudu) žádat, aby se z něj stal detektiv, který po jeho aktuální adrese pobytu bude pátrat, nebo to způsobí neodstranitelnou překážku v dalším postupu v řízení. Vzhledem k tomu, že předcházející právní úprava⁵³ uspokojivým způsobem neřešila problém fikce doručení, protože ponechávala poměrně široký prostor pro následné zvrácení jejích účinků,⁵⁴ vedla tato zkušenost zákonodárce ke zjednodušení právní úpravy doručování, vytvoření jasných pravidel pro doručování fikcí společně s důvody, které mohou její účinky zvrátit. Jedná se o zcela novou právní úpravu tzv. neúčinnosti doručení dle § 50d OSŘ.

---

⁵² Volně podle Svoboda, K., Suk, M., Zeman, P. op. cit. sub. 40, s. 50-52.

⁵³ Zavedená tzv. velkou novelou a doplněná zákonem č. 555/2004 Sb.

⁵⁴ Adresát písemnosti, kterému bylo doručeno fikcí, mohl kdykoliv se proti těmto účinkům bránit pouhým odkazem na skutečnost, že se přechodně v místě svého pobytu nezdržoval a tím byla výrazně narušena právní jistota na straně žalobce, že na základě vykonatelného rozhodnutí se domůže exekucí vymožení svého práva – viz § 46 OSŘ ve znění po velké novele.

2.2.5. Neúčinnost doručení

Institut neúčinnosti doručení je speciální úpravou prominutí zmeškání lhůty dle § 58 OSŘ⁵⁵ a jejím cílem je poskytnout obranu adresátovi písemnosti proti přisnutí doručování fikcí, jestliže se nemohl z omluvitelného důvodu s písemností seznámit, neboli nebyl přítomen při doručování písemnosti, nemohl se seznámit s obsahem výzvy k vyzvednutí zásilky a tím ani nemohl písemnost v deseti denní úložní lhůtě vyzvednout. Účelem právní úpravy neúčinnosti doručení je právě snaha umožnit adresátovi písemnosti při splnění zákonem předvídaných podmínek zvrátit fikci doručení. V právní úpravě se vyskytují dva typy neúčinnosti doručení, které se odlišují tím, zda lze řízení o neúčinnosti doručení zahájit pouze na návrh účastníka či jeho zástupce (§ 50d odst. 1 OSŘ) nebo i bez takového návrhu (§ 11 zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních).⁵⁶ Zatímco u „návrhové“ neúčinnosti doručení je nutné návrh podat v patnácti denní subjektivní lhůtě, která běží ode dne, kdy se účastník či jeho zástupce s doručovanou písemností seznámil nebo mohl seznámit, není „nenávrhová“ neúčinnost doručení vázána na žádnou lhůtu.⁵⁷ Dále se nelze domáhat neúčinnosti doručení v případech, kdy nabyl právní moci rozsudek, kterým bylo vysloveno, že se manželství rozvádí, že je neplatné nebo že zde není (§ 377 a § 388 zákona č. 292/2013 Sb.).

Návrh na vyslovení neúčinnosti doručení musí kromě obecných náležitostí kladených na veškerá podání pro soud, navíc obsahovat den, kdy se účastník s doručovanou písemností seznámil nebo mohl seznámit, a zároveň označení důkazů, jimiž má být včasnost a důvodnost návrhu prokázána.⁵⁸ Právě prokázání a doložení těchto skutkových okolností je předpokladem úspěšného se domožení neúčinnosti doručení. Zákon výslovně neřeší, co se takovými důvody, které budou dostačujícím

---

⁵⁵ Svoboda, K., Suk, M., Zeman, P. op. cit. sub. 40, s. 157.

⁵⁶ To znamená z úřední povinnosti. Tato možnost je vázána pouze na řízení dle zákona č. 292/2013 Sb.

⁵⁷ Otázkou zůstává, proč není „nenávrhová“ neúčinnost doručení rovněž vázána na určitou lhůtu, jako by se jednalo o kvalitativně odlišná řízení, kde převažuje zájem společnosti na tom, aby nemohlo dojít ke zmeškání lhůty.

⁵⁸ V komentáři k občanskému soudnímu řádu in Bureš, J., Drápal, L. op. cit. sub. 3, s. 355, je nad rámec zákonné úpravy dovozována další povinná náležitost tohoto návrhu, a to vylíčení „z jakého důvodu se adresát nemohl s listinou seznámit“ – byť toto skutečně vyplývá z povahy tohoto návrhu, nemůže nenaplnění této náležitosti vést k odmítnutí návrhu či k výzvě k doplnění, protože tyto důvody budou jistě vyplývat z důkazů, kterými má být důvodnost návrhu prokázána.

podkladem pro vyslovení neúčinnosti doručení, myslí a zcela záměrně toto ponechává na aplikační praxi. Negativně je pouze vymezen jeden důvod, který není ze zákona považován za omluvitelný, a tím je skutečnost, že se fyzická osoba na adrese pro doručování trvale nezdržuje.⁵⁹ Trvalost nezdržování se na adrese pro doručování nelze vykládat absolutně. Pod tento pojem je nutné především podřadit případ, kdy se osoba přestěhuje a tuto změnu nenechá zaznamenat do centrální evidence obyvatel. I přechodné nezdržování se na adrese pro doručování, které není způsobeno překážkou objektivního charakteru, nelze považovat za omluvitelný důvod pro dosažení neúčinnosti doručení. Omluvitelným důvodem je zejména hospitalizace adresáta písemnosti v nemocnici nebo plánovaná dovolená v zahraničí. Naopak při striktním výkladu by neomluvitelným důvodem pro dovolání se neúčinnosti doručení byla situace, kdy osoba vyššího věku z důvodu neschopnosti se o sebe postarat, byla náhle přestěhována do domova důchodců a nikdo by jí nezařídil změnu adresy pro doručování. Přílehlavějším a dle mého názoru lépe vystihující úmysl zákonodárce by byla formulace, že omluvitelným důvodem nemůže být skutečnost, že se fyzická osoba na adrese pro doručování nezdržovala z objektivních či subjektivně ospravedlnitelných důvodů.⁶⁰ Třebaže je mnou navržené řešení více neurčité nežli současné zákonné znění, domnívám se, že toto znění by bylo pro praxi přijatelnější.

Za předpokladu, že soud prohlásí doručení písemnosti za neúčinné, ruší se fikce doručení písemnosti, jejíž neúčinnost byla prohlášena, a tato písemnost se považuje za doručenou dnem právní moci rozhodnutí o neúčinnosti (§ 50d odst. 3 OSŘ). Tato písemnost tak není opět svému adresátovi doručována, nýbrž se vychází ze skutečnosti, že adresát s písemností disponuje⁶¹ a účinky jejího doručení váže na okamžik právní moci rozhodnutí o neúčinnosti. Tímto okamžikem rovněž začínají běžet opět lhůty, které jsou na doručení písemnosti navázány. Fikce doručení dle § 49 odst. 4 OSŘ, popřípadě § 50 odst. 2 OSŘ, je nahrazena fikcí doručení dle § 50d odst. 3 OSŘ.

2.2.6. Doručování de lege lata a de lege ferenda

---

⁵⁹ U podnikající fyzické osoby a právnické osoby je tímto neomluvitelným důvodem to, že se nikdo na adrese pro doručování nezdržuje.

⁶⁰ Bureš, J., Drápal, L. op. cit. sub. 3, s. 354.

⁶¹ Což nemusí být vždy pravda, jak trefně poznamenává K. Svoboda in Svoboda, K., Suk, M., Zeman, P. op. cit. sub. 40, s. 155.

Lze shrnout, že na zákonem stanoveném neomluvitelném důvodu pro neúčinnost doručení je možné nejlépe demonstrovat úmysl zákonodárce přenést odpovědnost za dosažitelnost každé osoby pro soud na adresáta písemnosti. Právní teorií a praxí je dovozován nepochybný ústavněprávní rozměr této právní úpravy.⁶² Každému náleží dle článku 36 Listiny právo na spravedlivý proces a dále každému dle článku 38 odst. 2 Listiny svědčí právo být slyšen v rámci řízení před soudem k prováděným důkazům. Proto by se s ohledem na tyto ústavně garantovaná práva mohlo zdát, že náhradní doručení zcela zřejmě obchází, ne-li porušuje. Až do souhrnné novely bezvýjimečně platilo, že byla-li určitá osoba neznámého pobytu, byl jí z toho důvodu soudem ustanoven opatrovník podle § 29 odst. 3 OSŘ, který měl zajistit hájení práv takto nepřítomných osob, popřípadě bylo řízení před soudem nepřiměřeně prodlužováno z toho důvodu, že soudce doslova pátral po žalovaném. Tím byla procesní práva žalovaného chráněna. Naopak relativně přísná úprava doručování, zejména fikce doručení, ve svém důsledku způsobují, že žalovaný se řízení, ať aktivně svou účastí, nebo pasivně svou vědomostí o řízení, vůbec neúčastní a často o něm vůbec neví.

Je dovozováno nad rámec zákonné úpravy, že soud může fiktivního doručení využít pouze v případech, když využije všechny přiměřené prostředky ke zjištění pobytu adresáta.⁶³ Nedomnívám se, že by tento postup byl nutný. Jestliže zákon jednoznačně stanoví postup pro zjištění adresy pro doručování a ten je dodržen, není důvodu, proč by měl soud zvláště po pobytu adresáta pátrat. Jsem si vědom toho, že striktní dodržování zákonné dikce může mnohdy způsobit, že žalobě bude v celém rozsahu vyhověno, aniž by byla slyšena druhá strana, a ta se navíc o rozhodnutí dozví až v okamžiku, kdy soudní exekutor bude chtít provést exekuci,⁶⁴ i přesto považují platnou úpravu doručování fikcí za legální, v souladu s ústavním pořádkem, a rovněž legitimní, kdy nikomu nelze vnucovat spravedlnost a jednání žalovaného (dlužníka) nemůže poškozovat oprávněné zájmy žalobce (věřitele) při jeho snaze o vymožení splatné a neuhrazené pohledávky. Zejména je nutné mít na zřeteli, že právní úprava poskytuje

---

⁶² Například Svoboda, K., Suk, M., Zeman, P. op. cit. sub. 40, s. 51 nebo Kovářová Kochová, I.: Neúčinnost doručení v civilním soudním řízení. COFOLA 2010: the Conference Proceedings, 1. edition. Brno: Masaryk University, 2010, dostupné na <http://www.law.muni.cz/sborniky/cofola2010/files/dorucovani.html>.

⁶³ Svoboda, K., Suk, M., Zeman, P. op. cit. sub. 40, s. 52.

⁶⁴ Při zamyšlení nad přísností fikce doručení pro žalované je rovněž nutné zohlednit tu skutečnost, že ačkoliv není v mnohých řízeních využíváno náhradního doručení a soud má vykázano řádné doručení, stejně není ze strany žalovaného vyvinuta žádná procesní aktivita a soud fakticky komunikuje pouze se žalobcem. Soud tak při rozhodování opět vychází z jednostranného vyličení skutkových okolností.

řadu účinných nástrojů pro žalované jako obrany proti pro něj překvapivému rozhodnutí, a to v rámci nalézacího řízení (neúčinnost doručení, obnova řízení) i exekučního řízení (opět neúčinnost doručení, zastavení, popřípadě odklad exekuce).

Samotnou právní úpravu doručování jako celek i její jednotlivé části nelze podrobit testu rovného zacházení, jelikož se rovnocenně aplikuje na žalobce i žalovaného, kdy mezi nimi není právní úpravou nijak rozlišováno.

2.3. Opatrovnictví účastníka řízení

Účastníci řízení mohou v řízení před soudem vystupovat osobně nebo prostřednictvím svého zástupce. Osoba zástupce účastníka řízení může být určena vůlí tohoto účastníka a poté se hovoří o zplnomocněném zástupci, zákonem (poté se jedná o zákonného zástupce) nebo na základě rozhodnutí. Poslední typ zástupce účastníka řízení nese v převážné většině případu procesní označení opatrovník. Právě osoba opatrovníka je tím, co umožní žalujícímu věřiteli získat vykonatelné rozhodnutí vůči svému dlužníkovi, který je zcela nekontaktní a zdržuje se neznámo kde nejen pro něho, ale i soud.

Opatrovník může být účastníkovi řízení ustanoven z různých důvodů soustředěných zejména do § 29 OSŘ. Pro věřitelsko-dlužnické spory je typické ustanovení opatrovníka osobě, jejíž pobyt není znám.⁶⁵ Institut opatrovníka osoby neznámého pobytu se díky souhrnné novele dostal do popředí zájmu právní teorie a soudní praxe, protože byl řešen jeho vztah k nově zavedené koncepci doručování fikcí.

V předchozí podkapitole bylo uvedeno, že záměrem zákonodárce při vypracování souhrnné novely bylo zcela přenést odpovědnost za výsledek doručování na adresáta písemnosti. Z toho bylo usuzováno, že z opatrovnictví pro neznámý pobyt se stane pouze málo využívané ustanovení, které prakticky ztratí procesní význam.⁶⁶ Zatímco dříve museli soudci složitě po pobytu žalovaného pátrat, a to pod vlivem až

---

⁶⁵ Viz § 29 odst. 3 OSŘ.

⁶⁶ Viz Jirsa, J. Souhrnná novela občanského soudního řádu – příležitost ke změně. Právní rozhledy č. 6, 2009, s. 200.

zbytečně přísné judikatury Ústavního soudu (viz níže), nyní se zdálo, že nově zavedená adresa pro doručování společně s fikcí doručení řadu takových problémů odstraní.

Před souhrnnou novelou byl z důvodu neuspokojivé právní úpravy doručování kladen velký důraz na institut opatrovnictví, protože soudy musely složitě zkoumat, zda se adresát na konkrétní adrese skutečně zdržuje, či nikoliv. Došel-li soud k negativnímu závěru, nezbývalo mu nic jiného než dál po adresátovi pátrat, a to nesčetným množstvím dotazů na různé státní i nestátní orgány, osoby blízké a osoby žijící v místě posledního známého pobytu adresáta.⁶⁷ Tento postup byl ovlivněn ustálenou rozhodovací praxí Ústavního soudu, který dovozoval až přehnané nároky na soudy nižších stupňů při pátrání po aktuální adrese pobytu účastníka řízení. Hlavním kritériem bylo vyčerpání všech dostupných možností zjištění této adresy.⁶⁸ Až po neúspěšném pátrání mohl soud přistoupit k ustanovení opatrovníka účastníkovi pro soud neznámého pobytu.⁶⁹ Je zřejmé, že tento stav k urychlení již tak zdlouhavého řízení před soudem nepřispíval, ale vedl k nepřiměřeným průtahům. Změnu měla přinést právě souhrnná novela zavedením nově definované adresy pro doručování, kdy již není důležité, zda se adresát skutečně na této adrese zdržuje, a lze mu účinně doručovat fikcí. Proto důvodné zděšení u odborné veřejnosti⁷⁰ vyvolalo usnesení Krajského soudu v Ostravě ze dne 16. 9. 2009, sp. zn. 71 Co 254/2009.

V předmětném usnesení došel soud k překvapivému názoru, že ani souhrnná novela nezměnila ničeho na povinnosti soudu v případě, že zjistí, že se účastník nezdržuje na adrese pro doručování či jiné soudu známé adrese, ustanovit takovému „nezvěstnému“ účastníkovi opatrovníka a nikoliv zneužít pro tuto situaci fiktivní doručení. Takový postup by dle názoru soudu odňal účastníkovi právo na spravedlivý proces a odejmul rovněž možnost jednat před soudem. Zjednodušeně řečeno, se jednalo o jednoznačný vzkaz zákonodárci, že ačkoliv měl určitý záměr vyjádřený v důvodové zprávě k souhrnné novele, tak nedostačující provázaností nové právní úpravy

---

⁶⁷ Šoljaková, I.: Odbřemenila skutečně novela doručování v civilním procesu soudy, nebo je naopak ještě více zatížila?. Právní rozhledy č. 5, 2010, s. 177.

⁶⁸ Viz náleží Ústavního soudu ze dne 1. 12. 2008, sp. zn. I. ÚS 3269/2007.

⁶⁹ Předčasnost takového závěru byla ze strany Ústavního soudu několikrát sankcionována zrušením příslušných rozhodnutí ve věci s tím, že byla porušena základní práva účastníka plynoucí z článku 36 odst. 1, článku 37 odst. 3 a článku 38 odst. 2 Listiny – například náleží Ústavního soudu ze dne 1. 12. 2008, sp. zn. I. ÚS 3269/07, náleží Ústavního soudu ze dne 8. 4. 2010, sp. zn. III. ÚS 1732/2007, nebo náleží Ústavního soudu ze dne 14. 9. 2010, sp. zn. III. ÚS 2894/2007.

⁷⁰ Například Svoboda, K.: Doručování na rozcestí. Právní rozhledy č. 3, 2010, s. 107-108, Šoljaková, I. op. cit. sub. 67, nebo Pjajčiková, P.: Oleum et operam pertidi aneb jak jsme se připravili o další příležitost. Právní rozhledy č. 12, 2010, s. 446-447.

doručování na institut opatrovnictví bylo způsobeno, že tento postup je nejen legální, ale rovněž žádoucí. Naštěstí pro žalobce a nižší soudy a naneštěstí pro „nezvěstné“ účastníky prozatím nenásledovala judikatura Nejvyššího a Ústavního soudu toto rozhodnutí jako příkladu.⁷¹ Ztotožňuji se tudíž s názorem I. Šoljakové,⁷² že je nutné ustanovení o opatrovnictví osob neznámého pobytu vykládat po souhrnné novele restriktivně, jinak by novela zcela postrádala svůj cíl, a to ulevit už tak zatíženým soudům a napomoci urychlení řízení před nimi.

Zatímco před souhrnnou novelou bylo nutné opatrovníka ustanovit každému účastníkovi, o kterém nebylo známo, kde se fakticky zdržuje,⁷³ nyní je podle mého názoru nutné pojem osoby neznámého pobytu vykládat úžeji ve světle nové koncepce doručování. S ohledem na to, že soud již není povinen zkoumat, zda se adresát skutečně zdržuje na adrese pro doručování, bude osobou neznámého pobytu osoba, jež nemá ani adresu pro doručování, popřípadě tuto adresu má, ale soudu je objektivně známo, že na straně adresáta jsou překážky znemožňující mu se zde zdržovat a jiný pobyt této osoby není znám. Bude se jednat například o osobu, která byla unesena a policie po ní marně pátrá,⁷⁴ nebo cizince, který má na území České republiky sice trvalý pobyt, ale odjel dlouhodobě do zahraničí.

Do důsledku vzato, kdyby se měla v praxi prosadit koncepce prosazovaná ve shora uvedeném rozhodnutí Krajského soudu v Ostravě, domnívám se, že by poté měly soudy ustanovovat opatrovníka každému účastníkovi, kterému je doručeno fikcí na adresu pro doručování, kterou bude adresa jeho trvalého pobytu. Soudy nemohou mít jistotu, že se tato osoba skutečně na této adrese zdržuje a není tak fakticky neznámého pobytu. Soud proto opatrovníka z opatrnosti ustanoví. Proti tomu však může podat odvolání druhý účastník řízení nebo dokonce samotný „nezvěstný“ účastník s tím, že nebyly splněny podmínky pro jeho ustanovení. Dostáváme se tak do „začarovaného

---

⁷¹ Je pravda, že publikováním rozhodnutí Krajského soudu v Ostravě ve sbírce Nejvyššího soudu dostatečně Nejvyšší soud vyjádřil svůj názor na tuto problematiku, ale přesto mi není známo jakékoliv rozhodnutí Nejvyššího nebo Ústavního soudu, které by se touto otázkou zabývalo.

⁷² In Šoljaková, I. op. cit. sub. 67.

⁷³ Jinak řečeno, soudu nebylo známo takové místo, kde by bylo možné účastníka zastihnout – viz Horák, P., Hromada, M.: Civilní proces s účastníkem neznámého pobytu. Právní rozhledy č. 6/2007, s. 196.

⁷⁴ Jirsa, J.: Civilní proces po účinnosti souhrnné novely občanského soudního řádu a několik dalších úvah nad perspektivami. Právní rozhledy č. 5/2011, s. 157.

kruhu“, který nejenže nepřiměřeně prodlužuje již natolik zdlouhavé řízení, ale určitě neodpovídá ani záměrům zákonodárce, které měl při vypracování souhrnné novely.⁷⁵

S otázkou opatrovnictví osob neznámého pobytu je spojena vedle podmínek pro jeho ustanovení rovněž otázka osoby, která se opatrovníkem může stát. Z ustanovení § 29 odst. 4 OSŘ vyplývá, že opatrovníkem lze vždy ustanovit advokáta. Jinou osobu lze ustanovit pouze s jejím souhlasem. Vzhledem k tomu, že advokát je považován za profesionála a jeho souhlas s ustanovením opatrovníkem zákon nevyžaduje,⁷⁶ budou téměř ve všech případech opatrovníky právě advokáti. V tomto aspektu je možné bezesporu shledat důležité procesní zvýhodnění účastníka řízení, který je neznámého pobytu. Zatímco v případě, kdy účastník je kontaktní a snaží se starat o své záležitosti, si často nemůže z finančních důvodů dovolit nechat se zastoupit advokátem, je osoba, která maří průběh řízení ve snaze vyhnout se svým věřitelům, paradoxně zvýhodněna, protože bez ohledu na její majetkové poměry je jejím zástupcem advokát.⁷⁷ Samozřejmě, že se nejedná o plnohodnotné zastupování, jelikož právní zástupce nemá k dispozici skutkové stanovisko klienta k projednávané věci a nemůže tak například namítnout uhrazení pohledávky či provést započtení, z hlediska právních vad uplatňovaného nároku může ale pro opatrovance udělat „lví službu“.⁷⁸ Proč by měl být účastník za neplnění svých povinností takovým způsobem zvýhodněn? Již z platné právní úpravy doručování vyplývá, že každý za sebe přebírá odpovědnost, že bude dostatečně dbát o to, aby byl pro všechny soudy dosažitelný, a bude se tak zdržovat na pro soud známé adrese. Pokud bychom připustili, že osobě neznámého pobytu, který je ve stěžejní části případů úmyslem této osoby, musíme spravedlnost doslova vnutit, a to ustanovením opatrovníka profesionála,⁷⁹ podle mého názoru je tím narušována rovnost

---

⁷⁵ Neztotožňuji se se závěrem, že doručování samotné nemůže zasahovat do ostatních procesních institutů, a to zejména těch, která mají zaručit práva účastníků na spravedlivý proces – viz Svoboda, K.: *Nové instituty českého civilního procesu*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2012, s. 165. Právní úprava doručování tvoří stěžejní část soudního řízení a od ní by se mělo dále odvíjet uplatnění dalších procesních institutů (a fakticky se tomu tak děje). Proto pokud došlo ke změně právní úpravy doručování, měl by se změnit i výklad procesních institutů na něj navazujících, jinak by jakékoliv změny postrádaly smysl.

⁷⁶ Viz § 29 odst. 4 OSŘ.

⁷⁷ Šoljaková, I., *op. cit.* sub. 67, s. 179.

⁷⁸ Jedná se zejména o námitku promlčení, relativní neplatnosti, rozporu s dobrými mravy nebo donedávna i uplatnění „moderace“ náhrady nákladů řízení za právní zastoupení žalobce u bagatelních pohledávek, které není schopen práva neznalý účastník vůbec využít.

⁷⁹ Jak činí ve své judikatuře Ústavní soud – například nálezy Ústavního soudu ze dne 11. 2. 2010, sp. zn. II. ÚS 789/2009.

účastníků řízení, nikoliv ale ve smyslu procesní rovnosti, ale rovnosti přístupu k právní pomoci.

Ze shora uvedeného vyplývá, že pokud zákonodárce novelizoval společně s právní úpravou doručování rovněž opatrovnictví osob neznámého pobytu, jsem toho názoru, že by tato úprava měla být vykládána ve světle cílů souhrnné novely. Na druhou stranu je zřejmé, že soudy nesmí zneužívat účinků doručování fikcí za každou cenu a musí šetřit oprávněné zájmy účastníka, o kterém je věrohodně známo, že je skutečně neznámého pobytu. Soudy by však již neměly složitě pátrat po pobytu účastníka a zbytečně tak prodlužovat řízení. Záleží tedy na aplikační praxi, jak se vyrovná se „střetem“ nové a původní právní úpravy. Je nutné, aby vážila mezi oprávněnými zájmy účastníků řízení, a to zejména jejich rovnost.

Je zřejmé, že institut opatrovnictví osob neznámého pobytu poskytuje záruku žalujícím věřitelům, že ačkoliv se žalovaný dlužník doslova skrývá před placením svých závazků, získá nakonec proti němu pravomocný a vykonatelný exekuční titul. Tato výhoda je naopak vyvážena nejistotou, zda se nebude až v následném exekučním řízení dlužník bránit, že nebyly splněny podmínky pro ustanovení opatrovníka, a dále je rovněž vyvážena tím, že se musí často vypořádat z dost nepříjemnou procesní obranou opatrovníka – advokáta. S tím souvisí i posouzení opatrovnictví osob neznámého pobytu z hlediska rovného zacházení.

S účastníky řízení je bezesporu zacházeno v tomto případě odlišně, když zatímco žalobce musí sám vyvíjet aktivitu, popřípadě si za tím účelem zvolit a platit právního zástupce, žalovaný může zůstat pasivní. Otázkou je, kdo je opatrovnictvím dotčen, zda žalobce či žalovaný. Do důsledku vzato jsou to obě strany a oběma je to, lze říci, ku prospěchu, respektive neznamená uložení břemene či odepření dobra. Žalovaný je odborně zastoupen a žalobci to umožní získat exekuční titul. Čtvrtý krok zahrnující zhodnocení legitimního zájmu a přiměřenosti posuzovaného institutu je také podle mého názoru splněn. Legitimní zájem je možné shledat ve všeobecném zákazu odepření spravedlnosti (*denegatio iustitiae*), kdy žalovanému musí být poskytnuta ochrana jeho procesních práv a zajištěno plnění jeho procesních povinností, ačkoliv není pro soud dosažitelný. Přiměřenost je dána povinností soudu zkoumat splnění podmínek pro ustanovení opatrovníka a skutečností, že dlužník se dostatečně nepostaral o to, aby mu

soud mohl řádně doručovat písemnosti. Navíc není vyloučeno, aby se žalovaný dlužník bránil postupu soudu, že nejsou splněny podmínky pro ustanovení opatrovníka, jelikož není neznámého pobytu.

S ohledem na výše uvedené se domnívám, že právní úprava opatrovnictví osob neznámého pobytu neporušuje zásadu rovnosti účastníků řízení.

2.4. Koncentrace řízení

2.4.1. Obecný výklad

Tzv. koncentrace řízení je bezesporu fenoménem současného občanského soudního řízení. Vzhledem k tomu, že účinnost spravedlnosti bývá poměřována s rychlostí, jaké se jí dostane, je výraznou snahou co nejvíce eliminovat průtahy řízení, které byly záměrně v mnohých případech vyvolány procesním chováním účastníků řízení a které bohužel právní úprava umožňovala. Z těchto důvodů přistoupil zákonodárce k zavedení prvků koncentrace do civilního procesu, a to zákonem č. 30/2000 Sb., neboli velkou novelou, které byly dále prohloubeny tzv. souhrnnou novelou.

Podstatou koncentrace řízení je zavedení určitého přesně stanoveného časového okamžiku v rámci řízení před soudem, po jehož uplynutí není možné předkládat nová tvrzení a navrhnout provedení dalších důkazů. Stane-li se tak a nebude se jednat o některou ze zákonem stanovených výjimek, nebude soud k takovým návrhům vůbec přihlížet. Ve snaze urychlit řízení tak zákonodárce sankcionuje chování účastníka řízení, který řádně a včas neplní svou povinnost tvrzení a důkazní, a to prekluzí tohoto jeho oprávnění.⁸⁰

Koncentrace řízení velmi úzce souvisí se zásadami, na kterých je založeno občanské soudní řízení. Jedná se o tzv. princip legálního pořádku a proti němu stojící princip arbitrárního pořádku. Řízení založené na principu legálního pořádku je rozděleno na přesně oddělitelné fáze, do kterých jsou koncentrovány procesní úkony

---

⁸⁰ Například Winterová, A.: Koncentrace civilního soudního řízení. Bulletin advokacie č. 4/2001 nebo Bartoníčková, K., Křiváčková, J.: Koncentrace civilního soudního řízení zavedená zákonem č. 7/2009 Sb. a problémy s ní spojené. Právní rozhledy č. 17/2009, s. 611.

účastníků, jež není možné v jiné fázi řízení s úspěchem uplatnit. Naproti tomu řízení ovládané principem arbitrárního pořádku tvoří jeden celek, v jehož rámci lze činit v zásadě veškeré procesní úkony. Z každého principu samozřejmě existují zákonné výjimky, při jejichž splnění mohou být tyto principy prolomeny.⁸¹

Již ze shora uvedeného stručného úvodu do koncentrace řízení je možné uzavřít, že významným způsobem ovlivňuje procesní chování účastníků řízení. Ti si musí být vědomi nepříznivých účinků koncentrace řízení, jež se promítají do úspěchu ve věci. Věřitel jako profesionál, téměř ve všech případech navíc právně zastoupen advokátem, by měl být schopen pohlídat si okamžik koncentrace řízení tak, aby unesl břemeno tvrzení a důkazní. Naopak dlužník účinkům koncentrace řízení většinou vůbec nerozumí, a proto vůči němu může působit relativně tvrdě a nepředvídatelně.

Po souhrnné novele je koncentrace řízení, tedy jakýsi „stopstav“ ve skutkovém a důkazním základu věci, uplatňována ve třech různých procesních okamžicích, a to po skončení tzv. přípravného jednání nebo po skončení prvního jednání ve věci nebo po vyhlášení rozhodnutí soudu prvního stupně. Účinky koncentrace řízení však nenastávají automaticky, nýbrž musí tomu předcházet řádné a úplné poučení o jejich následcích ze strany soudu.⁸² Oba předpoklady přitom musejí být splněny současně.⁸³ Na tomto místě bych rád dále zdůraznil, že institut kvalifikované výzvy dle § 114b OSŘ nepovažuji za prvek koncentrace, protože k jejím následkům nesměruje. Jelikož je předpokladem za jistých okolností pro vydání rozsudku pro uznání, budu se jí podrobně zabývat právě v podkapitole věnované rozsudku pro uznání.

2.4.2. Přípravné jednání

Prvním okamžikem, kdy může dojít ke koncentraci řízení, je spojena s okamžikem skončení tzv. přípravného jednání. Jedná se o novinku zavedenou

---

⁸¹ Winterová, A. op. cit. sub. 80, nebo Svoboda, K.: Chceme legální nebo arbitrární pořádek. Soudní rozhledy č. 10/2010, s. 354.

⁸² K. Svoboda in Svoboda, K.: Souhrnná novela OSŘ – jak funguje v praxi. Právní fórum č. 10/2009, s. 437-438, rozlišuje mezi formálním aspektem koncentrace, kdy se jedná o podmínku koncentrace, která nastane, jakmile řízení dospěje do příslušné fáze, a materiálním aspektem koncentrace, který ztotožňuje s poučením ze strany soudu.

⁸³ Nesouhlasím s názorem K. Svobody in op. cit. sub. 82, s. 438, že pokud je účastník zastoupen advokátem, nemusí být ze strany soudu poskytnuto příslušné poučení. Vzhledem k tomu, že zákon o tomto nehovoří a navíc výslovně váže koncentraci na poučení o jejích následcích, nelze než dojít k závěru, že soud musí toto poučení poskytnout vždy, jinak ke koncentraci řízení nedojde.

souhrnnou novelou a je jí věnováno ustanovení § 114c OSŘ. Jak již z názvu samotného institutu vyplývá, je účelem přípravného jednání dostatečným způsobem připravit první jednání natolik, aby mohlo být rozhodnuto bezprostředně po jeho skončení. Je důležité zdůraznit, že nařízení přípravného jednání po splnění zákonem stanovených podmínek je zcela na úvaze soudu a navíc není tento institut omezen pouze na sporná řízení.⁸⁴

Pro nařízení přípravného jednání musí být splněno několik podmínek, které spočívají v procesním postupu ve věci a zkoumání konkrétních okolností případu. Přípravné jednání nelze zejména nařídit v případech, kdy ve věci samé lze rozhodnout bez nařízení jednání.⁸⁵ Dále jej lze nařídit pouze, pokud není možné první jednání připravit jinak pro rozhodnutí ve věci postupem podle § 114a odst. 2 OSŘ nebo prostřednictvím kvalifikované výzvy podle § 114b OSŘ. Poslední podmínkou a zároveň nejdůležitější je, že soudce musí shledat s ohledem na okolnosti případu přípravu jednání účelnou.⁸⁶

Účastníci řízení a jejich zástupci musí být k přípravnému jednání předvoláni. Vzhledem k následkům, jaké má nedostavení se k přípravnému jednání, musí být toto předvolání bezpodmínečně doručeno příslušné osobě do vlastních rukou, při čemž náhradní doručení je vyloučeno.⁸⁷ S přísnější formou doručování předvolání k přípravnému jednání, kdy soudce má jistotu, zda bylo účastníkovi předvolání řádně doručeno či nikoliv, úzce souvisí procesní sankce za nedostavení se bez omluvy k přípravnému jednání, o kterých musí být účastníci v předvolání výslovně poučeni. Zákonem je rozlišováno, nedostaví-li se žalobce nebo žalovaný.

Jestliže se žalovaný nedostaví k přípravnému jednání, ačkoliv mu bylo doručeno předvolání nejméně dvacet dnů před jeho konáním a navíc mu byla řádně doručena žaloba, aniž by se včas a z důležitého důvodu omluvil, konstruuje zákon v § 114c odst. 6 OSŘ fikci uznání nároku, který je proti němu uplatňován žalobou. Fikce uznání však

---

⁸⁴ Winterová, A.: Přípravné jednání v civilním soudním řízení. Právní fórum č. 6/2009, s. 226.

⁸⁵ Dle § 115a OSŘ lze rozhodnout ve věci samé bez nařízení jednání, jestliže je možné rozhodnout pouze na základě předložených listinných důkazů a účastníci s tímto souhlasí, resp. se účasti na jednání vzdali. Je zřejmé, že opět takový postup spočívá na volném uvážení soudu.

⁸⁶ Soudce musí vážit, zda přípravné jednání nepovede ke zbytečnému prodlužování řízení a vůbec bude splněn jeho účel, tedy dostatečně připravit věc pro první jednání.

⁸⁷ Je otázkou, proč takovou konstrukci zákonodárce zvolil pouze pro předvolání k přípravnému jednání a nikoliv i pro běžná jednání ve věci, protože ve vztahu k žalovanému má jeho nedostavení se k prvnímu jednání význam pro vydání rozsudku pro zmeškání. Zákonodárce tak z nepochopitelných důvodů preferuje přípravné jednání před jednáním ve věci samé.

není připuštěna ve věcech, v nichž nelze uzavřít a schválit smír a dále ve věcech, kde jsou splněny předpoklady pro zastavení řízení nebo odmítnutí žaloby.

Toto řešení shodně jako u kvalifikované výzvy podle § 114b OSŘ nepovažuji za šťastné a ve vztahu k žalovanému za zbytečně přísné. Jsem toho názoru, že uznání lze učinit pouze výslovným projevem vůle. Jakákoliv fikce uznání jako sankce za procesní „neposlušnost“ je ve vztahu k žalovanému, ve většině případů nezastoupeném advokátem, zneužívající a samotné právo na spravedlivý proces tím není jistě naplňováno. Fikci uznání nároku uplatňovaného žalobou není dle mého názoru možné uplatnit ani v zájmu urychlování řízení.⁸⁸ Nesouhlasím ani s názorem, že by jako následek nedostavení se žalovaného k přípravnému jednání měl být nahrazen rozsudek pro uznání rozsudkem pro zmeškání.⁸⁹ Výsledkem přípravného jednání na rozdíl od jednání ve věci není vydání meritorního rozhodnutí. Pokud bychom připustili konstrukci, kdy následkem neúčasti žalovaného při přípravném jednání je podkladem pro rozsudek pro zmeškání, jak by se soud vypořádal s tím, že k následně nařízenému jednání pro účely vyhlášení rozsudku pro zmeškání by se žalovaný dostavil? Rozsudek pro zmeškání totiž není možné z povahy věci vydat bez nařízeného jednání. Žalovaný by tak nebyl pro jistotu k jednání předvoláván, protože jeho účast by byla vlastně zbytečná? Nebo by měl být zákonodárcem vytvořen nový institut fikce zmeškání? Toto řešení vyvolává řadu otázek, které by musel legislativní návrh výslovně řešit.

Naopak pokud žalobce zmešká přípravné jednání, ačkoliv byl opět řádně a včas předvolán nejméně dvacet dnů předem, a neomluvil se včas z důležitého důvodu, soud řízení zastaví. Teorií je vytýkáno, že následky neúčasti na přípravném jednání nejsou pro žalobce a žalovaného shodné, protože zastavení řízení není meritorním rozhodnutím na rozdíl od rozsudku pro uznání a nebrání žalobci opět podat žalobu.⁹⁰ Domnívám se, že hrozba sankcí zastavení řízení je ve vztahu k žalobci zcela postačující. Kdo jiný by měl mít zájem na tom, aby soud pokračoval v řízení a směřoval tak k vydání rozhodnutí ve věci. Zastavení řízení, třebaže nezpůsobuje překážku *rei iudicatae*, samo o sobě může mít na žalobce velmi nepříznivé následky, například prekluzi nebo promlčení

---

⁸⁸ K rozsudku pro uznání, předpokladům pro jeho vydání a procesní obraně proti němu viz samostatná podkapitola.

⁸⁹ Viz například Bartoníčková, K., Křiváčková, J., op. cit. sub. 80, s. 612-613, nebo Šmíd, O.: Institut přípravného jednání, Právní fórum č. 1/2011, s. 17.

⁹⁰ Například Winterová, A., op. cit. sub. 84, s. 231 nebo Šmíd, O., op. cit. sub. 89, s. 18.

nároku. Navrhované zamítnutí žaloby mi proto nepřijde už vůbec vhodné.⁹¹ Zamítnutí žaloby jako rozhodnutí ve věci je spojováno s neunesením břemene tvrzení a důkazní a nemůže být přímým následkem zmeškání procesního úkonu bez dalšího.

Zákon výslovně neřeší situaci, když přípravné jednání zmeškají žalobce i žalovaný současně. Je nutné poznamenat, že tento problém nevznikne, jestliže se za účastníka účastní jeho zástupce.⁹² V zásadě se objevují dva názory. První dochází k závěru, že řízení bude zastaveno, neboť „*jazykovým výkladem lze aplikaci § 114c odst. 6 OSŘ (...) vyloučit*“.⁹³ Druhý z názorů hovoří o tom, že oba následky se „vzájemně vyruší“ a soud by měl připravit jednání.⁹⁴ Osobně se přikláním k druhému z uvedených názorů, protože pokud tento střet zákon výslovně neřeší, není možné per analogiam rozšiřovat důvody pro zastavení řízení na další procesní situace. Mlčí-li v určitém směru zákon, mělo by podle mého názoru v procesním právu platit, že primárním hlediskem je ochrana procesních práv stran, což zastavení řízení určitě nenaplnuje.⁹⁵

Pokud bych měl shrnout shora uvedené následky zmeškání přípravného jednání, považuji je za zbytečné, zvláště pak ve vztahu k žalovanému. Nelze než konstatovat, že jimi chtěl zákonodárce zajistit přípravnému jednání určitou vážnost. Otázkou zůstává, zda odůvodněně (viz níže).

Shora již bylo uvedeno, že účelem přípravného jednání je dostatečným způsobem vyjasnit skutkový stav a vše připravit tak, aby mohlo být rozhodnuto po prvním jednání ve věci. Nezastupitelnou roli má přípravné jednání rovněž ve snaze soudu vést účastníky ke smírnému vyřešení věci.

Proto, aby přípravné jednání naplnilo svoji funkci, jsou s jeho skončením spojeny účinky koncentrace řízení. V případě, že je konáno přípravné jednání, musí

---

⁹¹ Šmíd, O., op. cit. sub. 89, s. 18.

⁹² Bureš, J., Drápal, L. op. cit. sub. 3, s. 803.

⁹³ Šmíd, O., op. cit. sub. 89, s. 16, též Bureš, J., Drápal, L. op. cit. sub. 3, s. 806.

⁹⁴ Winterová, A., op. cit. sub. 84, s. 229.

⁹⁵ Teoretický problém vznikl nad situací, když se jeden z účastníků nebo oba najednou z omluvitelného důvodu z přípravného jednání omluví (a zákon toto neřeší). Zatímco někteří připouští odročení přípravného jednání (například Šmíd, O., op. cit. sub. 89, s. 20), jiní toto odmítají s odkazem na skutečnost, že zákon takový postup neumožňuje (Bureš, J., Drápal, L. op. cit. sub. 3, s. 807 nebo Křiváčková, J., Hamuláková, K.: Devět měsíců účinnosti nové právní úpravy koncentrace v civilním soudním řízení z pohledu praxe. Právní rozhledy, č. 12/2010, s. 444). Domnívám se, že vhodným řešením by bylo zrušení již nařízeného přípravného jednání a stanovení termínu nového přípravného jednání, protože soud bude vždy o omluvě vědět před jeho zahájením a nebude muset jej odročovat.

účastníci splnit povinnost tvrzení a důkazní do jeho skončení. Na výslovnou žádost některého z účastníků poskytne soud ale pouze z důležitých důvodů účastníkovi dodatečnou maximálně třicetidenní lhůtu k podání návrhů na provedení dokazování a doplnění tvrzení o rozhodujících skutečnostech. Poté se účinky koncentrace odkládají právě na skončení této dodatečné lhůty. Nezbytnou podmínkou pro nastoupení účinků koncentrace řízení je, že o tom budou účastníci před skončením přípravného jednání soudem poučeni. Jestliže soud takové poučení neposkytne, není řízení zkoncentrováno a účastníci mohou dále nad rámec zákonem stanovených výjimek (viz níže) nadále tvrdit nové skutečnosti a navrhopvat provedení nových důkazů.

Nesporný význam přípravného jednání je příkládán zejména pro jeho vliv na „přípravu“ jednání ve věci, kdy by mělo vést k rychlejšímu projednání věci a jejímu rozhodnutí. Z tohoto pohledu je podle mého názoru přípravné jednání zbytečným institutem, a to z následujících důvodů. Z pohledu koncentrace řízení má přípravné jednání shodnou funkci jako první jednání ve věci – v jejich průběhu, popřípadě soudem poskytnuté dodatečné lhůtě, musí účastníci splnit povinnost tvrzení a důkazní. Nic poté by nemělo bránit po provedení dokazování vynesení konečného rozhodnutí. Třebaže přípravné jednání není jednáním a teoreticky může probíhat relativně neformálně,⁹⁶ musejí se ho účastníci účastnit shodně jako jednání ve věci. Navíc po přípravném jednání vždy musí následovat jednání ve věci, tedy v pořadí druhá účast účastníka.⁹⁷ Účastník řízení tak ve složitých věcech by se i při využití přípravného jednání musel minimálně dvakrát dostavit na soud, shodně jako kdyby se přípravné jednání nekonalo. Nezbyvá tudíž než uzavřít, že institut přípravného jednání je do platné právní úpravy zahrnut pouze z dogmatického trvání zákonodárce na neodročování jednání ve věci samé, resp. odročování pouze z krajních, důležitých důvodů (§ 119 odst. 1 OSŘ).

2.4.3. Koncentrace řízení po prvním jednání ve věci

Jestliže není konáno přípravné jednání, mohou účastníci uvést rozhodné skutečnosti o věci samé a označovat důkazy pouze do skončení prvního jednání.

---

⁹⁶ Šmíd, O., op. cit. sub. 89, s. 15.

⁹⁷ Krajní výjimkou je případ, kdy bude jednání ve věci bezprostředně navazovat na přípravné jednání, protože § 115 odst. 2 OSŘ stanoví, že desetidenní minimální lhůta pro přípravu jednání neplatí, předcházelo-li mu přípravné jednání – viz Bureš, J., Drápal, L. op. cit. sub. 3, s. 807. Domnívám se, že tento postup bude opravdu pouze výjimkou.

Zákonem je opět umožněno, aby byla účastníkovi po skončení prvního jednání poskytnuta dodatečná lhůta ke splnění těchto povinností, jejímž uplynutím nastanou účinky koncentrace řízení. Zvláštností je, že na rozdíl od dodatečné lhůty u přípravného jednání, není u této lhůty zákonem stanovena ani její minimální, popřípadě maximální délka.

Důležitým problémem, který je spojen s koncentrací po skončení prvního jednání ve věci, je, že v zákoně chybí zakotvení povinnosti soudu výslovně poučit účastníky o jejich následcích a zároveň úprava řešení situace, když soud takové poučení neposkytne.⁹⁸ Vychází se tak ze závěru, že koncentrace po prvním jednání ve věci nastává automaticky ze zákona, i kdyby o tom účastníci nevěděli, ačkoliv to zakládá účastníkům oprávnění podat odvolání.⁹⁹ S tímto názorem se nemohu ztotožnit. Je zřejmé, že v zákoně tato úprava chybí spíše nedopatřením nežli záměrně. Neshledávám důvodu, proč by při konání přípravného jednání měli mít účastníci ze strany soudu větší procesní „servis“ na rozdíl od situace, kdy se přípravné jednání nekoná. Vznikají tím neodůvodněné rozdíly, které by měly být de lege ferenda odstraněny. Do té doby nezbyvá než vycházet ze systematického a teleologického výkladu zákona.¹⁰⁰ Pokud zákon nezakotvuje zvláštní poučovací povinnost soudu o koncentraci řízení po skončení prvního jednání ve věci, nezbyvá než tuto povinnost soudu vyvodit z obecné poučovací povinnosti podle § 5 OSŘ. Jestliže se koncentrace řízení stala jednou z vůdčích zásad sporného řízení, musejí si být ji účastníci dostatečně vědomi. Není možné se spoléhat pouze na zásadu, že neznalost zákona neomlouvá. Lze uzavřít, že soud je povinen účastníky výslovně o koncentraci po skončení prvního jednání poučit.¹⁰¹ Pokud takové poučení neposkytne, řízení zkoncentrováno není a zakládá to tak odvolací důvod dle § 205 odst. 2 písm. c) OSŘ.¹⁰²

Shora bylo uvedeno, že koncentrace sama o sobě nenastane, jestliže soud neposkytne příslušné poučení. S tím souvisí otázka, zda soud může dodatečně při

---

⁹⁸ Ve smyslu poučení po skončení prvního jednání ve věci, jelikož účastníci musí být o koncentraci řízení poučeni již v předvolání k jednání dle § 118b odst. 3 OSŘ.

⁹⁹ Bureš, J., Drápal, L. op. cit. sub. 3, s. 840 a 844.

¹⁰⁰ Šmíd, O.: Zásada koncentrace v civilním řízení. Právní fórum č. 3/2011, str. 122-123.

¹⁰¹ Ke shodnému závěru došel i Nejvyšší soud v rozsudku velkého senátu ze dne 4. 9. 2013, sp. zn. 31 Cdo 4616/2010, kdy vyvodil závěr, že „*tzv. koncentrace řízení nenastává (...) vždy, jestliže účastníci nebyli o tzv. koncentraci řízení a o jejích účincích poučeni jednak v předvolání k přípravnému jednání, k jednání nebo k dalšímu jednání, jednak před skončením přípravného jednání, jednání nebo dalšího jednání, má-li v této době nastat tzv. koncentrace řízení.*“

¹⁰² Šmíd, O., op. cit. sub. 100, s. 122.

vyskytnutí se této vady dodatečně řízení zkoncentrovat. Ačkoliv zákon toto výslovně nepřipouští a může tím být zákon dokonce obcházen, domnívám se, že zkoncentrovat je možné řízení kdykoliv později.¹⁰³ Tento výklad je nejen ve prospěch soudu, ale zejména ve prospěch účastníků. Soud však do provedení koncentrace řízení musí přijímat ze strany účastníků jejich tvrzení o rozhodujících skutečnostech a návrhy na doplnění dokazování.

Vzhledem k tomu, že účastníci řízení jsou vybaveni řadou dispozičních úkonů, je rovněž nutné řešit vztah koncentrace řízení s těmito dispozičními úkony. Typickým příkladem je změna žaloby. Zákon výslovně stanoví, že případná změna žaloby, nemá žádné účinky na již proběhlou koncentraci (§ 118b odst. 2 věta první OSŘ). Žalobce je tak oprávněn disponovat se žalobou po koncentraci pouze v mezích jím navržených tvrzeních a důkazů a z důvodu změny žaloby není připuštěno je dále doplňovat. Žalobce tak musí řádně vážit, zda po změně žaloby unese břemeno tvrzení a důkazní. Změna žaloby po koncentraci řízení má bezesporu vliv i na stranu žalovanou. Bylo by nepřípustné, aby ta nemohla odpovídajícím způsobem na změnu žaloby reagovat. Lze dovést, že ve vztahu k žalovanému by se poté uplatnila výjimka ze zásady koncentrace, a to ve vztahu ke skutečnostem a důkazům, které nemohl bez své viny včas uvést, protože o změně žaloby nevěděl.¹⁰⁴

Okruh účastníků řízení se v průběhu řízení může měnit. Jestliže dojde k přistoupení dalšího účastníka dle § 92 odst. 1 OSŘ nebo k záměně účastníků dle § 92 odst. 2 OSŘ, nastávají účinky koncentrace ve vztahu k těmto novým účastníkům až skončením prvního nejbližšího jednání, které bylo nařízeno po přistoupení či záměně účastníka a které se skutečně konalo. O těchto následcích musí být účastníci výslovně poučeni již v předvolání k tomuto jednání, jinak opět účinky koncentrace po tomto jednání nenastanou. U přistoupení dalšího účastníka do řízení je nutné rozlišovat, zda s účastníkem, se kterým tvoří procesní stranu, je v samostatném nebo nerozlučném společenství. U nerozlučného společenství s ohledem na charakter sdílení procesního postavení jsou účinky koncentrace nejen prolomeny ve vztahu k novému účastníkovi, ale rovněž i k původnímu účastníkovi, který s ním tvoří společenství. Naopak u

---

¹⁰³ Shodně Bureš, J., Drápal, L. op. cit. sub. 3, s. 843 nebo Křiváčková, J., Hamuláková, K., op. cit. sub. 95, s. 446. Opačně soudí O. Šmíd in Šmíd, O. op. cit. sub. 100, s. 123.

¹⁰⁴ Šmíd, O., op. cit. sub. 100, s. 124.

samostatného společenství je koncentrace ve vztahu k původnímu účastníkovi zachována. Třebaže z procesního hlediska je takové řešení v souladu s povahou samostatného společenství, mohou z důvodu rozštěpení účinků koncentrace a tím i fakticky skutkového základu, vést k odlišným rozhodnutím ve věci samé.¹⁰⁵ Žalobce totiž poučen z nedostatečnosti tvrzení a navržených důkazů ve vztahu k původnímu účastníkovi, může vůči přistoupičímu účastníkovi tvrzení a návrhy na provedení dokazování doplnit a tím být například úspěšný v celém rozsahu. Tím podle mého názoru vzniknou neodůvodněné rozdíly v uložených povinnostech neúspěšných účastníků. V tento okamžik procesní právo významně formuje hmotněprávní vztah.

Na závěr je nutné podotknout, že výjimky ze zásady koncentrace řízení neplatí v okamžiku změny účastníka v případě univerzální nebo singulární sukcese (§ 107 a § 107a OSŘ). Noví účastníci musí přijmout dosavadní stav řízení se vším všudy.¹⁰⁶

2.4.4. Výjimky ze zásady koncentrace řízení

Koncentrace řízení znamená podstatný zásah do dalšího vedení řízení a procesní aktivity jeho účastníků. Pro odstranění často neodůvodněných tvrzení, které koncentrace může způsobit, je proto zákonem stanoven okruh výjimek, při jejichž splnění lze koncentraci úspěšně prorazit.

První výjimkou jsou skutečnosti a důkazy, jimiž má být zpochybněna věrohodnost již provedených důkazních prostředků. Základem pro aplikaci této výjimky je výklad pojmu věrohodnost a její zpochybnění. Zpochybněním věrohodnosti je nutné rozumět prokázání skutečností, že subjekt, popřípadě objekt, který je zdrojem důkazu,¹⁰⁷ je natolik ovlivněn nebo zfalšován, že to snižuje jeho věrohodnost či ji zcela ztrácí. Jako klasický příklad je uváděno křivé svědectví na základě úplatku nebo vyvolané násilím či zfalšovaná listina.¹⁰⁸ Jinými slovy řečeno, touto výjimkou by

---

¹⁰⁵ Klasickým případem jsou solidárně zavázání dlužníci, kterým je z pohledu hmotného práva uložena shodná povinnost, za to z důvodu samostatného společenství jim mohou být uloženy rozdílné povinnosti – viz Bureš, J., Drápal, L. op. cit. sub. 3, s. 848 nebo Šmíd, O., op. cit. sub. 100, s. 124.

¹⁰⁶ Hamuláková, K.: Zásada koncentrace řízení a její uplatnění v civilním soudním řízení. 1. vydání. Praha: Leges s.r.o., 2010, s. 111.

¹⁰⁷ Zákon výslovně hovoří o důkazním prostředku, tedy například o osobě svědka, znalce nebo listině, proto nesmí být zpochybněována věrohodnost důkazu, který plyne z důkazního prostředku, byť vadnost důkazního prostředku s největší pravděpodobností způsobí i vadnost důkazu.

¹⁰⁸ Například Bureš, J., Drápal, L. op. cit. sub. 3, s. 842-843.

nemělo docházet k obcházení zásady koncentrace řízení tím, že budou navrhovány skutečnosti a důkazy, díky nimž bude zjištěn skutkový stav jinak, aniž by byla zpochybněna věrohodnost důkazních prostředků.¹⁰⁹ Zajímavou ve vztahu ke zpochybnění věrohodnosti důkazního prostředku je úvaha K. Svobody¹¹⁰ nad tím, co dělat v případě, že bude úspěšně zpochybněna věrohodnost důkazního prostředku a tím vznikne mezera o dokazovaném skutkovém stavu, kterou vzhledem ke koncentraci nebude možné zaplnit. De lege ferenda bych navrhoval za této situace připustit opětné otevření dokazování, ale pouze ve vztahu k mezeře ve skutkovém stavu. Z platné právní úpravy je jinak nutné dojít k závěru, že zpochybnění důkazního prostředku povede ke zpochybnění i důkazu, který z něj plynul, a tím i k neunesení důkazního břemene příslušné procesní strany, která jej navrhla, a k jejímu neúspěchu ve věci.

Druhou výjimkou jsou skutečnosti a důkazy, které nastaly po přípravném jednání, a nebylo-li provedeno, tak po prvním jednání. Do 31. 12. 2012 byla tato výjimka formulována pouze pro skutečnosti a důkazy, které nastaly po přípravném jednání, aniž by bylo uvedeno co se skutečnostmi a důkazy, které nastanou po prvním jednání. Proto bylo teorií dovozováno, že po prvním jednání ve věci se zejména uplatní třetí výjimka ze zásady koncentrace řízení, kterými jsou skutečnosti nebo důkazy, které účastník nemohl bez své viny včas uvést.¹¹¹ Jednalo se o jedno z možných řešení této legislativní mezery, protože je nepřípustné z hlediska spravedlnosti řízení, aby období mezi přípravným jednáním a prvním jednáním podléhalo širšímu okruhu výjimek ze zásady koncentrace nežli řízení po prvním jednání. Na druhou stranu ale lze argumentovat tím, že třetí výjimka bývá vykládána tak, že se musí jednat o skutečnosti a důkazy objektivně v době řízení existující, které nemohl ze subjektivních důvodů účastník uplatnit.¹¹² Je na zvážení, zda lze pod třetí výjimku podřadit i případ, kdy skutečnosti a důkazy nastanou až po prvním jednání ve věci a nebudou tak splňovat podmínky jisté objektivní existence v době, kdy je nemohl účastník bez své viny uplatnit. Jiným než extenzivním výkladem třetí výjimky však nebylo možné tento případ zahrnout pod výjimky ze zásady koncentrace, jelikož nebylo důvodu, kvůli kterému by účinky koncentrace po přípravném jednání měly mít jinou povahu než po

---

¹⁰⁹ Bureš, J., Drápal, L. op. cit. sub. 3, s. 843.

¹¹⁰ In Svoboda, K., op. cit. sub. 75, s. 209.

¹¹¹ Bartoníčková, K., Křiváčková, J., op. cit. sub. 80, s. 613 nebo Šmíd, O., op. cit. sub. 100, s. 126

¹¹² Hamuláková, K., op. cit. sub. 106, s. 103.

prvním jednání ve věci. Tyto úvahy se naštěstí účinností zákona č. 404/2012 Sb., kterým bylo toto ustanovení doplněno, staly bezpředmětné.

Další zákonem upravenou výjimkou je situace, kdy soud dojde k závěru, že rozhodné skutečnosti uvedené účastníky, popřípadě jakýmkoliv z účastníků jsou nedostatečné, že právní názor soudu na věc je odlišný od právního názoru účastníka nebo že účastník nenavrl všechny důkazy k prokázání svých tvrzení a s ohledem na to soud v souladu s § 118a odst. 1 až 3 OSŘ poskytne toto poučení. Uvedená výjimka vychází z logické potřeby nepřekvapivosti soudních rozhodnutí. Zejména je to možné uvést ohledně odlišného právního názoru soudu na věc, kdy každý z účastníků má vlastní právní názor na spor, který mezi sebou mají. Pokud se s jejich právním hodnocením soud neztotožní, je nutné z důvodu předvídatelnosti svého rozhodnutí, aby účastníka o svém odlišném právním názoru poučil a poskytl mu možnost zaujmout k němu stanovisko.

Do výčtu výjimek je teorií rovněž řazena situace, kdy se účastníkům nedostane poučení o koncentraci ze strany soudu (viz § 118b odst. 3 OSŘ).¹¹³ Mám za to, že se o výjimku ze zásady koncentrace nejedná, protože bez poučení není řízení zkoncentrováno. Není-li řízení zkoncentrováno, nelze tak hovořit o výjimce z ní.

2.4.5. Koncentrace řízení po vyhlášení konečného rozhodnutí ve věci

V úvodu této podkapitoly bylo uvedeno, že koncentrace řízení může v průběhu řízení nastat ve třech různých okamžicích. Poslední z nich je upraven v § 119a odst. 1 OSŘ a je úzce spojen s principem neúplné apelace, který ovládá odvolací řízení v případě sporných řízení. Jeho podstatou je možnost účastníků uvést rozhodné skutečnosti ve věci a navrhnout na jejich podporu důkazy před vyhlášením závěrečného rozhodnutí. Jedná se o poslední okamžik v řízení před soudem, do kterého je možné doplnit povinnost tvrzení a důkazní, ale pouze za předpokladu, že do té doby nebylo řízení zkoncentrováno.

Mohlo by se zdát, že tento okamžik koncentrace řízení určitým způsobem konkuruje koncentraci po přípravném jednání či prvním jednání ve věci. Na podporu

---

¹¹³ Bartoničková, K., Křiváčková, J., op. cit. sub. 80, s. 614 nebo Šmíd, O., op. cit. sub. 100, s. 123.

tohoto tvrzení by bylo možné poukázat na to, že tato koncentrace je „starší“, protože byla zavedena již tzv. velkou novelou, a pokud je zákonem určeno, že řízení je zkoncentrováno po přípravném, resp. prvním jednání, není důvodu, proč by soud měl účastníky opětně o již nastalé koncentraci poučovat. Domnívám se ale, že tato koncentrace má stále své neopominutelné místo v řízení před soudem. Jelikož účinky koncentrace nenastanou bez výslovného poučení ze strany soudu a koncentrace po přípravném nebo prvním jednání nenastávají automaticky, může soud řízení zkoncentrovat právě před vyhlášením rozhodnutí ve věci. Navíc tento okamžik koncentrace je pro většinu sporů mnohem přijatelnější, nežli relativně brzká koncentrace po přípravném či prvním jednání (více viz níže).

O koncentraci před vyhlášením rozhodnutí ve věci musí být účastníci bezpodmínečně vždy poučeni bez ohledu na to, jestli již bylo řízení zkoncentrováno. Jelikož i po koncentraci řízení po přípravném, resp. prvním jednání, je možné doplňovat rozhodné skutečnosti a označovat důkazy v rámci výjimek z koncentrace řízení, způsobí absence poučení dle § 119a odst. 1 OSŘ, že účastníci mohou podat odvolání pouze za předpokladu, že uvádí skutečnosti a důkazy, které spadají pod výjimky ze zásady koncentrace řízení.¹¹⁴ Při absenci obou poučení o koncentraci je možné podat odvolání pouze, pokud tato procesní vada mohla mít vliv na nesprávné rozhodnutí ve věci.¹¹⁵

Již bylo výše uvedeno, že tento režim koncentrace byl zaveden tzv. velkou novelou a byl úzce spjat se zavedením principu neúplné apelace odvolacího řízení, která se projevuje zákazem vnášení tzv. novot (tedy nových tvrzení a návrhů na provedení dokazování) do řízení po vyhlášení rozhodnutí soudu prvního stupně. Nové skutečnosti nebo důkazy, které nebyly uplatněny před soudem prvního stupně, mohou být uplatněny jako odvolací důvod pouze v taxativně stanovených případech v § 205a OSŘ.

2.4.6. Zamyšlení nad současným stavem koncentrace řízení

Smyslem koncentrace řízení je zabránit zbytečným průtahům řízení před soudem, které byly často vyvolány obstrukčním jednáním jeho účastníků, jež řádně a včas neplnili svou povinnost tvrzení a důkazní a schovávali si doslova důležité

---

¹¹⁴ Křiváčková, J., Hamuláková, K., op. cit. sub. 95, s. 446.

¹¹⁵ Tamtéž.

skutečnosti a důkazy až do odvolacího řízení. S ohledem na to byla původně koncentrace řízení, zavedená tzv. velkou novelou, rozlišována na soudcovskou a zákonnou. Zákonná koncentrace souvisela s principem neúplné apelace odvolacího řízení, kdy veškeré skutečnosti a důkazy museli účastníci uvést před vyhlášením rozhodnutí ve věci soudem prvního stupně. Dříve v řízení mohla koncentrace v řízení nastat pouze z rozhodnutí soudu, a to na návrh účastníka, pokud v řízení docházelo k průtahům z důvodu nečinnosti účastníka anebo pokud přes výzvu soudu nevyličil všechny rozhodné skutečnosti nebo neoznačil potřebné důkazy.¹¹⁶ Souhrnná novela zcela nahradila soudcovskou koncentrací koncentrací zákonnou ještě v přísnější podobě. Otázkou zůstává, zda tato zákonodárcem zvolená koncepce je tím správným směrem, kterým by se měl civilní proces vyvíjet.¹¹⁷

Osobně mám za to, že koncentrace řízení zavedená souhrnnou novelou klade až přehnané nároky na procesní obezřetnost účastníků řízení, zvláště pak žalovaného, který podstatě koncentrace i přes poučení ze strany soudu zpravidla nerozumí. Za tohoto stavu nemusí rozhodnutí soudu vůbec odpovídat skutečnosti a samo vedení řízení nemusí reflektovat složitost projednávané věci. Sporné řízení je ovládáno zásadou kontradiktornosti, která spočívá v přímém argumentačním duelu procesních stran, které předkládají každý svůj pohled na spor mezi nimi a v návaznosti na to navrhuji na podporu svých závěrů provedení důkazů. Jakmile jedna z procesních stran učiní své návrhy vůči soudu, musí mít druhá procesní strana možnost na to reagovat. Není dle mého názoru možné účastníky doslova tlačit k tomu, aby na prvním jednání ve věci doslova vyčerpali veškerá svá tvrzení a návrhy důkazů, když právě až v průběhu řízení, ve kterém dochází k provádění dokazování, se mezi účastníky sporné skutečnosti vyjasňují a oni si mohou uvědomit nedostatečnost svých tvrzení a navržených důkazů z prvního jednání. Pokud soudce striktně lpí na dodržování zákonného postupu (a účastníci řízení se o tom dříve než při prvním jednání nedozví), nutí současný režim koncentrace účastníky řízení, aby soud při prvním jednání doslova zahltili skutečnostmi a návrhy na dokazování, které často činí in eventum pro případ, že by v průběhu řízení

---

¹¹⁶ Viz Hamuláková, K. op. cit. sub. 106, s. 115. Odtud také označení soudcovská koncentrace. Viz rovněž § 118b OSŘ ve znění do 30. 6. 2009.

¹¹⁷ Současný systém koncentrace řízení je předmětem rozsáhlé teoretické diskuze a kritiky – viz například Winterová, A.: Nad perspektivami českého civilního procesu. Právní rozhledy č. 19/2008; Hamuláková, K. op. cit. sub. 106, nebo Svoboda, K.: K soudcovským debatám nad podstatou koncentrace, Právní rozhledy č. 10/2011.

jimi navržené důkazy byly nedostatečné. Nelze se navíc vždy spoléhat na výjimky ze zásady koncentrace, které jsou sice relativně široké, ale skutečnosti či důkazy, které účastník bohužel opomenul uvést, se jistě nevztahuje.¹¹⁸

Dalším problémem s předčasností nástupu účinků koncentrace, na které je oprávněně poukazováno,¹¹⁹ je nepředvídatelnost soudního rozhodnutí, ke kterému může směřovat. Soudce jako nezúčastněný třetí se nemusí ztotožnit s právním hodnocením projednávané věci předestřené procesními stranami, zvláště jestliže se diametrálně rozcházejí. Poté soudce musí autoritativně spor vyřešit za pomoci svého právního názoru. Vzhledem k tomu je na místě, aby byly procesní strany s dostatečným předstihem poučeny ze strany soudu o jeho právním názoru na projednávanou věc, aby mohly případně změnit svou argumentaci. Jestliže ale neproběhlo řádné dokazování, nemůže soudce po prvním, resp. přípravném jednání, zaujmout k projednávané věci její konečné právní hodnocení, o kterém by před nastoupením účinků koncentrace účastníky náležitě poučil.¹²⁰ Třebaže zákon konstruuje z tohoto důvodu jako výjimku ze zásady koncentrace právě možnost, že po právní stránce lze posoudit věc odlišně od účastníkovy právního názoru (§ 118b odst. 1 poslední věta ve spojení s § 118a odst. 2 OSŘ) a nedodržení poučení může být odvolacím důvodem (§ 205 odst. 2 písm. f) ve spojení s § 205a odst. 1 písm. d) OSŘ), nemůže soudce tuto zákonem uloženou povinnost splnit již po prvním, resp. přípravném jednání. Účastníci jsou tak nuceni splnit povinnost tvrzení a důkazní v okamžiku, kdy ani nevědí, jestli příslušná břemena unesou.

Mám za to, že zákonná koncentrace řízení zavedená souhrnnou novelou je tak nevyhovující a zbytečně rigidní. Co bezvadně vypadá teoreticky a napsané v zákoně jako ideální průběh řízení, totiž vždy nemusí odpovídat skutečným potřebám vedení řízení.¹²¹ Za naprosto zbytečný považuji institut přípravného jednání, protože shodného cíle lze dosáhnout rovněž prvním jednáním ve věci. Navíc není jistota, jestli vůbec při jediném přípravném jednání bude dostatečně věc vyjasněna, aby mohlo být přistoupeno ke koncentraci. Za naprosto nepřijatelné považuji následky, kterými je sankcionována

---

¹¹⁸ Křiváčková, J., Hamuláková, K., op. cit. sub. 106.

¹¹⁹ Viz Svoboda, K. op. cit. sub. 75, s. 158 a násl.

¹²⁰ Volně dle viz Svoboda, K. op. cit. sub. 75, s. 159.

¹²¹ Winterová, A. op. cit. sub. 118, s. 208.

neúčast účastníka při přípravném jednání bez řádné a včasné omluvy, zvláště pak ve vztahu k žalovanému.

Naštěstí lze konstatovat, že i přes záměr zákonodárce se soudci nástupu koncentrace po prvním jednání brání výkladem, že její účinky nenastanou bez poučení ze strany soudu. Dochází tak *praetem legem* k odsouvání okamžiku koncentrace řízení, ačkoliv to nebylo cílem souhrnné novely. Postup soudců v tomto směru považují za vhodný. Na druhou stranu, kdo jiný by měl dodržovat procesní předpisy nežli soudci. Pokud však zákonodárce nedbá na to, že soudce je osobou, která by měla určovat vhodný a účelný postup ve věci, a snaží se jej svázat rigidními pravidly, snaží se soudci tomu pochopitelně bránit. Domnívám se ale, že stav, kdy se rozchází výklad zákona soudce a samotného zákonodárce, není správný a k právní jistotě nepřispívá. Jak uvádí K. Svoboda,¹²² zákonodárce by měl soudcům důvěřovat a ponechat jim větší volnost při volbě vhodného postupu ve věci, kterým budou zohledněny konkrétní okolnosti případu.

Přikláním se k názoru, že každý procesní předpis by měl upravovat rámcová pravidla pro vedení řízení, ale nikoliv natolik podrobná, aby neumožňovala úplné zjištění skutkových okolností. Platná úprava koncentrace řízení tyto nároky nespĺňuje. De lege ferenda by bylo vhodnější vrátit se zpět k tzv. koncentraci soudcovské, která byla obsažena v § 118b OSŘ ve znění účinném do 30. 6. 2009.¹²³ Vzhledem k tomu, že soudci měli možnost a nikoliv povinnost zkoncentrovat řízení, pokud, zjednodušeně řečeno, docházelo k průtahům, což je podle mého názoru smysl koncentrace řízení, a to zabránit průtahům v řízení a nikoliv za každou cenu řízení maximálně zrychlit. Soudce tak mohl na okolnosti případu a procesní chování účastníků řízení vhodně reagovat hrozbou sankce zkoncentrování řízení. Vedle toho by i nadále existovala zákonná koncentrace podle § 119a OSŘ, která by byla nepřekročitelnou hranicí pro uvádění nových skutečností a důkazů.¹²⁴

---

¹²² In Svoboda, K. op. cit. sub. 75, s. 161.

¹²³ Shodně navrhuje i K. Svoboda in Svoboda, K. op. cit. sub. 75, s. 160.

¹²⁴ Vzhledem k zefektivnění soudcovské koncentrace podle původního znění § 118b OSŘ bych doporučoval vynechat možnost účastníkům řízení odvolat se proti usnesení, kterým se koncentrace nařizuje. Toto usnesení považují za rozhodnutí, kterým se upravuje vedení řízení dle § 202 odst. 1 písm. a) OSŘ, třebaže má významné dopady na povinnost tvrzení a důkazní účastníků a tím jejich úspěch ve věci. Shodně Bartoníčková, K., Křiváčková, J., op. cit. sub. 80, s. 615.

Za velmi vhodný institut, kterým by se mohlo předejít průtahům v řízení a vést k odstranění přísné zákonné koncentrace řízení, považuji návrh A. Winterové,¹²⁵ jež navrhuje, aby se procesní aktivita účastníků a jimi zaviněné průtahy promítaly do výše přiznané náhrady nákladů řízení bez ohledu na úspěch ve věci. To znamená, že i procesní straně, která by byla zcela úspěšná, by byla uložena povinnost částečné úhrady nákladů řízení protistrany, pokud by zavinila průtahy v řízení. Jednalo by se o vhodné doplnění motivačních nástrojů na účastníky tak, aby byla zachována jejich procesní bdělost a řádně a včas úplně plnili povinnost tvrzení a důkazní.

Koncentraci řízení považuji za důležitý prostředek obrany před vědomými průtahy v řízení. Na druhou stranu není možné její roli v současném civilním procesu upřednostňovat na úkor předvídatelnosti rozhodnutí ve věci, které by mělo vycházet z co možná nejúplnějšího poznání skutkového stavu. Vědomé vydání nesprávného rozhodnutí jenom proto, že účastník zmeškal okamžik, kdy měl uvést rozhodné skutečnosti a důkazy, a řízení bylo zkoncentrováno, považuji za naprosté popření zásad spravedlivého procesu. Jak bylo uvedeno v úvodu této podkapitoly, věřitel je většinou profesionál a navíc právně zastoupený advokátem, ale žalovaný dlužník (fyzická osoba) stěží pochopí smysl koncentrace, byť o ní může být poučen. Samozřejmě platí, že neznalost zákona neomlouvá, ale není možné přes tuto zásadu „ohýbat“ jako proutek všechny sankční instituty za nedodržení náležité péče o vedení řízení. Koncentrace řízení v současné podobě tak může být bohužel za jistých okolností žalujícímu věřiteli ku prospěchu oproti žalovanému dlužníkovi. Neznamená to ale, že koncentrací řízení je porušena zásada rovnosti účastníků řízení, jelikož lze uvést shodné jako u právní úpravy doručování. Koncentrace řízení působí vůči oběma účastníkům zcela rovnocenně, kdy oba si musí pohlídat účinky jejího nástupu a dopadů na projednávanou věc.

2.5. Rozhodnutí ve věci samé

Cílem, ke kterému směřuje řízení před soudem, je vydání rozhodnutí ve věci, v němž je koncentrován autoritativní právní názor soudu na projednávanou věc. K rozhodnutí ve věci samé je možné dospět různými způsoby přes různé procesní

---

¹²⁵ In Winterová, A. op. cit. sub. 118, s. 209.

situace a splnění příslušných podmínek. Lze říci, že obecnou snahou zákonodárce je rozšíření případů pro vydání rozhodnutí ve věci samé bez řádného a úplného provedení dokazování (platební rozkaz, rozsudek pro uznání) nebo při naprosté absenci dokazování (rozsudek pro zmeškání). Je otázkou, zda tato rozhodnutí reflektují právo na spravedlivý proces a nejsou pouze aplikací zásady formální pravdy, která potlačuje skutečný stav věci při upřednostnění splnění zákonných podmínek, které nemají nic společného s věcí samou, ale vedením řízení. Uvedené zjednodušené cesty k pravomocnému a vykonatelnému exekučnímu titulu jsou bezesporu v zájmu žalobce, který nemusí vyvíjet procesní aktivitu ve snaze získat ho. Žalovaný dlužník si navíc často za vydání takového rozhodnutí může sám svou nevědomostí a tím způsobenou procesní pasivitou.

2.5.1. Rozsudek pro uznání

Uznání dluhu jakožto výslovný projev vůle má svůj hmotněprávní projev (a to zejména k délce promlčecí lhůty), ale má své důsledky rovněž v procesním právu, a to jako podklad pro vydání rozsudku pro uznání. Předně je nutné podotknout, že rozsudek pro uznání nelze vydat ve věcech, v nichž nelze uzavřít a schválit smír (§ 99 odst. 1 a 2 OSŘ). Význam, který je rozsudku pro uznání přikládán, je spojen s případy, kdy lze tento rozsudek vydat (viz dále) a na to navazující možnou obranu proti němu.

Pokud jde o přípustnou obranu proti rozsudku pro uznání, tak ta je ovlivněna tím, že se jedná o zvláštní druh rozsudku vydávaný za zákonem předvídaných předpokladů, což způsobuje, že jsou zákonem zúženy připuštěné odvolací důvody proti němu. Podle § 205b OSŘ je odvolacím důvodem proti rozsudku pro uznání pouze vady uvedené v § 205 odst. 2 písm. a) OSŘ, které se vztahují k nedostatkům vedení řízení a které v převážné většině případů splňují podmínky pro podání žaloby pro zmatečnost, a dále skutečnosti nebo důkazy, jimiž má být prokázáno, že nebyly splněny předpoklady pro jeho vydání. Předpoklady pro vydání rozsudku pro uznání se rozumí nejen podmínky, které musí být splněny pro výslovný uznávací projev vůle, ale rovněž pro nástup účinků fikce uznání nároku. Zákonodárce tím reflektuje tu skutečnost, že pro rozsudek pro uznání se nevychází z výsledků dokazování a nemůže tím tak být naplněn

jiný z odvolacích důvodů. Jestliže žalovaný nárok uznal, tak s plným vědomím skutkového a právního hodnocení věci ze strany žalobce. V tomto ohledu považují odvolací důvody proti rozsudku pro uznání za postačující. Zbývá dodat, že proti rozsudku pro uznání je rovněž přípustná žaloba na obnovu řízení, žaloba pro zmatečnost a popřípadě dovolání, s přihlédnutím k rysům rozsudku pro uznání.

2.5.1.1. Druhy rozsudku pro uznání

V zákoně jsou upraveny dvě odlišné situace, které k rozsudku pro uznání směřují. Prvním a typickým je výslovný projev vůle žalovaného, který ústně při nařízeném jednání nebo písemně ve svém podání uzná žalobou uplatněný nárok nebo jeho základ. Jinými slovy řečeno, žalovaný vědom si proti němu uplatňovaného nároku a jeho odůvodněnosti, uzná tento nárok v rozsahu, který považuje za oprávněný. Jakmile žalovaný učiní tento procesní úkon vůči soudu,¹²⁶ musí soud rozsudek pro uznání vydat bez ohledu na stanovisko žalobce. Odlišná situace je, když žalovaný žalobou proti němu uplatněný nárok uzná pouze z části. Poté soud rozsudek pro uznání vydá, navrhne-li to žalobce (viz § 153a odst. 1 OSŘ).

Pokud je podkladem pro vydání rozsudku pro uznání výslovný projev vůle žalovaného, domnívám se, že je na místě promítnout tento projev do rozhodnutí ve věci se všemi na to navazujícími účinky, zejména opravnými prostředky proti němu (viz dále).¹²⁷ Vedle tohoto případu jsou však zákonodárcem konstruovány případy tzv. fikce uznání nároku, které váže na zmeškání určitého procesního úkonu ze strany žalovaného. Konkrétně se fikce uznání nároku vztahuje k situaci, kdy žalovaný byť řádně a včas předvolán bez předchozí odůvodněné omluvy se nedostaví k přípravnému jednání (§ 114c odst. 6 OSŘ), a dále na situaci, kdy žalovaný bez vážného důvodu se včas

---

¹²⁶ Je nutné, aby bylo uznání učiněno vůči soudu, protože mimoprocesní uznání vůči žalobci je pouze hmotněprávním úkonem, který nemůže být podkladem pro vydání rozsudku pro uznání – viz Winterová, A. Soubor statí o novém civilním procesu. Rozsudek pro zmeškání, rozsudek pro uznání. Acta Universitatis Carolinae Iuridica č. 4/2004, s. 40. Z uvedeného vyplývá, že uznání dluhu předložený žalobcem, které učinil žalovaný, nevede k vydání rozsudku pro uznání, ale prokázání oprávněnosti žalobou uplatněného nároku.

¹²⁷ Přesto bezesporu existují případy, kdy třebaže žalovaný dlužník výslovně uzná žalovanou částku, lze pochybovat, zda si je vědom skladby proti němu uplatňovaného nároku. Mnozí žalovaní dlužníci těžko rozpoznají, že součástí vůči němu uplatňované částky jsou nepřiměřeně vysoké smluvní pokuty či úroky z prodlení ve smluvní výši.

nevyjádří k tzv. kvalifikované výzvě a ani v dodatečně stanovené lhůtě nesdělí, jaký vážný důvod mu v tom brání (§ 114b odst. 5 OSŘ).

Je zřejmé, že zákonodárcem vytvořená fikce uznání nároku díky případům, na které je navázána, neodpovídá uznání nároku dle § 153a odst. 1 OSŘ. Zcela neodůvodněně je dle mého názoru nahrazován projev vůle žalovaného bez jakéhokoliv zkušenostního základu, že se většinou k těmto procesním situacím vztahuje, jako sankce za zmeškání procesního úkonu. Nejenže by měl zákonodárce takovými procesními sankcemi spíše šetřit, ale zároveň by měl řádně vážit, kdy je použije. Jestliže jako následek zmeškání prvního jednání ve věci, vede k vydání rozsudku pro zmeškání, proč zmeškání přípravného jednání a natož vyjádření na kvalifikovanou výzvu má za následek rozsudek pro uznání? Mám za to, že zmeškání určitého úkonu nemá nic společného s uznáním nároku. V právu přece všeobecně neplatí zásada, že ten, kdo mlčí, tak souhlasí.¹²⁸ Dokonce lze tvrdit, že případy, na které je navázána fikce uznání nároku, jsou nevhodné a ve vztahu k žalovanému zbytečně přísné.

Pokud jde o fikci uznání nároku jako následek zmeškání přípravného jednání ze strany žalovaného, odkázal bych na výklad o přípravném jednání. Zdůraznil bych pouze, že zákonodárce v zájmu co nejvíce urychlit řízení, sankcí za nedostavení se k přípravnému jednání absolutizuje jeho pozici v rámci řízení, ačkoliv se jedná o institut zcela zbytečný.¹²⁹ Třebaže bychom přípravné jednání v podobě, v jaké bylo zavedeno souhrnnou novelou, v civilním řízení ponechali, není nutné takto sankcionovat neúčast žalovaného. Jestliže po přípravném jednání mají nastat účinky koncentrace řízení a žalovaný je přesto nečinný a nevede žádnou procesní obranu, do důsledku vzato, budou-li tvrzení žalobce dostačující, stejně to povede k přiznání nároku vůči žalovanému. Žalovanému ale bude alespoň ponechána širší možnost obrany proti takovému rozsudku na rozdíl od rozsudku pro uznání.

Druhý případ fikce uznání nároku je rovněž spojen s přípravou jednání jako případ první. Jeho význam pro civilní řízení je o to výraznější, že podmínky pro jeho

---

¹²⁸ Bezouška, P.: Krátké zamyšlení nad rozsudky pro uznání a pro zmeškání. Právní rozhledy č. 1/2004, s. 33.

¹²⁹ Více viz podkapitola věnovaná přípravnému jednání.

aplikaci jsou mnohem širší a jeho použití jednodušší. Je tak bezesporu využívanější nežli přípravné jednání. Jedná se o tzv. kvalifikovanou výzvu dle § 114b OSŘ.¹³⁰ Jedná se o usnesení, kterým soud uloží žalovanému, aby se ve věci vyjádřil, a jestliže nárok žalobou uplatněný neuzná, aby uvedl skutečnosti a navrhl provedení důkazů na svou obranu. Dříve než přistoupím k fikci uznání nároku dle kvalifikované výzvy, je nutné se pro ucelenost výkladu a vzájemné souvislosti zabývat předpoklady pro vydání kvalifikované výzvy.

Na začátek lze shrnout, že kvalifikovaná výzva nesmí být ze strany soudu využita ve věcech, u nichž nelze uzavřít a schválit smír (§ 99 odst. 1 a 2 OSŘ), a za předpokladu, že již proběhlo přípravné jednání nebo první jednání ve věci.

Zákonem jsou upraveny dvě skupiny případů, u kterých může být uplatněna kvalifikovaná výzva, a to vyžaduje-li to povaha věci nebo okolnosti případu, nebo bez splnění těchto podmínek, jestliže bylo rozhodnuto platebním rozkazem, elektronickým platebním rozkazem nebo evropským platebním rozkazem.

Povaha věci a okolnosti případu jsou relativně neurčitými pojmy. Oba musí být vykládány ve světle nutnosti co nejúplněji připravit první jednání ve věci. Povaha věci je spíše obecnou kategorií, která je dána určitou typovou, právní a skutkovou obtížností.¹³¹ Naopak okolnosti případu nesměřují na to, co je mezi účastníky sporné, tedy na věc samou, ale na okolnosti konkrétního případu z pohledu hmotněprávního, kdy jsou složité skutkové okolnosti, i procesního.¹³² Soudy tak mají možnost uvážení, pro jaké případy z této skupiny kvalifikovanou výzvu použijí, zvláště je-li její vymezení natolik široké.

Bylo-li ve věci rozhodnuto platebním rozkazem, elektronickým platebním rozkazem nebo evropským platebním rozkazem¹³³ a jsou-li splněny podmínky pro jejich vydání,¹³⁴ je soud oprávněn kvalifikovanou výzvu vydat vždy. Rozšíření možnosti vydat kvalifikovanou výzvu i na tento případ považuji za velmi problematický. Vzhledem k tomu, že jiná podmínka než vydání platebního rozkazu nemusí být splněna,

---

¹³⁰ Toto označení není legální, spíše vyplývá z potřeby odlišit ji od běžné výzvy k doplnění tvrzení a návrhů na dokazování podle § 114a odst. 2 písm. a) OSŘ. Její „kvalifikovanost“ je rovněž spojena s podmínkami, za kterých může být využita, a následky nereagování na tuto výzvu.

¹³¹ Bureš, J., Drápal, L. op. cit. sub. 3, s. 791.

¹³² Například, když žalovaný nevyhoví „prosté“ výzvě dle § 114a odst. 2 písm. a) OSŘ – viz Bureš, J., Drápal, L. op. cit. sub. 3, s. 791.

¹³³ Dále budu jen využívat pro tuto část podkapitoly zkratku platební rozkaz.

¹³⁴ Viz rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 19. 8. 2008, sp. zn. 21 Cdo 3597/2007.

je zřejmé, že kvalifikovaná výzva bude vydávána i ve velmi skutkově jednoduchých věcech, protože o nich je zejména platebním rozkazem rozhodováno. Kvalifikovaná výzva by se však měla vázat spíše na složité věci a nikoliv jednoduché žaloby na plnění. Navíc bylo judikaturou dovozeno, že kvalifikovaná výzva může být přímo součástí platebního rozkazu.¹³⁵ Tento závěr dovodit vyžadovala zejména soudní praxe, protože pokud usnesení, jehož obsahem je kvalifikovaná výzva, musí být bezpodmínečně doručeno žalovanému do vlastních rukou při vyloučení náhradního doručení, a pokud jsou shodné podmínky pro doručení kladeny rovněž na platební rozkaz, zavedly soudy doručování těchto dvou dokumentů v téže obálce, aby tak byl šetřen čas. To je již jen krůček k tomu vtělit kvalifikovanou výzvu do samotného platebního rozkazu. Z hlediska procesní ekonomie je tato praxe jistě ze strany žalobce a samotného soudu vítána. Lze však pochybovat, zda je to na místě a neporušují se tím pravidla o formě rozhodnutí, které jsou tak směřovány.

M. Rozbora¹³⁶ dochází i přes výše uvedený názor Nejvyššího soudu k závěru, že každý úkon soudu (včetně rozhodnutí) má zákonem přesně stanovenou formu, které jsou vzájemně nezaměnitelné. Jejich slučování do jediné listiny musí zákon výslovně připouštět. Soud musí využití kvalifikované výzvy řádně odůvodnit, aby její využití nebylo svévolné. Z povahy platebního rozkazu ale plyne, že odůvodnění neobsahuje. Navíc dovozuje, že podaným odporem se platební rozkaz ruší jako celek, tedy i do něho vtělená kvalifikovaná výzva. S těmito názory však nesouhlasím.

Předně se neztotožňuji se závěrem nemožnosti slučování jednotlivých forem rozhodnutí jen, jestliže to zákon připouští. Jedná se o zbytečný formalismus, který nutí soudy striktně vydávat nesčetné množství rozhodnutí v rozporu s tolik prosazovanou procesní ekonomikou.¹³⁷ Absenci odůvodnění použití kvalifikované výzvy v tomto případě rovněž neshledávám vadným. Jestliže jedinou podmínkou pro uplatnění kvalifikované výzvy je vydání platebního rozkazu bez dalšího, jedná se o jednoznačný předpoklad, který není nutné jakýmkoliv způsobem odůvodňovat, na rozdíl od prvního případu, kdy záleží na povaze věci či okolnostech případu, které jsou neurčitými pojmy. Dále je sice

---

¹³⁵ Viz rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 16. 9. 2003, sp. zn. 32 Odo 616/2003.

¹³⁶ In Rozbora, M.: Kvalifikovaná výzva jako součást platebního rozkazu – poznámka k soudní praxi. Právní rozhledy č. 7/2010, s. 255 a násl.

¹³⁷ Typickým příkladem hojně využívaného směřování soudních rozhodnutí bez zákonného „zmocnění“ je zahrnutí výroku o částečném zastavení řízení do výrokové části rozsudku, třebaže zákon stanoví, že zejména o zastavení řízení se rozhoduje usnesením (viz § 167 odst. 1 OSŘ). K obdobnému závěru dochází i Nejvyšší soud v rozsudku vydaném dne 26. 2. 2004 pod sp. zn. 32 Odo 890/2003.

pravda, že podaným odporem se platební rozkaz ruší v celém rozsahu, ale nikoliv kvalifikovaná výzva, která má formu usnesení. Odpor směřuje vůči platebnímu rozkazu nikoliv jako listině, ale jako úkonu soudu, který musí mít přesné náležitosti. Platebním rozkazem se ukládá zaplacení peněžité částky společně s náhradou nákladů řízení. Tato část je odporem rušena. Proti kvalifikované výzvě není přípustný řádný opravný prostředek, což platí bezvýjimečně a nemůže se to obcházet tímto způsobem. Paradoxně M. Rozbora podle mého názoru dbá pouze na čistě formálním označení dokumentu, protože byl-li by nadepsán jako „platební rozkaz a usnesení“, byla by dodržena forma rozhodnutí a odpor by skutečně rušil pouze příslušné výroky platebního rozkazu.

I přes výše uvedené shledávám zahrnutí kvalifikované výzvy do platebního rozkazu za problematické. Důležitějším argumentem pro nezahrnutí kvalifikované výzvy do platebního rozkazu by měla být spíše otázka vhodnosti a přijatelnosti pro stranu žalovanou. Jedná se sice o mimoprávní argumenty, ale i tak by neměla být právní úprava zneužívající. Jestliže právu neznalé osobě, která je nejčastěji žalovanou osobou na peněžité plnění, je doručen platební rozkaz, ve kterém je skryta kvalifikovaná výzva, jen stěží dokáže rozklíčovat, že samotným podáním odporu jeho procesní aktivita nemá končit, ale musí navíc vyhovět požadavkům kvalifikované výzvy (viz dále), jinak se nad ním vznáší hrozba rozsudku pro uznání. Již z podaného odporu je zřejmé, že žalovaný nárok neuznává.¹³⁸ Proč je tedy žalovaný za nedostatečnost svého vyjádření trestán právě rozsudkem pro uznání?

Řešením podle mého názoru není ani vyhotovení kvalifikované výzvy jako samostatné listiny a její doručení současně s platebním rozkazem. Jak jsem výše uvedl, kvalifikovaná výzva by měla být použita v případech skutkově a právně složitých, nebo jestliže jsou vyjádření žalovaného nedostatečná. Pokud tedy žalovaný odpor řádně neodůvodní, poté by měla přijít na řadu kvalifikovaná výzva. Pochybuji, jestli vůbec lze za procesní pasivitu a nedostatečnou vlastní obranu „fingovat“ uznání žalobou uplatňovaného nároku.

Vedle okolností, za kterých může být kvalifikovaná výzva využita, jsou důležité obsahové náležitosti této výzvy a zejména vyjádření žalovaného jako reakce na ní.

---

¹³⁸ Rozbora, M., op. cit. sub. 136, s. 258.

V kvalifikované výzvě soud žalovanému uloží, aby se ve věci vyjádřil, a neuzná-li zcela nárok v žalobě uplatněný, aby na svou obranu vylíčil rozhodné skutečnosti a navrhl, popřípadě připojil relevantní důkazy. K tomu je mu soudem určena lhůta, která nesmí být kratší než třicet dnů, která běží ode dne doručení usnesení obsahující kvalifikovanou výzvu nebo ode dne uplynutí lhůty k podání odporu, je-li kvalifikovaná výzva vydána společně s platebním rozkazem. U vyjádření žalovaného ke kvalifikované výzvě je nutné zkoumat jeho včasnost a obsahové náležitosti. Pokud není některý z těchto předpokladů splněn, vede to k fikci uznání nároku. O tomto následku musí být žalovaný poučen.

Vyjádření žalovaného je učiněno včas, jestliže je v poslední den lhůty k tomu stanovené vyjádření předáno k poštovní přepravě.¹³⁹ Zákonem je připuštěno, že může vyjádření žalovaného bránit vážné důvody, kterými je nutné rozumět určité subjektivní nebo objektivní překážky na straně žalovaného, které mu ve vyjádření brání.¹⁴⁰ Tento vážný důvod ale musí žalovaný soudu sdělit ještě před uplynutím lhůty k vyjádření. Jestliže vážný důvod soudu dostatečně prokáže, poskytne mu k podání vyjádření další dodatečnou lhůtu. Nelze vyloučit situaci, kdy důvod bránící vyjádření na kvalifikovanou výzvu bude natolik závažný, že bude žalovanému bránit dokonce tuto skutečnost soudu sdělit. Mezním okamžikem pro sdělení tohoto vážného důvodu je proto až vyhlášení rozsudku pro uznání. Později by bylo možné tuto skutečnost uplatnit v rámci odvolacího řízení jako odvolací důvod podle § 205b OSŘ.¹⁴¹

Z uvedeného vyplývá, že zvrátit vydání rozsudku pro uznání po zmeškání lhůty k vyjádření na kvalifikovanou výzvu je možné pouze, je-li prokázán na straně žalovaného vážný důvod. Judikaturou bylo dovozeno, že uplyne-li lhůta k vyjádření a není zároveň prokázán vážný důvod tomu bránící, soud bez dalšího vydá rozsudek pro uznání bez ohledu na to, že žalovaný před vydáním rozhodnutí uvede rozhodné skutečnosti a navrhne důkazy k prokázání neoprávněnosti proti němu uplatňovanému nároku.¹⁴² Tento závěr nepovažuji za správný a s ohledem na to rovněž úpravu fikce uznání nároku shledávám zbytečně formalistickou. Zcela vědomě je totiž vydáno

---

¹³⁹ Lhůta je tak procesní povahy – viz Lavický, P. Zmeškání účastníka a fikce dispozičních procesních úkonů. Právní fórum č. 10/2009, s. 404.

¹⁴⁰ Viz rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 13. 12. 2013, sp. zn. 21 Cdo 628/2013.

¹⁴¹ Lavický, P., op. cit. sub. 139, s. 405.

¹⁴² Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 10. 2004, sp. zn. 29 Odo 268/2003.

rozhodnutí soudu, které je pouze výrazem formální pravdy a v žádném případě nevychází ze skutkového stavu.

Vedle toho, že musí žalovaný reagovat na kvalifikovanou výzvu včas, musí jeho vyjádření na ní splňovat určité zákonem předvídané náležitosti, jinak hrozí sankce vydání rozsudku pro uznání. Obsahové požadavky vyjádření na kvalifikovanou výzvu vyplývají z jejího samotného obsahu jakožto výzvy soudu. Žalovaný musí především uvést rozhodné skutečnosti, ze kterých vyvozuje neodůvodněnost proti němu uplatňovaného nároku, a podpořit je relevantními návrhy na provedení dokazování. Nepostačuje zejména uvést, že žalovaný žalobu neuznává, nebo že ji nepovažuje za důvodnou, pokud zároveň nevyličí tvrzení, která by tento závěr podporovala.¹⁴³ Zde se však dostáváme k relativně neurčitému pojmu rozhodných skutečností pro věc samou, neboť ty mohou být vykládány různým způsobem, zvláště ze strany žalovaného, žalobce a samotného soudu, který v konečné fázi rozhoduje o vydání rozsudku pro uznání. V komentáři k občanskému soudnímu řádu¹⁴⁴ bylo dovozeno, že nepřipojí-li žalovaný na podporu svých tvrzení k vyjádření potřebné listiny či nenavrhne důkazy, k fikci uznání nároku to rozhodně nesměřuje.¹⁴⁵ Bohužel z vlastní zkušenosti musím konstatovat, že tento výklad není všeobecně soudy akceptován.¹⁴⁶

Kladení zvýšených nároků na žalované z pohledu obsahu jejich vyjádření nepovažuji za nejvhodnější. Každý žalovaný se ve věci vyjádří takovým způsobem, který uzná za vhodný a připojí rovněž potřebné důkazy, popřípadě je navrhne. Jejich hodnocení ze strany soudu by se mělo odrazit v konečném rozhodnutí, a to tak, že žalovaný neunese břemeno tvrzení a důkazní a nebude tak s procesní obranou úspěšný. Mělo by být podle mého názoru naprosto vyloučené, aby byl vydán rozsudek pro uznání v situaci, kdy žalovaný výslovně uvede, že žalobu neuznává a jiné skutečnosti neuvede. Již z tohoto projevu vůle je zřejmé, že podmínky pro vydání rozsudku pro uznání nejsou splněny.

---

¹⁴³ Viz Bureš, J., Drápal, L. op. cit. sub. 3, s. 795, shodně rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 19. 8. 2008, sp. zn. 21 Cdo 3597/2007.

¹⁴⁴ Bureš, J., Drápal, L. op. cit. sub. 3, s. 795.

¹⁴⁵ Uvedený názor byl potvrzen i Ústavním soudem, a to v jeho nálezu ze dne 1. 4. 2014, sp. zn. IV. ÚS 2503/13, ve kterém byl postup soudu prvního i druhého stupně shledán „nespravedlivým a přehnaně formalistickým“, jelikož byl vydán rozsudek pro uznání na základě fikce uznání nároku, třebaže se žalovaný k žalobě vyjádřil tak, že vznesl pouze námitky procesního charakteru a nárok žalobou uplatněný pouze odmítl, aniž by připojil jakýkoliv důkaz na svou obranu.

¹⁴⁶ V daném případě soudce s ohledem na to, že žalovaný nepřipojil k vyjádření listinné důkazy, které by prokazovaly oprávněnost jeho tvrzení, s odkazem na tuto skutečnost vydal rozsudek pro uznání.

Jestliže žalovaný na kvalifikovanou výzvu nezareaguje, nebo nikoliv včas bez vážného důvodu, nebo jeho vyjádření není dostačující, má se za to, že nárok proti němu žalobou uplatněný uznává.¹⁴⁷ Soud poté musí vydat rozsudek pro uznání.

2.5.1.2. Rozsudek pro uznání – úvahy de lege lata a de lege ferenda

Rozsudek pro uznání vždy býval hmotněprávním projevem uznání nároku ze strany žalovaného, který činil nesporným v žalobě uvedená tvrzení a připojené důkazy. Fikci uznání nároku zavedená velkou novelou však význam rozsudku pro uznání posunula úplně jiným směrem. Z rozsudku pro uznání se stal sankční nástroj za procesní pasivitu žalovaného, který vůbec nekoresponduje s jeho vůlí a postojem k žalobě. Díky fikci uznání nároku pro nevyhovění kvalifikované výzvě či nedostavení se k přípravnému jednání byl podle mého názoru zcela vyprázdněn pojem uznání v procesním právu a role rozsudku pro uznání degradována. Při kritice nekonceptnosti fikce uznání nároku je nutné vyjít z nemožnosti uznat nárok fikcí, jakož i z případů, na které je navázána.

Fikcí uznání nároku se nahrazuje projev vůle žalovaného v případech, kdy nelze mít za to, že nárok uznává. Zákonodárce záměrně nerespektuje základní zásady občanského soudního řízení, a to zásadu projednací a dispoziční. Ztotožňuji se s názorem J. Macura,¹⁴⁸ že uznání nároku je dispozitivním procesním úkonem žalovaného spočívající ve výslovném, vědomém a nezastupitelném projevu vůle. Je zcela věcí procesních stran, jakým způsobem nakládají s předmětem řízení a samotným řízením. Z toho je vyvozována zásada dispoziční. Jestliže zákonodárce zakotvil pro případ zmeškání procesního úkonu nastoupení fikce jiného procesního úkonu, obchází právo účastníků disponovat s řízením a jeho předmětem, které tvoří charakteristický rys civilního procesu. Shodné je to rovněž se zásadou projednací. Je zřejmé, že soudce nemůže nikdy zjistit absolutní pravdu o skutkovém stavu, protože je zprostředkován procesními stranami. Na druhou stranu by měl dojít alespoň k praktické jistotě o

---

¹⁴⁷ Z hlediska praktických dopadů fikce uznání nároku nepovažuji za důležitou teoretickou diskuzi nad povahou tohoto uznání, tedy jedná-li se o fikci či nevyvratitelnou domněnku, třebaže rovněž shledávám označení uznání jako fikce za v zásadě nesprávné – k tomu viz blíže Macur, J.: Rozsudek na základě fikce uznání nároku podle ustanovení § 114b o.s.ř., Bulletin advokacie č. 2/2002; Sedláčková, I. K článku Prof. JUDr. J. Macura: „Rozsudek na základě fikce uznání nároku podle ustanovení § 114b o.s.ř.“, Bulletin advokacie č. 6-7/2002, nebo Bezouška, P., op. cit. sub. 128.

¹⁴⁸ In Macur, J., op. cit. sub. 147, s. 29.

skutkovém stavu.¹⁴⁹ Jelikož je však nahrazována procesní aktivita žalovaného jeho „domnělým“ uznáním nároku, nemůže být skutkový stav náležitě zjištěn a soudce je nucen v souladu s uznáním rozhodnout.

Opakovaně zdůrazňuji, že záleží pouze na vůli žalovaného, jakou procesní obranu zvolí – jestli nárok uzná, neuzná, aktivně se brání nebo jakoukoliv procesní obranu vzdá. Jestliže se k výzvě soudu žalovaný nevyjádří, nebo se rozhodne přípravného jednání neúčastnit, nemá to s uznáním nároku nic společného. Rozsudek pro uznání nemá povahu sankce, tím je zejména rozsudek pro zmeškání. Zákonodárce však s cílem co nejvíce řízení urychlit rozšiřuje sankční prostředky, které mají strany donutit se soudem spolupracovat, aniž by respektoval dobrovolnost uvážení, jakou procesní obranu zvolí.¹⁵⁰

Díky připuštěné provázanosti platebního rozkazu s kvalifikovanou výzvou se navíc kvalifikovaná výzva využívá i pro velmi jednoduché žaloby. Který soudce by nevyužil vtělení kvalifikované výzvy do platebního rozkazu a tím si výrazně ulehčil práci v případě jeho zrušení pro odpor, který nebude odůvodněn či dodatečně doplněn? Tím je kvalifikovaná výzva fakticky zneužívána v zájmu urychlení řízení pod zástěrkou přípravy jednání. Domnívám se, že v současné podobě nemá kvalifikovaná výzva nic s přípravou jednání společného. Jestliže již ve fázi přípravy na jednání ve věci mohou nastat účinky uznání nároku bez projevu vůle žalovaného, stěžejí lze tuto fázi nazvat přípravou něčeho, k čemu vlastně vůbec nesměřuje.

Nadto se domnívám, že rozsudek pro uznání vydaný na základě fikce uznání nároku při nereagování na kvalifikovanou výzvu porušuje zásadu rovnosti účastníků řízení. Rozsudek pro uznání může být vydán pouze pro uznání žalovaného a v případě nereagování na kvalifikovanou výzvu je bezesporu k tíži žalovaného dlužníka.

---

¹⁴⁹ Bezouška, P., op. cit. sub. 128, s. 33.

¹⁵⁰ Uznání nároku v občanském soudním řízení je možné srovnat s doznáním viny v trestním řízení. Zatímco ale doznání viny nezbavuje orgány činné v trestním řízení povinnosti dále pokračovat ve vyhledávání důkazů viny obžalovaného prokazující, naopak uznáním nároku veškerá aktivní činnost žalobce a soudu odpadá a vychází se z tohoto uznání a podané žaloby. Přesto oba úkony vychází z vědomé vůle žalovaného, resp. obžalovaného, ztotožňující se se žalobou, respektive obžalobou. Vzhledem k tomu, že k uznání nároku může dojít i bez vědomí žalovaného, dostává se žalovaný do mnohem horšího postavení než obžalovaný. V trestním řízení striktně dodržovaná zásada presumpce nevinny, se v civilním řízení převrací na presumpci viny, resp. uznání, a to bez dalšího Zmešká-li totiž žalovaný příslušný procesní úkon, soud automaticky vydá rozsudek pro uznání. Je si však nutné uvědomit, že uznání nároku má velký dopad na pozdější možné zvrácení jejích účinků, které mohou být pro žalovaného zásadní povahy.

Ospravedlnitelnost odlišného zacházení je spojena s otázkou legitimního zájmu a přiměřenosti.

Legitimní zájem na této právní úpravě nelze dle mého názoru shledat. Přestože zákonodárce v důvodové zprávě k zákonu č. 30/2000 Sb., kterým byla fikce uznání nároku zavedena, uvádí, že žalovaného nic nenutí být procesně aktivní, nemusí na výzvy soudu k vyjádření reagovat a tím může mařit přípravu jednání, ačkoliv naopak žalobce tíží nejen procesní povinnosti v podobě perfektnosti jeho návrhu pod hrozbou jeho odmítnutí, či z pohledu hmotného práva promlčení či prekluze nároku, nelze těmito argumenty odůvodnit tuto úpravu. Je pravda, že žalovaný může být pasivní a tím stěžovat průběh řízení, ale jak jsem již uvedl výše, nemůže jako sankce za tuto nečinnost sloužit fikce uznání nároku, vezmeme-li navíc v úvahu, že žalovaný může aktivitu v podobě vyjádření k žalobě vyvinout, ale soud to nemusí shledat jako dostačující reakci na kvalifikovanou výzvu. Právní úprava poskytuje řadu jiných procesních donucujících prostředků a sankcí, kterými lze řízení urychlit.

Z hlediska přiměřenosti, tedy zachování rovnosti zbraní, rovněž fikce uznání nároku neobstojí. Jestliže jsou splněny podmínky pro vydání rozsudku pro uznání, je soud povinen takový rozsudek vydat. Jediné uvážení má soud v případě, kdy posuzuje kvalifikovanost vyjádření žalovaného a podle toho se rozhoduje, zda rozsudek pro uznání vydá či nikoliv. Žalovaný se může bránit proti rozsudku pro uznání odvoláním nebo vyjádření může podat dodatečně, jestliže prokáže vážné důvody, které mu ve vyjádření bránily, ale pouze do vydání předmětného rozsudku, později jen v odvolacím řízení. Navíc se domnívám, jak opakovaně zdůrazňuji, že uznání žalobou uplatněného nároku nelze učinit fikcí, zvláště za situace, která s uznáním nemá ani vzdáleně nic společného.

S ohledem na to, že rozsudek pro uznání na základě fikce uznání nároku při vydání kvalifikované výzvy nesplňuje podmínku legitimního zájmu a ani přiměřenosti, lze konstatovat, že je tím porušována zásada rovnosti.

Shodné argumenty jako výše lze uvést i u fikce uznání nároku v případě zmeškání přípravného jednání za strany žalovaného.

V souladu se zásadou rovnosti tudíž shledávám pouze rozsudek pro uznání na základě výslovného uznání nároku žalovaným, protože žalovaný činí toto uznání zcela vědomě a pouze se tento projev vůle přenáší do procesní roviny.

De lege ferenda jsem pro zachování uznání nároku ve formě výslovného projevu vůle žalovaného. Fikci uznání nároku však považuji za zcela nekonceptní, odporující zásadě dispoziční a projednací. Pokud bude zákonodárce dále trvat na sankcionování neúčasti žalovaného na přípravném jednání a nereagování na kvalifikovanou výzvu, je teorií za mnohem vhodnější nástroj považován rozsudek pro zmeškání, který již ze své povahy má sankční charakter.¹⁵¹ K použití rozsudku pro zmeškání jako sankce za neúčast žalovaného při prvním jednání jsem se zmínil v podkapitole tomuto jednání věnované. Zbývá dodat, že shodné lze uvést i při nevyhovění kvalifikované výzvě.

2.5.2. Rozsudek pro zmeškání

Dalším zvláštním druhem rozsudku je rozsudek pro zmeškání, též zvaný jako kontumační rozsudek. Jedná se o rozhodnutí soudu ve věci samé, které má ryze sankční povahu, jelikož má zabránit průtahům v řízení, a to tím, že „trestá“ žalovaného za jeho neomluvenou nepřítomnost při prvním jednání ve věci. V důsledku toho se vůbec neprovádí dokazování a soud vychází z tvrzení žalobce. Opět se tak rovněž jedná o donucující prostředek, který směřuje proti procesní pasivitě žalovaného.

Zákonem je upravena série podmínek, které musí být splněny, aby soud mohl rozsudek pro zmeškání vydat. Žalovaný musí zmeškat první jednání ve věci bez důvodné a včasné omluvy, při čemž byl řádně poučen o následcích neomluveného nedostavení se, a to v předvolání k jednání, které mu bylo společně se žalobou doručeno do vlastních rukou nejméně deset dnů přede dnem konání tohoto jednání, a dále musí vydání rozsudku pro zmeškání navrhnout žalobce účastníci se tohoto jednání. Rozsudek pro zmeškání však nelze vydat ve věcech, v nichž nelze uzavřít a schválit smír (§ 99 odst. 1 a 2 OSŘ), a dále ve věcech, kde má rozsudek konstitutivní povahu. Zároveň je nutné zdůraznit, že rozsudek pro zmeškání lze aplikovat pouze ve vztahu k žalovanému. Zákonodárce totiž předpokládá, že žalobce má zájem na co nejrychlejším projednání věci a nebude tak jednání záměrně mařit svou neúčastí.¹⁵²

---

¹⁵¹ Viz Macur, J., op. cit. sub. 147, s. 28, Sedláčková, I., op. cit. sub. 147, s. 76, nebo Lavický, P., op. cit. sub. 139, s. 409.

¹⁵² Nabízí se srovnání s přípravným jednáním, které má z pohledu koncentrace shodný význam jako jednání ve věci. Proč zákonodárce sankcionuje neúčast žalovaného na obou jednáních, ale ve vztahu

Prvním předpokladem pro vydání rozsudku pro zmeškání, který dal tomuto rozhodnutí své označení, je zmeškání prvního jednání ze strany žalovaného, aniž by se z něho omluvil. Žalovaný tak není nucen se k jednání dostavit, ale musí se z důvodu jakési „procesní slušnosti“ omluvit. Omluva musí být včasná¹⁵³ a zároveň důvodná. Žalovaný musí odůvodnit svou nepřítomnost tak, aby ji soud shledal dostačující pro jeho neúčast. Tento požadavek považuji za paradoxní. Ponechám-li stranou, že žalovaného není možné nutit, aby se jednání účastnil, nelze po něm požadovat, aby se důvodně omluvil, jinak soud vydá rozsudek pro zmeškání. I neodůvodněná omluva bez žádosti o odročení jednání dostatečným způsobem vyjadřuje vůli žalovaného neúčastnit se jednání. Osobní přednes obrany vůči žalobě a hájení svého právního názoru je právem žalovaného a nikoliv povinností. Proto je nesmyslné, aby omluvu z jednání ještě odůvodňoval, nejlépe překážkami bránící mu se dostavit.

Sankce vydání rozsudku pro zmeškání je navázána na první jednání ve věci. To znamená, že žalovaný se k dalším jednáním již nemusí dostavit a ani se nemusí omlouvat, aniž by hrozilo vydání rozsudku pro zmeškání.¹⁵⁴ V odborné literatuře se objevila důvodná obava, že pokud není stejný následek připuštěn i u dalších jednání, hrozí zde riziko obcházení.¹⁵⁵ Za současné právní úpravy shledávám propojení rozsudku pro zmeškání s prvním jednáním za odpovídající. Po prvním jednání ve věci by měly nastat účinky koncentrace. Stane-li se tomu tak, není účast žalovaného na dalších jednáních podstatná, protože další skutečnosti a důkazy již až na výjimky navrhnout nemůže a soud vychází z toho, co bylo uvedeno a navrženo před nastoupením účinků koncentrace.

Z vlastní iniciativy soud vydat rozsudek pro zmeškání nemůže. Vždy ho musí navrhnout žalobce. Z toho vyplývá, že je požadována osobní účast žalobce při prvním jednání, protože jeho návrh musí být zaprotokolován bez ohledu na to, že v žalobě či

---

k žalobci pouze při přípravném jednání? K této otázce se zevrubně vyjádřil i Ústavní soud v nálezu ze dne 28. 1. 2014, sp. zn. Pl. ÚS 49/2010, publikovaném pod č. 44/2014 Sb., body 53 a 54, kdy protiústavní neexistenci kontumace žalobce neshledal, ačkoliv sám v bodě 68 citovaného nálezu vyjádřil podnět pro zákonodárce ve směru zakotvení této úpravy.

¹⁵³ Tedy i taková, která soudu byla doručena před vyhlášením rozsudku – viz Svoboda, K., Smolík, P., Levý, J., Šínová, R. a kol.: Občanský soudní řád. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, s. 532.

¹⁵⁴ Bureš, J., Drápal, L., op. cit. sub. 3, s. 1052.

¹⁵⁵ Winterová, A., op. cit. sub. 126, s. 36-37.

podání učiněném před prvním jednáním, vydání rozsudku pro zmeškání navrhoval.¹⁵⁶ Jedná se o aplikaci zásady „něco za něco“. Aby bylo žalobci poskytnuto dobrodíní rozsudku pro zmeškání, musí předtím projevit procesní aktivitu tím, že se prvního jednání zúčastní osobně, popřípadě prostřednictvím svého zástupce.

Požadavek nutnosti doručení žaloby a předvolání k jednání žalovanému do vlastních rukou nejméně deset dnů přede dnem konání prvního jednání při současném poučení o následcích nedostavení se k němu, má s ohledem na možnost fiktivního doručení spíše proklamativní charakter. Dokud nebude vyloučeno náhradní doručení, ztrácí podle mého názoru tyto podmínky na významu, byť jejich smyslem je poskytnout žalovanému dostatečnou lhůtu pro přípravu na jednání, popřípadě se včas z něho omluvit.

Další zákonem neformulovanou podmínkou pro vydání rozsudku pro zmeškání je tzv. důvodnost uplatňovaného nároku.¹⁵⁷ Třebaže se pro účely rozsudku pro zmeškání neprovádí dokazování, je zřejmé, že soud vychází ze žalobních tvrzení a důkazů předložených žalobcem, které musí mít oporu v hmotném právu a být tak reálně posouditelné ze strany soudu.¹⁵⁸ Tato nad rámec § 153b OSŘ dovozená podmínka vychází z požadavku, že i bez provedení dokazování musí žaloba splňovat alespoň základní náležitosti na ni kladené (viz § 42 odst. 4 OSŘ a § 79 odst. 1 OSŘ).¹⁵⁹

Jestliže jsou splněny veškeré shora uvedené podmínky, zbývá vyřešit otázku, zda je soud povinen rozsudek pro zmeškání vydat či nikoliv. Díkce zákona totiž umožňuje dvojí výklad, neboť v závěru prvního odstavce § 153b OSŘ se výslovně stanoví, že „(...) na tomto základě může soud rozhodnout o žalobě rozsudkem pro zmeškání“. První z názorových proudů¹⁶⁰ vychází z jazykového výkladu tohoto ustanovení, kdy slovo „může“ jednoznačně znamená uvážení na straně soudu, zda žalobě vyhoví rozsudkem pro zmeškání s poukazem na nutnost přihlédnout i na další výslovně zákonem neformulované předpoklady, které mají blízko k požadavku vhodnosti užití rozsudku pro zmeškání,¹⁶¹ a dále s poukazem na další použití slova

---

¹⁵⁶ Bureš, J., Drápal, L., op. cit. sub. 3, s. 1053.

¹⁵⁷ Tamtéž.

¹⁵⁸ Tamtéž.

¹⁵⁹ Viz rovněž Winterová, A., op. cit. sub. 126, s. 34-35.

¹⁶⁰ Přidal, O.: Může nebo musí soud vydat rozsudek pro zmeškání, Právní rozhledy č. 12/2004, s. 472.

¹⁶¹ O. Přidal in Přidal, O., op. cit. sub. 126, s. 472, například dovozuje „nespravedlnost“ situace, kdy se zkontumuje žalovaný, který byť zmeškal jednání, se k žalobě vyjádřil a předložil důkazy na podporu svých tvrzení.

„může“ v rámci občanského soudního řádu.¹⁶² Druhý z názorů¹⁶³ vychází z toho, že jsou-li zákonné podmínky splněny, soud jej vydat musí, protože není přípustné ponechat něco na soudcovské libovůli, která je v rozporu se zásadami uvedenými v článku 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a v článku 1 Ústavy. Jakýsi střední proud představuje názor uvedený v komentáři k občanskému soudnímu řádu,¹⁶⁴ který je syntézou shora nastíněných názorů. Ten vychází z toho, že slovo „může“ bezesporu znamená možnost soudu vydat rozsudek pro zmeškání, ale i tato možnost je limitována podmínkami, které musí být splněny pro jeho vydání¹⁶⁵ a v jejich mezích má soud volnost uvážení. Rozhodně však vydání rozsudku pro zmeškání nespočívá na neomezené libovůli soudu, ale spíše o posuzování splnění všech podmínek pro jeho vydání. Jakmile soud dojde k závěru, že podmínky pro jeho vydání jsou splněny, soud bez dalšího rozsudek pro zmeškání vyhlásí.¹⁶⁶

V judikatuře Ústavního soudu lze shledat tendence vykládat podmínky vydání rozsudku pro zmeškání rozšiřujícím způsobem a ve prospěch žalovaných, jak správně poukazuje V. Hrnčířik.¹⁶⁷ Ústavní soud je totiž veden představou, že primárním úkolem justice je zajišťovat spravedlivou ochranu práv a oprávněných zájmů účastníků a nikoliv formalistický postup s cílem co nejrychleji spor ukončit. Ústavní soud tedy opakovaně zdůrazňuje, že *„podmínky vydání kontumačního rozsudku musí být posuzovány uvážlivě a zdrženlivě, ve sporných a hraničních případech není jeho vydání namístě“* (nález Ústavního soudu ze dne 7. 5. 2013, sp. zn. I. ÚS 2656/12, bod 18). S tímto náhledem na uplatnění rozsudku pro zmeškání zcela souhlasím. Soudy by neměly zneužívat vydání rozsudku pro zmeškání, ale řádně vážit všechny okolnosti, zda je vhodné a účelné takto rozhodnout.¹⁶⁸

---

¹⁶² K tomuto závěru dospěla i soudní praxe, za všechna rozhodnutí lze odkázat na nález ÚS ze dne 28. 1. 2014, sp. zn. Pl. ÚS 49/2010, publikovaném pod č. 44/2014 Sb.

¹⁶³ Například Winterová, A., op. cit. sub. 126, s. 37, nebo Mruzek, K.: Problematika slova „může“ v ust. § 153b odst. 1 OSŘ, Právní rozhledy č. 4/2004, s. 150.

¹⁶⁴ Bureš, J., Drápal, L., op. cit. sub. 3, s. 1054.

¹⁶⁵ Například soud musí posuzovat důvodnost žalobou uplatňovaného nároku.

¹⁶⁶ Z osobní zkušenosti mohu potvrdit, že soudci spíše vykládají toto ustanovení jako povinnost, a to zcela v souladu s jejich zájmem zbavit se dalšího případu, protože rozsudek pro zmeškání znamená rychlé a téměř jisté ukončení případu.

¹⁶⁷ In Svoboda, K., Smolík, P., Levý, J., Šínová, R. a kol., op. cit. sub. 153, s. 536.

¹⁶⁸ Například v nálezu Ústavního soudu ze dne 10. 3. 2005, sp. zn. III. ÚS 428/04, vyslovil Ústavní soud názor, že rozsudek pro zmeškání by neměl být vydán tam, kde zmeškání jednání předcházela procesní aktivita žalovaného, což bylo potvrzeno i v rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 13. 1. 2011, sp. zn. 26 Cdo 3443/2010, či v nálezu Ústavního soudu ze dne 7. 5. 2013, sp. zn. I. ÚS 2656/12.

Lze tudíž říci, že soudní praxe se přiklonila k prvnímu ze shora uvedených výkladů slova „může“ v závěru prvního odstavce § 153b OSŘ, čímž je podle mého názoru zachována autonomie rozhodování soudů ohledně jeho vydání. Žalobce tak nemá na vydání rozsudku pro zmeškání procesní nárok.

Vzhledem k tomu, že vydání rozsudku pro zmeškání je rovněž vázáno na subjektivní podmínky na straně žalovaného, kterému mohou v jeho účasti na prvním jednání ve věci bránit závažné překážky, je zákonem rozšířen výčet opravných prostředků směřujících proti nepravomocnému rozsudku pro zmeškání. Vedle odvolání je tomu návrh na jeho zrušení.

Návrh na zrušení rozsudku pro zmeškání je upraven v § 153b odst. 4 OSŘ. Pro úspěšnost tohoto návrhu musí být splněny dvě podmínky – včasnost návrhu a prokázání omluvitelného důvodu na straně žalovaného, který mu bránil účastnit se prvního jednání ve věci. Návrh na zrušení rozsudku pro zmeškání musí být podán nejpozději do právní moci tohoto rozsudku. Později z důvodu zachování právní jistoty nelze návrh uplatnit. Podstatnou obsahovou náležitostí návrhu na zrušení rozsudku pro zmeškání je prokázání omluvitelného důvodu, v jehož důsledku žalovaný zmeškal první jednání ve věci. Správně bylo dovozeno,¹⁶⁹ že omluvitelný důvod se musí vztahovat nejen k jeho neúčasti při jednání, ale rovněž k tomu, že se nemohl z jednání řádně a včas omluvit. Omluvitelný důvod zákon blíže nespecifikuje a ponechává na teorii a zejména soudní praxi, co pod tento pojem zahrne. Ačkoliv zákonodárce není při četných novelizacích důsledný a nedbá na jednotnou terminologii,¹⁷⁰ domnívám se, že výklad „omluvitelného“ důvodu by měl být shodný s důvody, které jsou dostačující pro omluvu z přípravného jednání nebo zvrácení fikce uznání nároku pro nereagování na kvalifikovanou výzvu. O návrhu rozhoduje na principu autoremedury soud prvního stupně. Shledá-li žalovaným podaný návrh důvodným, bez dalšího usnesením rozsudek zruší a nařídí další jednání. V opačném případě návrh zamítne.

Druhým opravným prostředkem směřujícím proti nepravomocnému rozsudku pro zmeškání je odvolání. Odvolací důvody jsou konstruovány shodně jako u rozsudku

---

¹⁶⁹ Winterová, A., op. cit. sub. 126, s. 38.

¹⁷⁰ Například shodným případem je zmeškání přípravného jednání, zde je však vyžadován „důležitý důvod“ – viz § 114c odst. 6 OSŘ, naopak pro zmeškání vyjádření na kvalifikovanou výzvu, je nutný „vážený důvod“ – viz § 114b odst. 5 OSŘ.

pro uznání. Proto je možné v celém rozsahu odkázat na výklad o odvolacích důvodech vůči rozsudku pro uznání.

Vzhledem ke dvěma různým opravným prostředkům směřujícím proti rozsudku pro zmeškání, je nutné řešit případný střet obou procesních úkonů, kdy není vyloučeno jejich současné uplatnění. Z usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 9. 1999, sp. zn. 20 Cdo 259/99, vyplývá, že odvolací soud musí se svým rozhodnutím počkat na rozhodnutí soudu prvního stupně o návrhu na jeho zrušení. Je-li rozsudek pro zmeškání zrušen, k podanému odvolání se nepřihlíží. Naopak jestliže není návrhu na zrušení vyhověno, není tímto rozhodnutím odvolací soud vázán. Lze tudíž doporučit, aby žalovaný vždy současně s odvoláním podal návrh na zrušení rozsudku pro zmeškání, zvláště nevylučuje-li to zákon a s počtem opravných prostředků roste šance na jeho zrušení.

Jestliže je rozsudek pro zmeškání zrušen, vrací se řízení před nařízením prvního jednání. Ale i tak není toto jednání považováno za první, protože zmeškání tohoto jednání ze strany žalovaného, není sankcionováno vydáním rozsudku pro zmeškání.¹⁷¹ Jelikož při vydání rozsudku pro zmeškání nedochází ke koncentraci řízení dle § 118b OSŘ, ani dle § 119a OSŘ,¹⁷² může žalobce i žalovaný neomezeně navrhnout nové důkazy a tvrzení.

Základním důsledkem splnění podmínek pro vydání rozsudku pro zmeškání je to, že tvrzení žalobce obsažená v žalobě o skutkových okolnostech dotýkajících se sporu, jsou soudem považována za nesporná. Soud vychází ze skutkového stavu předestřené žalobcem, aniž by prováděl dokazování. Odpadá tak jedna ze stěžejních částí řízení před soudem, kdy se soud buď zprostředkovaně seznamuje se skutkovým stavem případu a následně jej podrobuje právnímu hodnocení. Přesto musí být nárok důvodný a právně posouditelný. Přestože soud nezkoumá skutkový základ věci, stále jej podrobuje právnímu hodnocení a pokud nárok nemá oporu v platném právu, nelze rozsudek pro zmeškání vydat.¹⁷³ Jestliže se však neprovádí dokazování a za nesporná se považují pouze tvrzení žalobce, reálně hrozí, že rozhodnutí soudu nebude mít sebemenší oporu ve skutečném skutkovém stavu a vzniká tak riziko tzv. mylných rozsudků.¹⁷⁴

---

¹⁷¹ Bureš, J., Drápal, L., op. cit. sub. 3, s. 1055.

¹⁷² Svoboda, K., Smolík, P., Levý, J., Šínová, R. a kol., op. cit. sub. 153, s. 430.

¹⁷³ Bureš, J., Drápal, L., op. cit. sub. 3, s. 1053.

¹⁷⁴ Bezouška, P., op. cit. sub. 128, s. 34.

Tento stav není jistě cílem občanského soudního řízení, kdy by správně měl postavit najisto spor mezi procesními stranami při aplikaci zásad spravedlivého procesu a právního hodnocení skutkového stavu vycházejícím z tvrzení a důkazů obou účastníků. Již bylo řečeno, že není možné žádnou z procesních stran doslova nutit k procesní aktivitě. Soud by neměl být policistou, který trestá účastníky za jejich procesní neposlušnost, která nevede k jinému výsledku než neúspěchu ve věci.

S ohledem na to bych proto soudu odebral diskreci při rozhodování o odůvodněnosti omluvy z jednání, a to v případech, kdy žalovaný nepožádá o odročení jednání a naopak souhlasí s projednáním věci bez své přítomnosti. Opět tento postup žalovaného nevede k průtahům v řízení. Dobrovolné vzdání se práva na procesní obranu přece není možné sankcionovat. Naopak požádá-li žalovaný o odročení jednání, je na místě, aby soud důvodnost omluvy posuzoval.

Vzhledem k fikci doručení, kdy se žalovaní často vůbec nedozvědí o nařízeném jednání, se rozsudek pro zmeškání stal hojně využívaným konečným rozhodnutím soudu ve věci samé. Osobně pochybuji, zda se jedná o správný směr, kterým by se měl civilní proces vyvíjet, tedy snažit se, s cílem urychlit soudní řízení, jej nechat skončit rozhodnutím, které zdaleka nemusí odpovídat skutečným okolnostem případu. Rozsudek pro zmeškání je výhodný nejen pro žalobce z pohledu rychlého a téměř jistého ukončení sporu, ale beztak i pro soud, který má další skončený případ a samotné rozhodnutí nemusí s ohledem na jeho povahu složitě odůvodňovat. Tato zvýhodnění by však neměla být určujícím kritériem pro uplatnění rozsudku pro zmeškání. Právě naopak je nutné mít na paměti, že rozsudek pro zmeškání je zásadní procesní sankcí, jejíž uplatnění by mělo být vhodné a odůvodněné vzniklou procesní situací.

Rozsudek pro zmeškání není nutné podrobovat testu rovného zacházení, jelikož tak již učinil Ústavní soud v nálezu ze dne 28. 1. 2014, sp. zn. Pl. ÚS 49/10, vyhlášený pod č. 44/2014 Sb., na který v celém rozsahu odkazuji a s jehož závěry (co se týká poměření s rovností účastníků) souhlasím.

2.5.3. Platební rozkaz

Vedle rozsudku a usnesení je platební rozkaz zvláštním druhem rozhodnutí soudu ve věci samé. Platební rozkaz je ve věřitelsko-dlužnických sporech nejtypičtějším rozhodnutím soudu, kterým je žalobě v plném rozsahu vyhověno bez provádění dokazování a zjišťování stanoviska žalovaného. Žalovaný svou procesní obranu může soustředit pouze do odporu směřujícím proti platebnímu rozkazu, popřípadě odvolání. Neučiní-li tak, stává se z platebního rozkazu exekuční titul bez ohledu na to, že z důvodu absence jakéhokoliv odůvodnění, není zřejmé, jaký nárok žalobce je jím vymáhán. Vyhovění žalobě vydáním platebního rozkazu je projevem požadavku na rychlost a neformálnost občanského soudního řízení.¹⁷⁵ Z jeho výslovného navázání pouze na vymáhání peněžité pohledávky se může zdát, že hospodárnost řízení je uplatňována více jen u tohoto úzkého okruhu sporných řízení. Byť toto tvrzení je pravdivé, tak s ohledem na počet soudně řešených případů je platební rozkaz vydáván v podstatně většině sporů, se kterými se žalobci na soud obrátí. Z toho důvodu by právní úprava platebního rozkazu měla vykazovat vysokou úroveň kvality při zachování práva na spravedlivý proces žalovaného.

Z teoretického pohledu by platební rozkaz měl být vydáván v rámci tzv. rozkazního řízení, které by mělo být odlišitelné od běžného nalézacího řízení. V českém civilním procesu však není rozkazní řízení komplexním způsobem upraveno, naopak není platební rozkaz vnímán jako výsledek samostatného řízení, ale jako spíše určitá předfáze klasického nalézacího řízení, která může skončit pravomocným rozhodnutím.¹⁷⁶ Právní úprava platebního rozkazu není považována za druh řízení, nýbrž za způsob skončení věci.^{177,178}

Již ze shora uvedeného stručného úvodu je zřejmé, že platební rozkaz je běžným rozhodnutím, kterým řízení před soudem končí. Lze dokonce říci, že nevyhovění žalobě na peněžité plnění platebním rozkazem je výjimečné, třebaže nikoliv zákonem zapovězené. Vedle klasického platebního rozkazu byl historicky vydáván rovněž

---

¹⁷⁵ Srov. Pelikánová, R.: Platební rozkaz: srovnání institutu platebního rozkazu v České republice a ve vybraných zemích. Praha: Linde, 2000, s. 21.

¹⁷⁶ Pelikánová, R., op. cit. sub. 175, s. 21-22.

¹⁷⁷ Bureš, J., Drápal, L., op. cit. sub. 3, s. 1148.

¹⁷⁸ Vzhledem k tomu, že tématem rigorózní práce není rozkazní řízení samo o sobě, nebudu se dále zabývat teoretickými koncepcemi rozkazního řízení a v návaznosti na to hodnocením stávající právní úpravy rozkazního řízení, které by mělo jako samostatné řízení vykazovat určité znaky.

směnečný a šekový platební rozkaz. S přechodem na elektronizaci justice byl dále zaveden elektronický platební rozkaz.

Vzhledem ke vzrůstající dynamizaci podnikatelských vztahů, kdy jejich účastníci často pocházejí z různých států, byla na úrovni Evropské unie přijata úprava tzv. evropského platebního rozkazu, který představuje jednotně upravené řízení, jehož výsledkem je rozhodnutí, které je vykonatelné ve všech členských státech Evropské unie s výjimkou Dánska.¹⁷⁹ Jedná se o zvláštní rozhodnutí, které stojí mimo ostatní řízení a které díky nařízení Evropského parlamentu a Rady č. 1896/2006 ze dne 12. 12. 2006 umožňuje věřiteli přeshraniční vymožení jeho pohledávky.¹⁸⁰

Dříve než přistoupím k výkladu o jednotlivých „typech“ platebního rozkazu, budu se zabývat „klasickým“ platebním rozkazem, a to zejména podmínkami jeho vydání a způsobem jeho doručení.

2.5.3.1. „Klasický“ platební rozkaz

Platební rozkaz může být vydán ve sporných řízeních, ve kterých se žalobce po žalovaném domáhá zaplacení peněžité částky a zároveň žalobce dostatečným způsobem vylíčí rozhodné skutečnosti v žalobě tak, že z nich bude vyplývat uplatněné právo. Výslovné navázání platebního rozkazu pouze na peněžité plnění je dán nutností jednoznačně specifikovat žalobní tvrzení, aby z nich soud mohl získat komplexní obraz o skutkovém ději, k němuž pro účely prvotního posouzení není zapotřebí vyjádření žalovaného. V zákoně není limitováno, jak vysoké částky je možné se žalobou domáhat, aby soud platební rozkaz vydal.

Podkladem pro platební rozkaz jsou shodně jako u rozsudku pro zmeškání pouze tvrzení žalobce. Soud tak opět vychází z jednostranně předestřených skutkových okolností, aniž by je jakýmkoliv způsobem zajímalo stanovisko žalovaného. S ohledem na to jsou na vylíčení tvrzení žalobce v žalobě kladeny vyšší nároky, než u ostatních

---

¹⁷⁹ Viz Horák, P., Zavadilová, M.: Evropský platební rozkaz a jeho role v českém civilním procesu. Právní rozhledy č. 22/2006, s. 803.

¹⁸⁰ Samotné nařízení obsahuje úpravu řízení vedoucího k vydání evropskému platebnímu rozkazu, ust. § 174b OSŘ je tak velmi stručný a obsahuje pouze ustanovení o doručování evropského platebního rozkazu a usnesení soudu, kterým bylo vyhověno návrhu na vydání evropského platebního rozkazu, a o příslušnosti soudu k řízení o návrhu na jeho přezkum.

návrhů na zahájení řízení. Slovy zákona musí žalobou uplatněné právo vyplývat za skutečností uvedených žalobcem. Tento požadavek je vykládán tím způsobem, že žalobce musí v žalobě uvést skutková tvrzení v takovém rozsahu, aby soud na základě nich získal komplexní obraz o takto předestřené skutkové ději a dokázal jej právně posoudit, tedy rozhodnout o oprávněnosti uplatněného nároku dle aplikovatelných norem hmotného práva. Tvrzení žalobce musí skutek natolik popsat, aby byl dostatečně individualizován a nehrozila jeho záměna s jiným skutkovým dějem.¹⁸¹ Soud však nezkoumá pravdivost žalobních tvrzení.¹⁸² Jestliže žalobce tuto povinnost nesplní, soud platební rozkaz nevydá a automaticky nařídí jednání, v rámci něhož poskytne žalobci potřebná poučení o nedostatečnosti jeho tvrzení. Přestože by soud neměl pro účely vydání platebního rozkazu provádět dokazování, neznamená to, že žalobce nemusí k žalobě připojit potřebné listinné důkazy prokazující jeho tvrzení. Jejich absence by pravděpodobně měla vést k jejich doplnění na základě výzvy soudu, po které by mohlo následovat vydání platebního rozkazu. Podmínku dostatečného vylíčení rozhodujících skutečností, ze kterých bude vyplývat uplatněné právo, považují za natolik stěžejní, že se jí budu dále ještě zabývat.

Další podmínky pro vydání platebního rozkazu jsou ryze procesní povahy, jelikož souvisejí s jeho doručením žalovanému. Vzhledem k podmínkám, za kterých je platební rozkaz vydáván, kdy zejména žalovaný nemůže zaujmout před jeho vydáním žádné stanovisko k žalobě, a žalovaný má tak jedinou šanci dozvědět se o podané žalobě pouze z doručeného platebního rozkazu, který se záhy může stát exekučním titulem, je bezpodmínečně požadováno, aby byl platební rozkaz doručen žalovanému do vlastních rukou bez možnosti náhradního doručení. Důležitá je proto jistota, zda se žalovaný s platebním rozkazem seznámil a i přesto proti němu odpor nepodal. Je tudíž vyloučeno vydání platebního rozkazu, je-li neznámý pobyt žalovaného¹⁸³ a dále má-li být platební rozkaz doručován žalovanému do ciziny. Vyloučení náhradního doručení platebního rozkazu považují za legitimní zvýhodnění žalovaného. Podle mého názoru jsou nepřipustné úvahy nad možností náhradního doručení platebního rozkazu. O návrzích těchto legislativních změn se zmiňuje K. Svoboda,¹⁸⁴ kdy soudcovská unie

---

¹⁸¹ Srov. Bureš, J., Drápal, L., op. cit. sub. 3, s. 1151-1152, nebo Pelikánová, R., op. cit. sub. 175, s. 73.

¹⁸² David, L., Ištváněk, Fr., Javůrková, N., Kasíková, M., Lavický, P. a kol.: Občanský soudní řád. Komentář. I. a II. díl., Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2009, s. 802.

¹⁸³ Jinými slovy řečeno, soudem ustanovenému opatrovníkovi je vyloučeno platební rozkaz doručit.

¹⁸⁴ Svoboda, K. Chystá se přehodnocení režimu doručování a koncentrací. Jurisprudence č. 6/2011, s. 24.

doporučovala zavedení fiktivního doručení platebního rozkazu u pohledávek nepřevyšujících 10.000,- Kč s argumentací, že po zrušení platebního rozkazu pro jeho nedoručitelnost je stejně téměř vždy vydán rozsudek bez nařízení jednání podle § 115a OSŘ či rozsudek pro zmeškání, které je již připuštěno náhradním způsobem doručit.

Předně podotýkám, že poukaz na další možné vyřízení věci bez jakékoliv ingerence žalovaného není přesný. Zatímco platební rozkaz je vydán bez provádění dokazování, není tomu tak u rozhodnutí bez nařízení jednání, byť opět soud vychází pouze z důkazů předložených žalobcem. Rovněž lze namítat, že zatímco u platebního rozkazu má žalovaný jedinou šanci bránit se podané žalobě, a to podáním odporu, při jeho zrušení je žalovanému doručováno minimálně usnesení s výzvou, zda souhlasí s vydáním rozhodnutí bez nařízení jednání, a následně příslušný rozsudek. Zvyšuje se tak možnost, že se žalovaný o řízení, které je proti němu vedeno, dozví a bude se snažit žalobě bránit. Shodně nesouhlasím s degradováním pohledávek nepřesahujících žalovanou výši 10.000,- Kč, které jsou označovány jako bagatelní. Samotná nepřipustnost odvolání proti rozhodnutím, kterými bylo rozhodnuto o bagatelní pohledávce, považuji za dostatečný trest pro žalovaného¹⁸⁵ a není důvodu žalobce bagatelních pohledávek ještě více zvýhodňovat.

Zavedením fiktivního doručení platebního rozkazu by byla zcela snižována role soudů v řízeních o žalobě na peněžitou pohledávku. Ze soudů by se stal jakýsi „automat na exekuční tituly“,¹⁸⁶ který by nereflekoval právo na spravedlivý proces. Vzhledem k tomu, že platební rozkaz je rušen v podstatné části případů z důvodu jeho nedoručitelnosti, stal by se rozsudek znějící na peněžité plnění spíše výjimečným a vymáhání peněžitých pohledávek bezobsažným úkonem ještě více odtrženým od skutečného důvodu vzniku vymáhané povinnosti.

Shodně jako u rozsudku pro zmeškání je nutné vyřešit otázku, zda vydání platebního rozkazu je věcí úvahy soudu, jelikož dikce zákona je naprosto stejná, když stanoví, že „soud může i bez výslovné žádosti žalobce (...) vydat platební rozkaz (...)“ (§ 172 odst. 1 OSŘ). Primárně je vhodné podotknout, že vydání platebního rozkazu není na rozdíl od rozsudku pro zmeškání návrhovým institutem. Uvážení soudu se zejména

---

¹⁸⁵ Zde odhlížím od skutečnosti, že v případě zamítnutí žaloby je bagatelní pohledávka trestem i pro žalobce a trůfám si tvrdit, že mnohdy je soudem tato situace zneužívána.

¹⁸⁶ Bureš, J., Drápal, L., op. cit. sub. 3, s. 1153-1154.

projevuje v posuzování splnění podmínky, kdy uplatněné právo musí vyplývat ze skutečností uvedených žalobcem. Pokud jde o povinnost soudu vydat platební rozkaz, ztotožňuji se se závěrem uvedeném v komentáři k občanskému soudnímu řádu,¹⁸⁷ kde je konstruováno hledisko vhodnosti vydání platebního rozkazu, kdy soud má možnost uvážení i přes splnění všech zákonem definovaných předpokladů, zda žalobě vyhoví platebním rozkazem.¹⁸⁸ Mám za to, že u platebního rozkazu je vhodné zaujmout shodný výklad slova „může“ jako u rozsudku pro zmeškání. Dospěje-li soud k názoru, že žalobě je možné vyhovět vydáním platebního rozkazu, měl by takto rozhodnout po zvážení všech okolností případu.¹⁸⁹

Shora bylo uvedeno, že platební rozkaz se zruší, jestliže soud dojde k závěru, že je nedoručitelný. Děje se tak usnesením, proti kterému není přípustné odvolání. Druhým důvodem pro jeho zrušení je odpor podaný žalovaným. Platební rozkaz se poté zruší bez dalšího jako celek.

Odpor je zvláštním opravným prostředkem, kterým lze napadnout pouze platební rozkaz. Lhůta pro jeho podání je shodná jako u odvolání – to znamená, že je patnáctidenní a začíná plynout dnem doručení platebního rozkazu. Byl-li odpor podán opožděně, soud jej usnesením odmítne. Není ale vyloučena žádost o prominutí zmeškání lhůty k podání odporu dle § 58 OSŘ. Odpor žalovaného¹⁹⁰ je procesním úkonem čistě neformálního charakteru,¹⁹¹ jelikož nemusí obsahovat jakékoliv zdůvodnění. Jelikož ale může být součástí platebního rozkazu jako listiny kvalifikovaná výzva soudu žalovanému, aby se vyjádřil dle § 114b OSŘ,¹⁹² mívá se účinkem dobrodíní zákonodárce poskytnuté žalovanému tím, že nemusí svůj odpor složitě odůvodňovat. Jaký význam ale má zrušení platebního rozkazu neodůvodněným odporem, když poté soud jako sankci vydá rozsudek pro uznání na základě „domnělé“ fikce uznání nároku uplatněném žalobou?

---

¹⁸⁷ Bureš, J., Drápal, L., op. cit. sub. 3, s. 1153. Viz rovněž Svoboda, K., op. cit. sub. 75, s. 27-28.

¹⁸⁸ Například je uváděno, že soud nesmí vydat platební rozkaz, je-li nepochybné, že žalovaný podá odpor, aniž by však bylo zdůvodněno, jak k tomuto závěru může soud dojít – viz Bureš, J., Drápal, L., op. cit. sub. 3, s. 1153.

¹⁸⁹ Je nutné podotknout, že opačný názor je zastáván in David, L., Ištváněk, Fr., Javůrková, N., Kasíková, M., Lavický, P. a kol., op. cit. sub. 182, s. 805.

¹⁹⁰ Je zřejmé, že legitimovanou osobou k podání odporu je pouze žalovaný, protože platebním rozkazem je žalobě vždy v plném rozsahu vyhověno, proto není důvodu, aby odpor podával žalobce.

¹⁹¹ Pelikánová, R., op. cit. sub. 175, s. 132.

¹⁹² K tomu viz blíže podkapitola věnovaná fikci uznání nároku.

Vedlejším účinkem podání odporu je rovněž zrušení výroku o náhradě nákladů řízení. Samotný výrok o nákladech řízení je ale možné napadnout samostatně odvoláním bez ohledu na případný odpor. Jsou-li oba úkony učiněny současně, tak k odvolání se logicky nepřihlíží. Odvolání proti výroku o nákladech řízení v platebním rozkazu může podat rovněž žalobce.¹⁹³

Jestliže byl platební rozkaz úspěšně doručen a žalovaný proti němu nepodal včasný odpor, popřípadě odvolání, nabude platební rozkaz jako celek právní moci a vykonatelnosti a nic nebrání tomu, aby se žalobce exekučně domáhal splnění jím uložené povinnosti.

Platební rozkaz bezesporu vyhovuje požadavkům rychlosti a hospodárnosti soudního řízení, kdy bez zbytečného zjišťování stanoviska žalovaného k žalobě je vydáno rozhodnutí ve věci samé. Třebaže není platební rozkaz novým institutem českého civilního procesu, existují značné rozdíly mezi soudní praxí při řešení otázky „povinnosti“ soudu vydat platební rozkaz a nutností provádění jistého „zúženého dokazování“ z listin předložených žalobcem. Uvedené problémy souvisejí s různými přístupy soudů (a jednotlivých soudců, popřípadě ostatních zaměstnanců soudu, kteří mohou platební rozkaz vydat) k otázce dostatečnosti žalobních tvrzení. Zatímco některé soudy vydávají platební rozkazy zcela automaticky, ačkoliv žalobní tvrzení jsou na první pohled nedostatečná, jiné soudy striktně dbají na úplnosti a jasnosti vylíčení skutkových tvrzení.¹⁹⁴ Pokud soud dojde k negativnímu závěru, buď vyzve žalobce k jejich doplnění, nebo rovnou bez dalšího nařídí jednání. Shodný přístup se projevuje při provádění určitého předběžného dokazování žalobcem tvrzených skutečností z k žalobě připojených listin před samotným vyhověním žalobě platebním rozkazem. Rozdílné postupy jsou způsobeny zejména dikcí zákona, která umožňuje extenzivní výklad a nijak soudy nelimituje.¹⁹⁵ Významným faktorem přispívajícím k rozštěpení praxe je rovněž skutečnost, že soudy žádným způsobem nemusí odůvodňovat, proč

---

¹⁹³ S ohledem na zrušení vyhlášky č. 484/2000 Sb. není odvolání žalobce do výroku o nákladech řízení natolik výjimečné jako dříve, protože soudy mnohdy nesprávně určí výši nákladů dle vyhlášky č. 177/1996 Sb., a to zejména nesprávně určí počet úkonů právní služby či tarifní hodnotu.

¹⁹⁴ Tyto rozdíly se ještě více zvyrazňují u návrhu na vydání elektronického platebního rozkazu, kdy nedostatečnost tvrzení v žalobě může vést k jejímu odmítnutí – k tomu více viz níže.

¹⁹⁵ Svoboda, K., op. cit. sub. 75, s. 29.

platební rozkaz nevydají, přestože to mohl výslovně žalobce požadovat a nebylo mu tak vyhověno.

Domnívám se, že shora uvedenou rozdílnou aplikační praxi by bylo vhodné sjednotit, protože nepřispívá k právní jistotě. Pokud by měla být stávající úprava zachována, doporučoval bych zakotvení povinnosti soudu odůvodnit, proč žalobě nevyhověl vydáním platebního rozkazu, vůči čemuž by mělo být připuštěno odvolání, aby došlo ke sjednocení přístupu k této otázce.¹⁹⁶

Za zajímavou považuji úvahu Zd. Pulkrábka¹⁹⁷ nad zbytečným automatickým zrušením platebního rozkazu podaným odporem bez ohledu na jeho obsah. Je pravda, že v podstatné většině případů žalovaný odpor podá, protože se obává okamžité nutnosti uhradit peněžitý dluh a dopadů nesplnění případné exekuce nebo protože chce hradit závazek ve splátkách. Tyto důvody nesměřují proti oprávněnosti uplatněného nároku (jeho existenci či výši), a proto není důvod, proč by měl být platební rozkaz rušen. Odpor by neměl být dobrodiním žalovanému, který se snaží oddálit exekuci na svůj majetek. De lege ferenda lze proto navrhnout, aby odpor neměl automatické derogační účinky, nýbrž by měl podléhat posouzení ze strany soudu. Ponechal bych i nadále možnost podat neodůvodněný odpor ale s tím, že by poté soud žalovaného dodatečně vyzval k jeho odůvodnění (i prostřednictvím kvalifikované výzvy). Pokud by přesto žalovaný setrval na shora nastíněných „nemeritorních“ důvodech odporu, nebránilo by to právní moci a vykonatelnosti platebního rozkazu.

Platební rozkaz podle mého názoru vyhovuje zásadě rovnosti, kdy v testu rovnosti lze projít všemi jeho kroky. Platební rozkaz je možné vydat pouze k tíži žalovaného. Legitimním zájmem je snaha urychlit a zjednodušit řízení o zaplacení peněžité pohledávky, kdy se vychází z předpokladu jednoduchých skutkových okolností, pro něž není nutné nařizovat jednání a složitě obstarávat stanovisko žalovaného k žalobě. Soud má v mezích zákona volnost uvážení, zda žalobě platebním rozkazem vyhoví. Navíc se může proti platebnímu rozkazu žalovaný bránit i neodůvodněným odporem, a přesto se platební rozkaz v celém rozsahu ruší. Nelze také

---

¹⁹⁶ Shodné nyní probíhá v rámci odvolacích a dovolacích řízeních směřujícím vůči usnesením o odmítnutí návrhu na vydání elektronického platebního rozkazu.

¹⁹⁷ In Pulkrábek, Zd.: Čtyři připomínky k připravovanému návrhu právní úpravy elektronického platebního rozkazu a též k úpravě platebního rozkazu vůbec. Soudce č. 7/2004.

odhlédnout od skutečnosti, že platební rozkaz musí být bezvýhradně doručen do vlastních rukou žalovaného bez možnosti náhradního doručení, což dostatečně zajišťuje povědomost žalovaného o jeho existenci. To, že platební rozkaz neporušuje zásadu rovnosti, ještě ale neznamená, že neznevýhodňuje žalobce, kterému umožňuje v relativně krátké době získat exekuční titul.

Lze shrnout, že institut platebního rozkazu slouží bezesporu zejména žalujícímu věřiteli při honbě za co nejrychlejším získáním exekučního titulu. Na druhou stranu je žalovaný chráněn povinností soudu doručit mu platební rozkaz do vlastních rukou s vyloučením jeho náhradního doručení. Rovněž ve prospěch žalovaného je možnost neodůvodnit odpor, který i přes tuto skutečnost ruší platební rozkaz v celém rozsahu. Naopak za nesprávné považují „skrytí“ kvalifikované výzvy do listiny společně s platebním rozkazem, což je dle mého názoru ve vztahu k žalovanému zneužívající.¹⁹⁸

2.5.3.2. Elektronický platební rozkaz

Pod vlivem moderních informačních technologií ve snaze ještě více urychlit soudní řízení byl k datu 1. 7. 2009 do českého právního řádu zaveden tzv. elektronický platební rozkaz.¹⁹⁹ Jeho podstatou je vtělení žaloby do předem vytvořeného formuláře zveřejněném na webových stránkách Ministerstva spravedlnosti. Pro vydání elektronického platebního rozkazu platí přiměřeně veškeré podmínky jako u platebního rozkazu. Navíc se však uplatňují některé podmínky, které vyvažují zvýhodnění žalujícího věřitele, který ho zvolí při vymáhání své peněžité pohledávky.

Prvním předpokladem je využití formuláře zveřejněného Ministerstvem spravedlnosti. Dále návrhem na vydání elektronického platebního rozkazu se žalobce může domáhat zaplacení peněžitého plnění nepřevyšujícího částku 1.000.000,- Kč.²⁰⁰

---

¹⁹⁸ K tomu viz blíže příslušná podkapitola zabývající se fikcí uznání nároku.

¹⁹⁹ V odborné literatuře se objevuje kritika označení tohoto rozhodnutí, protože elektronicky je podáván pouze návrh na jeho vydání, jinak se v ostatním neliší řízení zahájeném „klasickým“ návrhem na vydání platebního rozkazu – viz Lavický, P.: Elektronický platební rozkaz? Chodí to skvěle, ale neseje to, Právní fórum č. 2/2009, s. 67. Třebaže je toto tvrzení pravdivé a jiné označení by bylo přiléhavější, je stále název „elektronický platební rozkaz“ podle mého názoru tím nejkratším možným označením.

²⁰⁰ Otázkou bylo, zda tato částka představuje pouze jistinu bez příslušenství či celý uplatněný nárok. Právní teorií bylo správně dovozeno, že s odkazem na obdobná ustanovení občanského soudního řádu – viz například § 202 odst. 2 – se k příslušenství nepřihlíží – viz například Bureš, J., Drápal, L., op. cit. sub. 3, s. 1167.

Domnívám se, že finanční limit pro výši pohledávky uplatněné návrhem na vydání elektronického platebního rozkazu je zbytečnou podmínkou omezující uplatnění tohoto návrhu. Souhlasím s P. Lavickým,²⁰¹ že jestliže jsou na řízení o vydání elektronického platebního rozkazu kladeny shodné podmínky jako na řízení o vydání platebního rozkazu, nelze nalézt důvod, který by nutnost tohoto omezení podpořil. Nad rámec náležitostí kladených na procesní úkony podle § 42 odst. 4 OSŘ a § 79 odst. 1 OSŘ musí návrh na vydání elektronického platebního rozkazu obsahovat pro identifikaci fyzické osoby datum jejího narození a pro identifikaci právnické a podnikající fyzické osoby její identifikační číslo.

Bezesporu nejzásadnější odlišností návrhu na vydání elektronického platebního rozkazu od ostatních žalob a dalších návrhů ve věci samé je oprávnění soudu odmítnout návrh, jestliže neobsahuje všechny zákonem stanovené náležitosti nebo je nesrozumitelný či neurčitý a přes tyto vady nelze pokračovat v řízení, při čemž je výslovně vyloučen postup podle § 43 OSŘ.²⁰² Tento postup klade zvýšené požadavky na žalobce, kteří jsou povinni mnohem podrobněji specifikovat žalobní tvrzení. Rovněž se jedná o snadno zneužitelné ustanovení ze strany soudu, který se tak může doslova „zbavit“ případu. Mohu z vlastní zkušenosti potvrdit, že po nabytí účinnosti této změny bylo odmítnutí návrhu na vydání elektronického platebního rozkazu relativně běžnou praxí některých soudů.²⁰³ Podle mého názoru jsou důvody pro odmítnutí návrhu na vydání elektronického platebního rozkazu relativně neurčité a umožňují tak široký výklad, byť se jedná o velmi důležitý moment řízení. Jestliže soud dojde k závěru, že návrh odmítne, významným způsobem se tím protáhne stávající řízení, ať už žalobce odvolání proti odmítavému usnesení podá či nikoliv. Judikatura Nejvyššího soudu postupně rozvíjí řadu omezení, za kterých nelze návrh na vydání elektronického platebního rozkazu odmítnout.

---

²⁰¹ Lavický, P., op. cit. sub. 199, s. 64.

²⁰² Toto ustanovení upravuje povinnost soudu před samotným odmítnutím žaloby vyzvat žalobce k odstranění jejích nedostatků; tato výzva tak u návrhu na vydání elektronického platebního rozkazu absentuje.

²⁰³ Ačkoliv je odvolání proti usnesení o odmítnutí návrhu na vydání elektronického platebního rozkazu připuštěno, je primárním zájmem žalobce mít, co nejrychleji exekuční titul, proto v zájmu efektivity vedení řízení nechá usnesení, kterým byl odmítnut návrh na vydání elektronického platebního rozkazu, nabytí právní moci a po odstranění vytýkaných vad podá návrh opětně – reálně tak do měsíce od odmítnutí návrhu může mít k dispozici elektronický platební rozkaz, naopak podá-li odvolání proti odmítnutí, hrozí, že odvolací soud rozhodne až za několik měsíců.

Předně bylo dovozeno, že odmítnout lze návrh, který byl soudu podán až po 1. 9. 2011, tedy po nabytí účinnosti této právní úpravy.²⁰⁴ Následně bylo nutné určit, které návrhy splňují předpoklady pro vyhovění elektronickým platebním rozkazem a které nikoliv. Za stěžejní v tomto směru považují dvě rozhodnutí Nejvyššího soudu, a to konkrétně usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 10. 2012, sp. zn. 23 Cdo 1665/2012, a usnesení Nejvyššího soudu ze dne 22. 1. 2013, sp. zn. 32 Cdo 2795/2012, se kterými se zcela ztotožňuji. Jejich nosnou myšlenkou je nutnost důrazného odlišení úrovně žalobních tvrzení pro dostatečnou individualizaci věci tak, aby nebyla zaměnitelná s jinou, a úspěchem žalobce ve věci. Žalobce sice tíží povinnost uvést v žalobě veškeré rozhodné skutečnosti, ale pouze v takovém rozsahu, aby byl uplatňovaný nárok natolik specifikován pro případ zabránění jeho záměny s jiným. Jinak řečeno, skutkový stav musí být vylíčen v takovém rozsahu, aby nemohl být uplatněn opakovaně žalobou a mohlo být řízení zastaveno z důvodu překážky věci zahájené nebo rozsouzené. Žalobou musí být předmět řízení dostatečně substanciován, což neznámá, že žalobní tvrzení musí být naprosto vyčerpávající, protože toto má spojitost s úspěchem žalobce ve věci, zda při provádění dokazování unese břemeno tvrzení a důkazní. Projednatelnost žaloby nesmí být zaměňována s úspěchem ve věci.²⁰⁵ Domnívám se, že nad rámec dovozená limitace libovůle soudu je správná zvláště pro zachování právní jistoty rozhodování soudu.²⁰⁶

Významným motivačním prvkem pro žalobce, aby návrh na vydání elektronického platebního rozkazu používali, je snížení poplatkové povinnosti za podání žaloby oproti ostatním návrhům na vydání soudního rozhodnutí znějící na peněžité plnění. Vzhledem k tomu, že administrativní zatížení soudů je téměř shodné jako u „klasických“ žalob, je snížení soudního poplatku čistě na upřednostnění tohoto návrhu před ostatními.²⁰⁷

Dalšími zvláštnostmi řízení o vydání elektronického platebního rozkazu jsou překážky, za jejichž splnění nelze elektronický platební rozkaz vydat. Elektronický

---

²⁰⁴ Viz například usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 3. 2012, sp. zn. 33 Cdo 592/12.

²⁰⁵ Nejlépe lze toto demonstrovat na kapitalizovaném příslušenství. Jestliže žalobce tvrdí, že k určitému dni bylo v určité výši, při čemž je zřejmé, v jaké procentní výši je kapitalizováno, je natolik specifikováno, že není nutné určit, za jaké období je kapitalizován a z jakých částek.

²⁰⁶ V. Hrnčířik in Svoboda, K., Smolík, P., Levý, J., Šínová, R. a kol., op. cit. sub. 153, s. 602, dovozuje, že v případě pochybností by měla platit zásada zákazu *denegatio iustitiae*, s čímž bezesporu souhlasím.

²⁰⁷ Na tento problém poukazuje Svoboda K. in Elektronický platební rozkaz – co od něj čekat, Právní zpravodaj č. 8/2008.

platební rozkaz nelze vydat, jestliže soud pokračuje v řízení po jeho přerušení a dále jestliže nebyl zaplacen soudní poplatek ani přes výzvu soudu. Je-li některá ze skutečností splněna, soud rovnou nařídí jednání.

Lze uzavřít, že návrh na vydání elektronického platebního rozkazu se stal velmi oblíbeným návrhem na zahájení řízení i přes zavedení oprávnění soudu odmítnout jej, což považuji za neodůvodněnou odlišnost oproti „obyčejné“ žalobě na zaplacení. Rozšiřováním způsobů elektronické komunikace se soudem je nově umožněno podat odpor proti elektronickému platebnímu rozkazu rovněž na elektronickém formuláři zveřejněném na webových stránkách Ministerstva spravedlnosti.

2.5.3.3. Směnečný a šekový platební rozkaz

Směnečné řízení je specifické soudní řízení spjaté s existencí směnečného vztahu (tedy existencí směnky) mezi věřitelem a dlužníkem. Pro směnečné právo příznačná přísnost se v plném rozsahu projevuje rovněž v řízení před soudem. Třebaže se domnívám, že mnohé jsou odůvodnitelné existencí směnky, jsou některé aspekty směnečného řízení natolik zvýhodňující pro žalujícího věřitele, že ani směnečná přísnost nemůže tento postup odůvodnit.²⁰⁸

Vydání směnečného platebního rozkazu je návrhovým institutem, kdy bez výslovného návrhu žalobce nemůže být vydán.²⁰⁹ Druhou podmínkou je předložení společně s návrhem prvopisu směnky, čímž se rozumí originál směnky, který splňuje všechny náležitosti směnky. Soud zkoumá pouze platnost a pravost směnky a dále zda uplatněný nárok směnce odpovídá. Jakákoliv jiná hlediska pravdivosti či přiměřenosti není soud oprávněn zkoumat.²¹⁰ Jestliže soud shledá veškeré podmínky za splněné, návrhu vyhoví směnečným platebním rozkazem.

První pro mě překvapující odlišností směnečného platebního rozkazu od „ostatních“ platebních rozkazů, která platila do 31. 12. 2013, byla v jeho doručování žalovanému. Směnečný platební rozkaz sice musel být doručen žalovanému do

---

²⁰⁸ V této části se nebudu s ohledem na omezený rozsah práce zabývat všemi podmínkami směnečného řízení, ale pouze těmi, které považuji za nesouvisející se směnečnou přísností.

²⁰⁹ Bureš, J., Drápal, L., op. cit. sub. 3, s. 1171-1172.

²¹⁰ Bureš, J., Drápal, L., op. cit. sub. 3, s. 1173.

vlastních rukou, ale náhradní doručení nebylo vyloučeno. Tuto odlišnost nebylo možné dle mého názoru odůvodnit ani směnečnou přísností. Jednalo se o velmi tvrdé ustanovení, které umožňovalo generovat velké množství exekučních titulů bez jakékoliv vědomosti ze strany žalovaného. Směnečný platební rozkaz je první listinou, ze které se žalovaný může dozvědět o probíhajícím směnečném řízení. Připuštěním jeho fiktivního doručení však tato šance výrazně klesala a žalovaný byl vystaven riziku vymáhání jím uložené peněžité povinnosti. V tento okamžik se tolik proklamovaná odpovědnost každého za svou dosažitelnost ze strany soudu stala vůdčí povinností žalovaného, kterou se naprosto nebral ohled na právo žalovaného na spravedlivý proces. Mám za to, že tato odlišnost směnečného platebního rozkazu byla stěžejí odůvodnitelná. Žalobce byl skutečně nepřiměřeně zvýhodněn. Nejenže má k dispozici směnku, která je zcela odtržena od důvodu vzniku pohledávky, ale navíc měl velkou šanci získat pravomocný a vykonatelný titul pro její vymožení. Od 1. 1. 2014 byla tato zvláštnost odstraněna, a to zákonem č. 293/2013 Sb. Podle platné právní úpravy platí, že směnečný platební rozkaz nelze doručit náhradním způsobem.

Zvláštním prostředkem obrany proti směnečnému platebnímu rozkazu (s výjimkou nákladů řízení) jsou námitky. Charakteristické pro ně je, že jejich podáním se směnečný platební rozkaz neruší, nýbrž v následném řízení na základě námitek posuzuje jeho platnost a v negativním případě se rozsudkem zruší. Námitky lze podat pouze v zákonem stanovené lhůtě a v následném řízení se projednávají pouze vady námítkami uplatněné v této lhůtě. Hovoří se o tzv. koncentraci námitek.

Velkou změnou zaznamenala lhůta k podání námitek, která byla původně pouze třídní. Osobně jsem toho názoru, že délka lhůty byla skutečně nepřiměřená a zakládala nerovnost účastníků řízení. Ke shodnému závěru dospěl i Ústavní soud ve svém nálezu ze dne 16. 10. 2012, sp. zn. Pl. ÚS 16/12, uveřejněném ve sbírce zákonů pod č. 369/2012 Sb., kterým byla zrušena od 1. 5. 2013 třídní lhůta pro podání námitek, a to pro rozpor s čl. 4 odst. 4, čl. 36 odst. 1 a čl. 37 odst. 3 Listiny. Od 1. 1. 2013 do 30. 4. 2013 byla lhůta k podání námitek osmidenní, od 1. 5. 2013 je dokonce patnáctidenní. Tuto lhůtu již považuji za dostačující, protože je ve shodě s ostatními lhůtami pro uplatnění opravných prostředků, jako je odvolání nebo odpor.

Lze shrnout, že dřívější právní úprava směnečného platebního rozkazu představovala výrazné zvýhodnění žalujícího věřitele. Je pochopitelné, že je každého chybou, když svůj peněžitý dluh stvrdí směnkou, na druhou stranu se domnívám, že je-li věřitel zvýhodněn dostatečně již z hlediska hmotného práva (například neexistencí kauzy závazku), nebylo tedy nutné ho zvýhodňovat rovněž v oblasti práva procesního. Vezmeme-li v úvahu nikoliv výjimečný případ padělání směnky, na základě které bylo možné díky fiktivnímu doručení směnečného platebního rozkazu snadno získat exekuční titul, byla vůči této situaci velmi obtížná obrana. Návrh na povolení obnovy řízení je pro důvod padělání směnky vyloučen²¹¹ a v exekuci není možné tuto vadu rovněž zhojit.²¹² Nezbyvá než cesta trestního řízení, kde je velmi složité prokázat věřiteli, že padělal předmětnou směnku. V tomto případě procesní právo selhávalo s garancí práv žalovanému, a to z důvodu připuštění náhradního doručení směnečného platebního rozkazu. Naštěstí současná právní úprava toto z mého pohledu znevýhodnění dlužníka odstranila.

2.5.4. Shrnutí úpravy rozhodnutí ve věci samé

Dříve než přistoupím ke shrnutí jednotlivých rozhodnutí soudu, kterým byl věnován výklad výše, je vhodné se zabývat vydáním rozhodnutí bez nařízení jednání upravené v § 115a OSŘ. Ačkoliv se nejedná o zvláštní formu rozhodnutí, tak vzhledem k procesní situaci, za které je vydáván, je specifickým rozhodnutím, u kterého se neuplatňují veškeré procesní zásady, a to zejména zásada ústnosti.

Jedinou podmínkou pro vydání rozhodnutí bez nařízení jednání je, že ve věci lze rozhodnout jen na základě listinných důkazů předložených žalobcem a žalovaným. K tomu přistupuje předpoklad, že účastníci se výslovně vzdali svého práva účasti na projednání věci či s vydáním rozhodnutí bez nařízení jednání souhlasili. Ze shora

---

²¹¹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 19. 9. 2009, sp. zn. 29 Cdo 1227/2008, nebo usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 11. 2011, sp. zn. 29 Cdo 824/2010.

²¹² Viz usnesení Ústavního soudu ze dne 18. 2. 2010, sp. zn. II. ÚS 3042/08.

uvedených podmínek je zřejmé, že vydání rozhodnutí bez nařízení jednání je ve věřitelsko-dlužnických sporech nejvyužívanější.²¹³

Vydání rozhodnutí bez nařízení jednání představuje výjimku ze zásady, že jednání ve věci samé je centrálním bodem soudního řízení, při kterém se provádí dokazování a účastníci přednáší svá tvrzení a návrhy na provedení dokazování s ohledem na výsledky projednávání věci. Právě naopak, účastníci se této fáze řízení vzdají a soud provádí dokazování pouze z jimi předložených listin.²¹⁴ Bylo dovozeno, že volba postupu dle § 115a OSŘ neznamena automatický úspěch žalobce ve věci.²¹⁵ Proto soud musí mít naprostou jistotu, že listinné důkazy jsou dostačující a na jejich základě bude možné rozhodnout. Nelze se totiž spokojit s argumentem, že rozhodnutí bez nařízení jednání vychází z vůle účastníků, kteří si musí být vědomi, že jimi předložené listiny dostatečně prokazují jejich tvrzení.

Problematickou totiž shledávám praxi soudů, které vyzvou účastníky, zda souhlasí s postupem dle § 115a OSŘ, usnesením, ve kterém stanoví zpravidla sedmidenní lhůtu, kdy při nereakci účastníka se konstruuje fikce jeho souhlasu. Navíc toto usnesení je možné doručit náhradním způsobem. Jedná se o další výrazné oslabení postavení žalovaného²¹⁶ a zneužití fiktivního doručování. Mám za to, že vydání rozhodnutí bez nařízení jednání představuje výrazný zásah do procesních práv účastníků, a proto by soud měl rozhodovat bez nařízení jednání pouze v případech, kdy oba účastníci s tím výslovně souhlasí. Hospodárnost řízení zde opět zcela potlačuje procesní práva účastníků, kdy jako sankci za nečinnost bude soud rozhodovat pouze z listinných důkazů.

Právní úpravu vydání rozhodnutí bez nařízení jednání považuji za účelnou a bezesporu by měla být součástí civilního procesu, protože umožňuje rychle ukončit řízení bez zbytečného vynakládání nákladů ze strany účastníků a soudu. Na druhou

---

²¹³ Na což poukazuje i M. Hromada in Hromada, M.: Poučovací povinnost v civilním procesu. 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2013, s. 53.

²¹⁴ Tento požadavek zákona zní jednoznačně, proto je otázkou, zda pokud se v řízení objeví jiný listinný důkaz – například výpis z účtu, který si vyžádá soud od banky na návrh účastníka – nebude moci být rozhodnuto bez nařízení jednání. Domnívám, že by tento výklad byl neúčelný a odporoval by smyslu ustanovení.

²¹⁵ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24. 2. 2011, sp. zn. 30 Cdo 5270/09; nesouhlasím však s názorem, že není možné založit rozhodnutí ve věci na tom, že některý z účastníků neunesl břemeno tvrzení nebo důkazní (viz Bureš, J., Drápal, L., op. cit. sub. 3, s. 814), protože neúspěch žalobce či žalovaného ve věci je v převážné většině případů spojen s neunesením některých z břemen (zde odhlížím od jiného právního posouzení věci ze strany soudu).

²¹⁶ Zde předpokládám, že žalobce je téměř v naprosté většině případů kontaktní.

stranu nesmí být úprava zneužívána v zájmu urychlení řízení, čímž se zkracují procesní práva účastníků, zejména žalovaného.

Veškerá shora uvedená rozhodnutí vychází z principu rychlosti a hospodárnosti soudního řízení. Dalším jednotícím rysem je absence či značné omezení provádění dokazování, které by mělo být středobodem soudního řízení. Existence těchto rozhodnutí je rovněž odůvodněno procesním jednáním žalovaného spočívajícím v jeho neaktivitě, ať již záměrné či nechtěné. Žalovaný je za ní v podstatě sankcionován, protože brání řádnému projednání věci. Bohužel zákonodárce jako formu sankce používá rozhodnutí, která tuto povahu postrádají. Mám tím na mysli zejména vydání rozsudku pro uznání na základě tzv. fikce uznání nároku nebo vydání rozsudku bez nařízeného jednání na základě fikce souhlasu žalovaného.

Domnívám se, že současný stav různých podob rozhodnutí není pro žalovaného vyhovující a zbytečně je upřednostňováno řádné vedení procesu s důrazem na maximální bdělost jeho účastníků před snahou soudu zjistit skutečný stav věci. Snaha co nejrychleji ukončit spor mezi jeho účastníky znamená zavedení formalistické procesní úpravy zcela odtržené od potřeb žalovaného, který je v naprosté většině případů právně nezastoupen, což žalobci s oblibou zneužívají. Nejsem toho názoru, že všechny podoby rozhodnutí jsou komplexně špatné, ale zavedení jistých korekcí, jak výše navrhuji, by bylo vhodné, ba žádoucí.

2.6. Řízení o pozůstalosti

Zvláštní postavení v občanském soudním řízení mají tzv. nesporná řízení, která jsou od 1. 1. 2014 zařazena do samostatného zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních (dále jen „ZŘS“). Prvky zvýhodnění věřitele lze zejména shledat v řízení o pozůstalosti upravené v ustanoveních § 98 a násl. tohoto zákona. Věřitelé zůstavitele mají v tomto řízení zvláštní postavení z toho důvodu, že by úmrtím svého dlužníka neměli být poškozeni.

Dluhy zůstavitele spadají do tzv. pasiv dědictví a společně s jeho majetkem (tzv. aktivy) tvoří jednotný celek, který přechází na dědice, jestliže ho neodmítnou. Zatímco

podle dřívější právní úpravy byla odpovědnost dědiců za zůstavitelovy dluhy limitována cenou dědictví a pohledávky věřitelů tak často byly uspokojeny nepatrně, resp. byly uspokojeny pohledávky těch věřitelů, kteří je uplatnili nejdříve a vyčerpali tak cenu dědictví, současná právní úprava všeobecně zavazuje dědice k úhradě všech „zdeděných“ dluhů bez ohledu na cenu nabytého majetku (§ 1704 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník - dále jen „NOZ“). Tohoto břemene se dědic může zbavit za předpokladu, že učiní výhradu tzv. soupisu pozůstalosti (§ 1706 a 1707 NOZ).²¹⁷

Samotný soupis pozůstalosti sice limituje odpovědnost dědice za dluhy cenou dědictví, ale nechrání dědice před překvapivými dluhy, které vyjdou najevo až po skončení dědického řízení. Proto i nová právní úprava zachovává institut tzv. konvokace věřitelů, jejíž podstatou je výzva na zůstavitelovi věřitele formou usnesení soudu, podle kterého jsou věřitelé povinni přihlásit své pohledávky vůči zůstaviteli ve stanovené lhůtě (§ 174 ZŘS). Jestliže tak neučiní, vyčerpáním ceny dědictví dědici za neoznámené pohledávky neodpovídají.²¹⁸

Není neobvyklé, když dluhy zůstavitele výrazným způsobem převyšují cenu dědictví. Poté, aby byla zabezpečena rovnost věřitelů, je upraven zvláštní postup vyrovnání takových závazků, kterým je tzv. likvidace pozůstalosti. Likvidace je soudem řízený postup, při kterém jsou věřitelé vyzváni k oznámení pohledávek s tím, že pokud tak neučiní ve stanovené lhůtě, pohledávky zaniknou.²¹⁹ Právní úprava likvidace dědictví doznala podstatného rozšíření oproti stavu v občanském soudním řádu. Podrobně jsou upraveny předpoklady likvidace, včetně jejich účinků a postupu při jejím provádění. Zcela novou osobou v rámci likvidace dědictví je likvidační správce, jehož hlavním úkolem je správa majetku v likvidační podstatě. Rovněž věřitelé v rámci likvidace dědictví mají nová práva a uloženy nové povinnosti. Zmínit je zejména nutné podrobné náležitosti přihlášky pohledávky do likvidace, kdy při jejich nesplnění ani přes výzvu soudu může dojít k jejímu odmítnutí, nebo naopak oprávnění věřitele popřít pohledávku jiného věřitele. Věřitelé pro účely uspokojení svých pohledávek z výtěžku

---

²¹⁷ Účelem soupisu pozůstalosti je zjistit stav jmění zůstavitele a určit čistou hodnotu jeho majetku v době úmrtí, čímž se postaví na jisto rozsah aktiv a pasiv pozůstalosti; soupis pozůstalosti ale má tyto účinky pouze v případě, kdy si dědic jeho vyhotovení vyhradil, tedy dal podnět k jeho vypracování, pokud tak neučiní z vlastní iniciativy soud - § 1705 NOZ.

²¹⁸ To však neplatí, jestliže věřitel prokáže, že dědic o pohledávce věděl, nebo je-li pohledávka věřitele zajištěna zástavním či jiným věcným právem k věci zůstavitele – viz § 1712 odst. 2 písm. a), b) NOZ.

²¹⁹ Viz § 277 ZŘS; toto je důležité, protože přihlášení věřitelé byť jsou uspokojeni v likvidaci minimálně, mají šanci při objevení nového zůstavitelova majetku, že budou opět částečně uspokojeni; nepřihlášené pohledávky však zanikají bez dalšího.

zpeněžení likvidační podstaty jsou rozděleny do jednotlivých skupin uvedených § 273 ZŘS. Jak bylo uvedeno výše, skončením likvidace dědictví neuspokojené pohledávky včetně jejich zajištění zanikají s výjimkou, pokud se objeví nový majetek. Poté jsou pohledávky opět poměrně uspokojeny.²²⁰

Ze shora uvedené vyplývá, že ačkoliv jsou dědicové v mnohém před věřiteli chráněni, tak dominantní postavení v dědickém řízení mají právě věřitelé a jejich pohledávky, které určují průběh dědického řízení. Vzhledem ke zpřísnění odpovědnosti dědiců za dluhy zůstavitele, se výrazným způsobem zvýšila šance, že věřitelova pohledávka bude uspokojena. Postavení věřitele v dědickém řízení tudíž ovlivňuje nejen procesní, ale i hmotněprávní úprava, kdy obě jsou v současné době pro ně příznivé. Mám za to, že ale zcela odůvodněně, jelikož, jak jsem již uvedl v úvodu této podkapitoly, věřitelé by neměli být úmrtím svého dlužníka žádným způsobem poškozeni.

---

²²⁰ Lze konstatovat, že postup při likvidaci dědictví dle ZŘS nápadně připomíná průběh insolvenčního řízení, zejména co do přezkumu pohledávek a jejich možného popření; je otázkou, zda takto podrobná a především formální úprava je nutná, když likvidací se řeší pouze předlužená dědictví, kdy uspokojení věřitelů je už tak minimální, a díky nové úpravě bude ještě nižší, když přednostnější pohledávkou je například odměna a náklady likvidačního správce, který dříve v těchto případech nefiguroval.

3. DALŠÍ FORMY ZÍSKÁNÍ EXEKUČNÍHO TITULU

3.1. Notářský zápis se svolením k vykonatelnosti

Dříve než přistoupím k výkladu o exekučním řízení z pohledu zvýhodnění věřitele, které logicky navazuje na nalézací řízení, budu se zabývat fenoménem notářského zápisu se svolením k vykonatelnosti, jež samotnému exekučnímu řízení rovněž předchází, jestliže dohoda či závazek dlužníka v něm obsažené jsou porušeny. Jeho podstatou je spojení dvou relativně odlišných institutů, a to úkonu notáře s vlastností charakteristickou pro rozhodnutí soudu. Notářský zápis je vysoce formalizovaná forma písemného jednání, kterou může sepsat pouze notář nebo jím pověřený zaměstnanec (§ 23 zákona č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád) – dále jen NŘ) a který za předpokladu, že splňuje veškeré zákonem vypočtené náležitosti, má poté povahu veřejné listiny.²²¹ Lze říci, že v českém právním řádu musí mít formu notářského zápisu ta jednání, o kterých to právní předpis výslovně stanoví, a kterým je přikládán takový význam, že nesmí být pod sankcí neplatnosti jinou formou sepsány. Vykonatelností se rozumí vlastnost písemného jednání, díky níž může být podkladem pro autoritativní vynucení povinnosti do něho vtělené. Spojením těchto dvou institutů vznikl zcela nový typ exekučního titulu, který hraje výraznou roli při vymáhání peněžitých pohledávek.

K povaze notářského zápisu se svolením k vykonatelnosti existuje bohatá judikatura, která dále rozvádí stručnou právní úpravu.²²² Samotný notářský zápis se svolením k vykonatelnosti není považován za soudní rozhodnutí, které by bylo závazné pro všechny orgány, a s jeho sepsáním nejsou spojeny účinky věci pravomocně rozsouzené.²²³ Existence notářského zápisu tudíž nebrání věřiteli obrátit se na soud se žalobou v totožné kauze, pro kterou byl notářský zápis sepsán. S ohledem na tuto jeho

---

²²¹ Srov. Machač M.: Notářský zápis o právním úkonu se svolením k vykonatelnosti, Rigorózní práce, 2009/2010, Právnická fakulta Masarykovy univerzity, s. 52.

²²² Na tomto místě se nelze zabývat všemi aspekty notářských zápisů se svolením k vykonatelnosti, proto následující rozbor bude spíše úvodem do této problematiky.

²²³ Viz usnesení Nejvyššího soudu ze dne 3. 10. 2001, sp. zn. 21 Cdo 1012/2000.

dovozenou povahu není vyloučen přezkum jeho kauzy a náležitostí v rámci exekučního řízení (viz dále).

Dále bylo dovozeno, že notářský zápis není sám o sobě zavazovacím důvodem a z hlediska hmotného práva nepředstavuje kauzu závazku a nemůže ji ani založit. Jinými slovy řečeno, notářský zápis nemá žádné hmotněprávní účinky a stojí odděleně od závazkově právního vztahu, který nepřestává existovat.²²⁴

V platné právní úpravě lze rozlišovat celkem tři různé typy notářských zápisů se svolením k vykonatelnosti, a to dle § 71a a 71b NŘ, které souvisí se vzájemných vztahem jeho účastníků a povahou závazkově právního vztahu. U každého z nich jsou zákonem stanoveny obsahové náležitosti, které musí vedle obecných náležitostí splňovat, jinak hrozí, že nebude exekučním titulem.²²⁵

První typ notářského zápisu se vztahuje k zakládanému závazkově právnímu vztahu, jehož obsahem může být pouze peněžitá pohledávka.²²⁶ Zbývající dva typy se týkají již založeného závazkově právního vztahu, na který je v notářském zápisu odkazováno. Zatímco v notářském zápisu dle § 71a odst. 2 NŘ dlužník jednostranně uznává svůj peněžitý dluh, dle § 71b NŘ se dlužník zaváže toliko plnit pohledávku věřitele či jiný jeho nárok, a to nejčastěji ve formě sjednaného splátkového kalendáře.

Jednotnou obsahovou náležitostí notářských zápisů je právě výslovný a jednoznačně vyjádřený souhlas zavázané osoby s tím, aby byl notářský zápis exekučním titulem za předpokladu, že nesplní řádně a včas povinnost mu v notářském zápise uloženou. Právě toto prohlášení učiní z notářského zápisu podklad pro vedení exekuce.

Ze shora uvedeného stručného nastínění právní úpravy notářského zápisu se svolením k vykonatelnosti je zřejmé, že právě jeho třetí typ upravený v § 71b NŘ

---

²²⁴ Viz usnesení Nejvyššího soudu ze dne 20. 1. 2005, sp. zn. 20 Cdo 207/2004.

²²⁵ Až do konce roku 2012 mohli soudní exekutoři rovněž pořizovat exekutorské zápisy se svolením k vykonatelnosti (viz ust. § 78 a násl. EŘ ve znění do 31. 12. 2012). Tato pravomoc tak byla exekutorům odebrána. Na tomto místě se nyní nebudu zabývat jejími důvody, pouze poznamenám, že samotné zrušení této jejich pravomoci spíše hromadnému sepisování těchto dohod spíše pomohlo, protože dlužník z čistě psychologického hlediska ochotněji sepíše dohodu s notářem nežli s exekutorem, kteří nemají v současné společnosti v očích dlužníků dobré postavení. I přesto bude exekutorský zápis jako exekuční titul v praxi velmi běžný, a to s ohledem na porušení splátkové dohody do něho vtělené. Vše, co bylo výše uvedeno k notářským zápisům, bezesporu platí i pro exekutorské zápisy, zejména co se týká jejich případných formálně-logických a právních vad.

²²⁶ Notářský zápis tak obsahuje dvoustranné či vícestranné právní jednání, kterým se právní vztah zakládá.

představuje významný nástroj v rukách věřitelů. Nesporné výhody jsou však sepsáním notářského zápisu poskytovány i dlužníkům. Vysvětlit je to možné na jednoduchém modelovém příkladu. Banka na základě smlouvy o úvěru poskytne svému klientovi částku ve výši 50.000,- Kč. Klient se neuhrazením pravidelné měsíční splátky dostane do prodlení, v důsledku čehož mu banka úvěr zesplatní a může tak přistoupit k soudnímu vymáhání pohledávky. V případě, že se dlužník bude podané žalobě bránit, může trvat několik let, než banka získá exekuční titul a bude moci pro vymožení pohledávky zahájit exekuční řízení s nejistým výsledkem o jeho úspěšném ukončení. Právní řád tomu všemu nabízí rychlou alternativu ve formě sepsání notářského zápisu se svolením k vykonatelnosti, do něhož notář vtělí uznání peněžitého dluhu ze strany dlužníka a rovněž sjednaný splátkový kalendář pro postupnou úhradu již uznaného peněžitého dluhu. Dlužník tak získá další šanci postupně splácet svůj dluh s tím, že se vyhne několikaletému sporu s věřitelem a úhradě nákladů řízení věřiteli za jeho právní zastoupení. Není navíc výjimkou, že věřitel za předpokladu, že dlužník řádně splní splátkový kalendář, dlužníkovi částečně jeho dluh odpustí. Jestliže dále splátkový kalendář dlužník splní, vyhne se exekučnímu řízení a úhradě nákladů exekuce a nákladů oprávněného v exekuci.

Věřitel však má zájem na sepsání notářského zápisu se svolením k vykonatelnosti také. Pro věřitele je bezesporu výhodné, že jeho pohledávka je postupně hrazena. Zásadní výhoda je vyhnutí se řízení před soudem, kdy při porušení splátkového kalendáře se díky svolení k vykonatelnosti notářského zápisu stává z dohody exekuční titul. Právě připuštění přímé vykonatelnosti notářského zápisu, do kterého je zahrnuta dohoda věřitele a dlužníka, považuji za primární důvod, proč jsou notářské zápisy ze strany věřitelů stále tolik oblíbené. Na druhou stranu je si nutné uvědomit, zda se může dlužník vzdát práva na spravedlivý proces před nestranným a nezávislým soudem svým jednostranným prohlášením o svolení k přímé vykonatelnosti notářského zápisu. Při velké míře zjednodušení představuje sepsání notářského zápisu alternativní způsob řešení sporu stojící vedle rozhodčího a mediačního řízení. Lze si klást otázku, zda dlužník, který není právně zastoupený, vůbec rozumí podstatě jeho svolení k vykonatelnosti notářského zápisu. Po pravdě řečeno, dlužník s vidinou, že se vyhne soudnímu řízení a bude mu poskytnuta možnost opět splácet dluh, podepíše věřiteli téměř cokoliv.

S ohledem na tyto skutečnosti a zkušenosti z aplikační praxe byl judikaturou připuštěn přezkum obsahu a formálních náležitostí notářského zápisu soudem i v rámci exekučního řízení. Nosnou myšlenkou odlišného přístupu exekučních soudů k notářským zápisům se svolením k vykonatelnosti než k ostatním exekučním titulům je dána tím, že notářský zápis není rozhodnutím, který by vydal nestranný a nezávislý soud, jenž by zkoumal hmotněprávní podklad svého rozhodnutí. Proto se může stát, že do notářského zápisu je vtělen nárok věřitele, který je v rozporu s dobrými mravy (například nepřiměřeně vysoká smluvní pokuta nebo smluvní úrok z prodlení). Nezbyvá tak nic jiného, než aby ochranu dlužníkovi jako povinnému poskytl právě exekuční soud.²²⁷

Proti shora uvedenému přístupu exekučních soudů stojí názor, že občanský soudní řád nijak nediferencuje mezi jednotlivými exekučními tituly, kdy všechny mají shodné postavení. Rovněž nelze přehlédnout, že žádný procesní předpis přezkum obsahu exekučního titulu neumožňuje, o čemž svědčí i náležitosti exekučního návrhu, ve kterém se skutkové okolnosti neuvádí.²²⁸

Domnívám se, že judikaturou dovozená pravomoc exekučních soudů přezkoumávat obsahovou stránku notářského zápisu²²⁹ z pohledu jeho souladu s hmotným právem a rovněž tak dobrými mravy je správným závěrem, kterým se poskytne ochrana dlužníkovi před nepřiměřenými nároky věřitele. Nelze souhlasit s názorem J. Kouby,²³⁰ že samotný notář je dostatečným garantem nestrannosti, který musí odmítnout sepsání notářského zápisu, který by vadný nárok obsahoval. Dle mého názoru má notář při sepsování této formy notářského zápisu povahu podnikatele, na kterého se věřitel obrací se žádostí o sepsání u velkého počtu případů a notáři tak plynou z poplatku za jeho sepsání významný zdroj příjmů.

Se shora uvedeným „přezkumem“ notářského zápisu v rámci exekučního řízení souvisí klasifikace vad, kterými může trpět. Právní teorie rozlišuje mezi formálně-

---

²²⁷ Volně dle Svoboda, K.: Kdy a jak přezkoumat notářský a exekutorský zápis. Ad Notam č. 5/2009, s. 161 a násl.

²²⁸ Opět volně dle Svoboda, K., op. cit. sub. 227, s. 162.

²²⁹ Viz například rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 10. 10. 2000, sp. zn. 21 Cdo 267/2000.

²³⁰ In Kouba, V.: Ještě jednou k notářským zápisům se svolením k vykonatelnosti, Ad Notam, č. 16/2009, s. 206.

logickými a právními vadami.²³¹ Formálně-logickou vadou se rozumí vada, která způsobí tzv. materiální nevykonatelnost exekučního titulu, kdy povinnost uloženou exekučním titulem nelze pro tuto vadu vůbec vykonat.²³² Právní vadou se rozumí uložení povinnosti exekučním titulem, která je v rozporu s hmotným právem či dobrými mravy. Zatímco formálně-logické vady soud zkoumá u všech exekučních titulů z úřední povinnosti, právními vadami se zabývá pouze u notářských zápisů se svolením k vykonatelnosti.²³³

Na závěr výkladu o přezkoumatelnosti vad notářských zápisů v exekučním řízení bych rád podotknul, že souhlasím s názorem K. Svobody,²³⁴ že právní vady by měl soud zkoumat pouze v rámci řízení o zastavení exekuce dle § 268 odst. 1 písm. h) OSŘ a nikoliv při pověřování exekutora provedením povinnosti jím uložené. Ve fázi pověření exekutora nemá soud k dispozici dostatek podkladů k tomu, aby mohl tyto vady přezkoumávat a navíc do okruhu okolností, které soud zkoumá, právní vady nespádají.

Lze uzavřít, že soudní praxe se snaží výkladem zvrátit snahy zákonodárce o obcházení pravomoci soudů vydávat exekuční tituly. Shodné tendence lze shledat v rámci incidenčních sporů o popření pohledávek vykonatelných na základě rozhodčích nálezů.

Jestliže jsem v úvodu této podkapitoly použil společně s notářským zápisem se svolením k vykonatelnosti označení fenoménu, domnívám se, že je to příměr přinejmenším přílehlavý, protože odráží jeho význam ve věřitelsko-dlužnických vztazích. V současné době existuje početná skupina notářů zaštiťujících podnikatelské aktivity řady subjektů obracejících se na početné skupiny věřitelů s nabídkou na vymáhání jejich pohledávek cestou sepisu notářského zápisu se svolením k vykonatelnosti. Tuto praxi neshledávám nejšťastnější, zejména s ohledem na nátlak na dlužníky, který může být vyvíjen.

---

²³¹ Svoboda, K., op. cit. sub. 227, s. 161-162.

²³² Například povinnost zaplatit úrok z prodlení od 1. 1. 2010 do 31. 12. 2009.

²³³ Svoboda, K., op. cit. sub. 227, s. 161-162.

²³⁴ Svoboda, K., op. cit. sub. 227, s. 163-164.

De lege ferenda by podle mého názoru měly být notářské zápisy se svolením k vykonatelnosti zrušeny. Autonomie vůle stran by neměla vylučovat právo každého na spravedlivý proces před nestranným a nezávislým soudem. Dalším problematickým faktorem shledávám samotný souhlas dlužníka s přímou vykonatelností povinnosti do notářského zápisu zahrnuté. Žádný jiný exekuční titul²³⁵ není výsledkem smluvního ujednání stran, nýbrž vždy vychází z přezkumu věci samé a autoritativního názoru nestranné osoby.²³⁶ Notářskému zápisu by spíše měly být ponechány účinky uznání dluhu dlužníkem, který má za následek přetržení běhu promlčecí lhůty, čímž by bylo postavení věřitele v následném soudním sporu dostatečně zvýhodněno. Notářský zápis by tak byl dalším důkazním prostředkem prokazující existenci závazkového vztahu.

3.2. Rozhodčí doložka ve spotřebitelských smlouvách

Následující kapitolu práce budu věnovat stále aktuálnímu tématu řešení sporů ze spotřebitelských smluv v rámci rozhodčího řízení. Na úvod je nutné poznamenat, že k vhodnosti a samotné přípustnosti řešení spotřebitelských sporů v rozhodčím řízení se váže bohatá odborná literatura, ve které lze najít naprosto protichůdné závěry,²³⁷ a rozsáhlá judikatura vyšších a nejvyšších soudů. Jsem si tedy vědom toho, že se nemohu na takto omezeném místě podrobně zabývat všemi právními a sociologickými aspekty tohoto problému, ale vzhledem k tomu, že rozhodčí řízení je zvláštním druhem civilního procesu, jehož součástí je i občanské soudní řízení,²³⁸ považuji za vhodné se k této problematice vyjádřit.

Rozhodčí řízení je vymezováno jako alternativní řešení sporu mezi dvěma či více subjekty, kteří při vzniku právního vztahu či na počátku sporu písemně projeví vůli jej řešit před jedním či více rozhodci, kteří následně autoritativně a s konečnou platností

---

²³⁵ Viz ust. § 274 odst. 1 OSŘ.

²³⁶ Na tomto místě odhlížím od diskutabilních rozhodčích nálezů.

²³⁷ Někteří autoři rozhodčí řízení ve spotřebitelských vztazích brání – viz Sokol, T.: K aktuálním problémům rozhodčího řízení. Právní rádce č. 9/2011, s. 9 a násl., nebo Klein, B.: Proč mnozí dští oheň a síru na rozhodčí, když jde o božskou instituci? Právní fórum č. 3/2010, s. 100 a násl.; oproti tomu jiní toto kategoricky odmítají – viz například Horská, J., Burian, J.: Rozhodčí doložka ve spotřebitelských smlouvách ve světle aktuální judikatury českých soudů a ESD. Bulletin advokacie č. 4/2010, s. 22 a násl.; na pomezí jsou poté názory, které se snaží najít rozumný kompromis – viz například Lisse, L.: Rozhodčí doložka ve spotřebitelských smlouvách a judikatura ESD, Právní fórum č. 12/2010, s. 581 a násl.

²³⁸ Viz například nález Ústavního soudu ze dne 8. 3. 2011, sp. zn. I. ÚS 3227/2007.

spor vyřeší vydáním rozhodčího nálezu. Rozhodčí řízení je tak stavěno do opozice k řízení před soudy, od něhož se má odlišovat svou neformálností, rychlostí a nižšími náklady zatěžujícími jeho účastníky. Typická je pro něho i dobrovolnost, jelikož se ho účastníci podrobili na základě své vůle. Rozhodčí řízení by tak mělo oběma stranám sporu přinášet pouze výhody oproti klasickému soudnímu řízení. Toto tvrzení bezesporu platí pro vztahy mezi podnikateli, respektive osobami se shodnou nebo obdobnou mírou profesionality. S rozvojem ekonomických vztahů ale začaly být řešeny v rozhodčím řízení i tzv. spotřebitelské spory, tedy spory mezi podnikatelem a spotřebitelem, což vyvolává otázky o zneužívajícím charakteru rozhodčího řízení v neprospěch spotřebitele.²³⁹

Nejdříve je nutné zdůraznit, že i přes některé krajní názory²⁴⁰ byly rozhodčí doložky ve spotřebitelských smlouvách akceptovány i před velkou novelou zákona č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů (dále jen „ZRŘ“) zákonem č. 19/2012 Sb., která výslovně připustila rozhodčí řízení ve spotřebitelských sporech.²⁴¹ Problematickou ale byla shledávána praxe řady subjektů na straně podnikatelů a rozhodců. V modelovém případě se jedná o následující situaci: Podnikatel v oblasti nebankovních úvěrů zahrne do předem připraveného formuláře smlouvy či spíše klasicky do obchodních podmínek drobným písmem rozhodčí doložku, ve které se obě smluvní strany zaváží veškeré spory řešit v rozhodčím řízení vedeném jedním či více rozhodci uvedenými v seznamu rozhodců vedeném obchodní společností poskytující tyto služby v rámci své podnikatelské činnosti, při čemž řízení se bude řídit pravidly obsaženými v jejím statutu či řádu zahrnující mimo jiné volbu konkrétního rozhodce a nevylučují aplikaci zásad spravedlnosti na úkor obecně závazných právních předpisů.

---

²³⁹ Spotřebitel je všeobecně českou a evropskou legislativou vnímán jako slabší smluvní strana oproti podnikateli jako profesionálovi (definice spotřebitele viz § 419 NOZ). S ohledem na to je spotřebiteli poskytována široká ochrana zvyhodňující ho před podnikatelem.

²⁴⁰ Viz například Horská J., Burian J., op. cit. sub. 237, s. 22 a násl.

²⁴¹ Například usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 3. 2009, sp. zn. 32 Cdo 1590/2008, nebo usnesení Ústavního soudu ze dne 5. 10. 2011, sp. zn. II. ÚS 3057/2010.

Uvedenému příkladu lze vytknout následující vady – způsob sjednání rozhodčí doložky, způsob určení rozhodce včetně vázanosti stran statutem rozhodčího soudu a aplikaci zásad spravedlnosti při rozhodnutí věci.²⁴²

Řádný způsob sjednání rozhodčí doložky vyplývá ze směrnice Rady 93/13/EHS ze dne 5. 4. 1993, o nepřiměřených podmínkách ve spotřebitelských smlouvách, která zakazuje jakékoliv ujednání splňující znaky v ní uvedené, které nebyly sjednány individuálně. Vzhledem k tomu, že rozhodčí doložka podle mého názoru znamená mnohem výraznější zásah do práv spotřebitele než prorogační doložka, lze ve světle směrnice konstatovat, že rozhodčí doložka v obchodních podmínkách podnikatele tento požadavek nespĺňuje.²⁴³ Na druhou stranu lze souhlasit s B. Kleinem,²⁴⁴ že málokterého spotřebitele vůbec obsah smlouvy, natož obchodních podmínek zajímá, protože „vidina hotových peněz je pro ně silným lákadlem“. Domnívám se tudíž, že způsob sjednání rozhodčí doložky není tak výrazným argumentem pro shledání její nepřiměřenosti, jelikož spotřebitel, ačkoliv je na rozhodčí doložku i výslovně upozorněn, smlouvu stejně podepíše, a to nejen z důvodu, že jejímu významu nerozumí, ale také díky tomu, že dle jeho náhledu je případný spor v nedohlednu a není tak důležité to nyní řešit.

Současná právní úprava požaduje, aby rozhodčí doložka byla sjednána samostatně a nikoliv jako součást obchodních podmínek, jimiž se hlavní smlouva řídí (§ 3 odst. 3 ZRŘ). Rozhodčí doložka tak musí být uvedena na samostatném listě vedle hlavní smlouvy a případných podmínek.²⁴⁵ Třebaže je podnikatel navíc povinen spotřebitele upozornit na všechny následky rozhodčí doložky (viz § 3 odst. 4 ZRŘ), mám za to, že většina spotřebitelů si důsledky rozhodčí doložky stejně neuvědomuje a smlouvu, byť řádně poučení, i s rozhodčí doložkou přesto podepíše. Proto stanovování zvláštních podrobných formálních předpokladů sjednání rozhodčích doložek nepovažuji za nejdůležitější ochranu spotřebitele.

---

²⁴² V následujícím výkladu budu rozlišovat právní stav před novelou zákona o rozhodčím řízení zákonem č. 19/2012 Sb. a po této novele, protože dle přechodných ustanovení novely se platnost rozhodčí doložky posuzuje dle znění zákona účinného v době jejího sjednání (článek II. bod 1 zákona č. 19/2012 Sb.)

²⁴³ Viz též Slováček, D.: Ochrana spotřebitele a rozhodčí doložky. Bulletin advokacie č. 7-8/2009, s. 46 a násl., který za neindividuálně sjednanou rozhodčí doložku považuje i její zahrnutí do formulářové smlouvy, s čímž s ohledem na výklad v podkapitole věnované prorogačním doložkám nesouhlasím.

²⁴⁴ Klein, B., op. cit. sub. 237, s. 102.

²⁴⁵ Bělohlávek, A. J.: Ochrana spotřebitelů v rozhodčím řízení. Praha: C. H. Beck, 2012, 1. vydání, s. 208-209.

Jinak je tomu u způsobu určení rozhodce, který úzce souvisí s typem rozhodce a odkazem rozhodčí doložky na pravidla či statuty těmito rozhodci vydávanými a pro strany závaznými. Rozhodčí řízení totiž může být vedeno před tzv. stálým rozhodčím soudem, jenž může být zřízen pouze zákonem či za podmínky toho, že zákon s jeho existencí počítá, nebo před tzv. rozhodcem ad hoc.²⁴⁶ Právě na rozhodování sporů v rozhodčím řízení rozhodci ad hoc v souladu s jejich statuty směřuje největší kritika odborné literatury²⁴⁷ a rozhodovací praxe. Přes usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 28. 5. 2009, sp. zn. 12 Cmo 496/08, a usnesení Nejvyššího soudu ze dne 11. 5. 2011, sp. zn. 31 Cdo 1945/2010, byl nakonec dovozen zákaz vydávání statutů rozhodcům ad hoc, pokud by jimi měly být strany vázány a řídit se jimi celé řízení, včetně výběru rozhodců. Argumentačně se tyto závěry opírají o ustanovení § 13 odst. 2 ZRŘ, který připouští, aby statuty a řády vydávaly pouze stále rozhodčí soudy.

T. Sokol²⁴⁸ proti tomu namítá, že soudy paušálně stanovily zákaz rozhodcům ad hoc vydávat řády a statuty, aniž by zkoumaly jejich obsah, když v mnohých případech jsou v souladu se zákonnou úpravou, ba ji pouze opisují. Dále zdůrazňuje, že v § 13 odst. 2 ZRŘ je upraveno oprávnění stálých rozhodčích soudů řády a statuty vydávat a nikoliv zákaz ostatním rozhodcům tato pravidla rovněž upravovat, a proto shledává zakotvení této možnosti nadbytečným.

Lze souhlasit s tím, že zákon o rozhodčím řízení upravuje možnost a nikoliv povinnost stálých rozhodčích soudů vydávat řády a statuty, ale na druhou stranu si myslím, že na činnost rozhodců nelze aplikovat zásadu „co není zakázáno, je dovoleno“, zvláště pokud rozhodci autoritativně a závazně řeší spory a zmíněnými statuty a řády se významným způsobem zasahuje do práv účastníků. Navíc se nabízí otázka, proč by zákonodárce u stálých rozhodčích soudů vydávání statutů a řádů připouštěl výslovně a rozhodcům ad hoc naopak mlčením, když lze předpokládat, že pokud jsou stále rozhodčí soudy zřizovány přímo zákonem či na základě zákona, měly by požívat více autority a důvěry.

---

²⁴⁶ Jedná se o rozhodce, kteří nejsou zapsáni v seznamu vedeném stálým rozhodčím soudem; jedná se tak o označení rozhodců odlišných od stálých rozhodčích soudů.

²⁴⁷ Například Valoušková, Z.: O neplatnosti rozhodčích doložek ve prospěch soukromých „rozhodčích soudů“. Bulletin advokacie č. 5/2010, s. 35 a násl., nebo Hlaváč, A.: Soulad novely zákona o rozhodčím řízení s dosavadní soudní judikaturou. Právní fórum č. 10/2012, s. 458 a násl.

²⁴⁸ In Sokol, T., op. cit. sub. 237, s. 6 a 7.

Dále nelze přehlížet tu skutečnost, že statuty a řády významně ovlivňují řízení a postavení účastníků. Nesdílím názor T. Sokola, že řády mohou stanovit, že „rozhodčí řízení musí proběhnout striktně podle zákona o rozhodčím řízení“.²⁴⁹ Poté by tyto statuty a řády postrádaly svůj význam. Kdyby totiž statuty a řády neupravovaly odchylky od zákona, nebyl by důvod, proč je vydávat a vůbec vynakládat prostředky na jejich tvorbu.

Připouštím, že ke všem statutům a řádům rozhodců ad hoc by nemělo být přístupováno paušálně jako ke zneužívajícím ve vztahu ke spotřebiteli, ale pokud zákon jim tuto pravomoc nesvěřuje, nelze dojít k jinému závěru, že pokud by mělo rozhodčí řízení být podle nich vedeno, je celá rozhodčí doložka neplatná, a to bez ohledu na to, že lze subsidiárně použít ustanovení zákona.

Po 1. 4. 2012 bylo A. Hlaváčem²⁵⁰ dovozen překvapivý závěr o tom, že novela výslovně připustila rozhodcům ad hoc vydávat závazná pravidla pro účastníky řízení, pokud jsou tato pravidla k rozhodčí smlouvě připojena. Tento závěr učinil z § 19 odst. 4 ZRŘ ve spojení s § 7 odst. 1 ZRŘ. Osobně tento názor nesdílím. Z gramatického výkladu § 19 odst. 4 ZRŘ vyplývá, že strany sporu mohou (ale nemusí) určit postup rozhodců v řízení (jinými slovy průběh rozhodčího řízení) v blíže tímto ustanovením nespécifikovaných pravidlech pro rozhodčí řízení. Mám za to, že se jedná o jiný dokument než statuty a řády, o kterých hovoří § 13 odst. 2 ZRŘ.²⁵¹ Zatímco statuty a řády stálých rozhodčích soudů podle § 13 odst. 2 ZRŘ jsou vytvořeny předem pro blíže neurčitý okruh rozhodčích řízení a pro ta jsou závazná v celém řízení bez ohledu na to, zda strany projeví vůli se jim podrobit (§ 13 odst. 3 ZRŘ), pravidla pro rozhodčí řízení by měla být sjednána účastníky rozhodčí smlouvy pro konkrétní rozhodčí řízení.²⁵² Pravidla vytvořená rozhodci ad hoc tak nesplňují podmínku jejich sjednání

---

²⁴⁹ Viz Sokol, T., op. cit. sub. 237, s. 8.

²⁵⁰ In Hlaváč A., op. cit. sub. 247, s. 461.

²⁵¹ I zákon mezi těmito dvěma dokumenty rozlišuje – viz například poslední věta § 19 odst. 4 ZRŘ, nebo § 3 odst. 6 a § 7 odst. 1 ZRŘ.

²⁵² Vycházím zde ze znění § 19 odst. 4 ZRŘ, kde je uvedeno: „*Strany mohou určit postup také v pravidlech pro rozhodčí řízení (...)*“. Strany tak samy svým projevem vůle určí pravidla a nikoliv, že budou předem určena rozhodcem a spotřebitel s podnikatelem je pouze schválí. Pokud by tomu tak mělo být, znění tohoto ustanovení by mělo být následující: „*Strany mohou určit postup podle pravidel pro rozhodčí řízení (...)*“. Shodný závěr lze demonstrovat při porovnání znění § 3 odst. 6 s § 7 odst. 1 ZRŘ, kdy podle § 3 odst. 6 lze obsahové náležitosti rozhodčí doložky ve spotřebitelských sporech splnit toliko odkazem na statuty a řády stálých rozhodčích soudů, zatímco určení konkrétního rozhodce podle § 7 odst. 1 lze stanovit v pravidlech pro rozhodčí řízení.

stranami a nemohou být tudíž akceptována jako pravidla pro rozhodčí řízení ve smyslu § 19 odst. 4 ZRŘ.

S ohledem na výše uvedené se domnívám, že novelou zákona o rozhodčím řízení nebyla uzákoněna možnost rozhodcům ad hoc vydávat pro strany sporu závazná pravidla. Je jasné, že podnikatel bude stejně využívat pravidla vytvořená rozhodcem ad hoc, ale na druhou stranu i tato pravidla po obsahové stránce včetně způsobu jejich sjednávání budou podléhat kritériím přiměřenosti dle směrnice, respektive občanského zákoníku. Stále tudíž bude spotřebitel chráněn před jednostranně diktovanými a pro něho mnohdy nevýhodnými pravidly rozhodčího řízení.

Jestliže jsem výše spojil vadu rozhodčí doložky spočívající v jejím odkazu na statut rozhodce ad hoc se způsobem určení konkrétního rozhodce, lze konstatovat, že vše výše uvedené platí i pro určení rozhodce rozhodčí doložkou. Po novele zákona o rozhodčím řízení platí, že způsob určení rozhodce může být dán v rozhodčí doložce, v pravidlech pro rozhodčí řízení nebo statutu stálého rozhodčího soudu.

Zbývá poznamenat, jak uvádí L. Lisse,²⁵³ že je nutné rozlišovat vzhledem ke změně právní úpravy obsah rozhodčí doložky sjednané do 1. 4. 2012 a po tomto datu, což ostatně vyplývá z přechodných ustanovení novely. Podle toho budou posuzována i různá pravidla rozhodců ad hoc a jejich závaznost pro rozhodčí řízení.

Dalším typickým znakem rozhodčího řízení je oprávnění rozhodců rozhodnout spor podle tzv. zásad spravedlnosti, která představují blíže nevymezený souhrn pravidel spravedlivého uspořádání vztahů mezi účastníky sporu, které nemusí mít původ v platném právním řádu. Zásady spravedlnosti je tak nutné odlišovat od aplikovatelného hmotného práva. Rozhodčí nálezy, které z nich vychází, jsou tížeji přezkoumatelné a samy strany sporu musí mít velkou důvěru k osobě rozhodce. Na druhou stranu rozhodce může pružněji reagovat na potřeby stran a konkrétní okolnosti případu, když kogentní právní úprava jej může zbytečně svazovat.

Uplatnění zásad spravedlnosti ve spotřebitelském sporu řešeném v rozhodčím řízení tak může vést pro spotřebitele k překvapivým a nepříznivým výsledkům. Navíc není vyloučeno, že rozhodce nezohlední ustanovení právního řádu sloužící k jeho ochraně, což je z pohledu spotřebitelského práva nepřipustné.

---

²⁵³ In Lisse, L.: Euronovela zákona o rozhodčím řízení 2012, zveřejněno na <http://www.epravo.cz/top/clanky/euronovela-zakona-o-rozhodcim-rizeni-2012-82291.html>.

Třebaže praxe před novelou zákona o rozhodčím řízení nedošla k závěru, že rozhodčí doložka ve spotřebitelských sporech umožňující aplikaci zásad spravedlnosti je neplatná,²⁵⁴ bylo novelou výslovně zakotveno pravidlo, že ve spotřebitelských sporech se rozhodci vždy musí řídit právními předpisy na ochranu spotřebitele (§ 25 odst. 3 poslední věta ZRR). Z uvedeného však podle mého názoru nelze učinit závěr, že zásady spravedlnosti jsou ve spotřebitelských sporech zcela vyloučeny,²⁵⁵ ale rozhodce bude muset každou takovou zásadu nemající původ v hmotném právu poměřovat s předpisy na ochranu spotřebitele a jejich uplatnění v rozhodčím nálezu řádně zdůvodnit.

Shora byly naznačeny problémy, které provázely a stále provází rozhodčí řízení ve spotřebitelských sporech. Přestože byly veškeré spory o vhodnosti a přípustnosti řešení v rámci rozhodčího řízení ukončeny jejich výslovným zakotvením do zákona o rozhodčím řízení, nelze stále upřít relevantnost některým námitkám proti arbitrabilitě těchto sporů. Za trefný považuji postřeh A. J. Bělohlávka,²⁵⁶ že již samotné začlenění rozhodčí doložky do smlouvy ze strany podnikatele dostatečně svědčí o tom, kdo z ní bude těžit (tedy využívat účinně všech výhod, které rozhodčí řízení poskytuje – viz výše). Stěžít spotřebitel jako neprofesionál v těchto sporech dokáže účelně výhody rozhodčího řízení řádně ve svůj prospěch využít. Z tohoto závěru ale nelze ještě vyvodit, že pokud podnikatel účinně využije všech prostředků, které mu nabízí rozhodčí řízení, a spotřebitel nikoliv, jsou procesní práva spotřebitele porušena. Jestliže jsou v rozhodčím řízení dodrženy všechny zásady spravedlivého procesu, lze s jistotou říci, že rozhodčí řízení není ve vztahu ke spotřebiteli zneužívající. V řízení před soudem je také připuštěno, aby spotřebitel nevyužil všech procesních prostředků obrany a přesto je rozhodnutí, které z tohoto řízení vzejde, příznána autoritativnost a vykonatelnost. Jak uvedl Ústavní soud ve svém nálezu ze dne 1. 11. 2011, sp. zn. II. ÚS 2164/10, rozhodčí doložku ve spotřebitelských sporech je možné připustit pouze za předpokladu, že celé řízení před rozhodcem, včetně jeho ustavení, bude „účastníkům řízení garantovat rovné

---

²⁵⁴ Spíše se jednalo o jeden z mnoha důvodů, proč byla rozhodčí doložka shledána neplatnou – viz například náleží Ústavního soudu ze dne 1. 11. 2011, sp. zn. II. ÚS 2164/10.

²⁵⁵ Jak činí L. Lisse in Lisse, L., op. cit. sub. 253.

²⁵⁶ In Bělohlávek, A. J., op. cit. sub. 245, s. 63.

zacházení“, což z pohledu Ústavního soudu také znamená „zvýšenou ochranu slabší strany, tj. spotřebitele“.

Jako podpurný argument pro řešení spotřebitelských sporů v rozhodčím řízení nelze nalézt ani v tvrzení, že „podnikatel postupující v souladu s právem (...) musí mít možnost se svého práva dobrat v rozumném čase“,²⁵⁷ jelikož nelze připustit, aby takový podnikatel získal vykonatelný titul bez šetření procesních práv spotřebitele.

S ohledem na výše uvedené lze konstatovat, že problematickou nelze shledat „povahu rozhodčího řízení, ale současnou právní praxi,“²⁵⁸ kdy mnozí podnikatelé v oblasti rozhodčího řízení a na ně se obracející věřitelé, si z této oblasti řešení sporů udělali výborně vynášející činnost. Častým nerespektováním a obcházením zákona byli poté poškozeni zejména žalovaní spotřebitelé. I proto tato praxe vedla vyšší soudy k prohlášení řady rozhodčích doložek za neplatné a stanovení přísnějších pravidel pro posuzování jejich platnosti ve spotřebitelských sporech. Soudní praxe dokonce dovodila, že nedostatek pravomoci rozhodce lze zkoumat i v exekučním řízení bez ohledu na to, že tyto námitky nebyly uplatněny v řízení o neplatnosti rozhodčí smlouvy,²⁵⁹ čímž se rozhodčí nález dostává v rámci exekučního řízení do shodné úrovně jako notářský zápis se svolením k vykonatelnosti.

Třebaže osobně nejsem zastáncem řešení spotřebitelských sporů v rozhodčím řízení, protože také zastávám názor, že rozhodčí řízení je vhodnější formou řešení jiných sporů než těch spotřebitelských,²⁶⁰ přesto se domnívám, že za předpokladu vhodných legislativních úprav lze rozhodčí řízení ve spotřebitelských sporech připustit. Jako krok správným směrem hodnotím změny, které byly zakotveny do zákona o rozhodčím řízení zahrnující zvláštní ustanovení ve vztahu ke spotřebiteli, a to zejména zakotvení předpokladů, které musí rozhodci ve spotřebitelských sporech splňovat,²⁶¹ včetně jejich zápisu do seznamu vedeném ministerstvem vnitra. Významným také

---

²⁵⁷ Viz B. Klein in Klein, B., op. cit. sub. 237, s. 105.

²⁵⁸ Tamtéž.

²⁵⁹ Nález Ústavního soudu ze dne 24. 10. 2013, sp. zn. III. ÚS 562/12.

²⁶⁰ Viz též Bělohávek, A. J., op. cit. sub. 245, s. 7 nebo Pelikánová, I. České právo, Evropa a rozhodčí doložky, Bulletin advokacie č. 10/2011, s. 21; rozhodčí řízení totiž nejlépe vyhovuje řešení sporů mezi podnikateli zejména nadnárodního významu, jejichž vztahy jsou na vysoké odborné a profesionální úrovni, které soudce často neumí a ani nesmí zohlednit, což není případ rozhodce.

²⁶¹ Je zřejmé, že na rozhodce ve spotřebitelských sporech jsou kladeny vyšší kvalifikační předpoklady, které mají zaručit zohlednění zvýšené ochrany spotřebitele; toto je ve spotřebitelských sporech zvlášť významné, když osoba rozhodce je fakticky jednostranně nucena podnikatelem.

shledávám oprávnění ministerstva rozhodnout o vyškrtnutí rozhodce ze seznamu při závažném či opakovaném porušování povinností stanovených zákonem ze strany rozhodce (§ 40c odst. 2 ZRR). Jednou ze zákonem uloženou povinností je povinnost rozhodce řídit se právními předpisy na ochranu spotřebitele. Vzhledem k tomu, že tato úprava je bohatě doplňována judikaturou, je nutné dovodit i její závaznost pro rozhodce. Jestliže rozhodce například opakovaně přizná podnikateli vůči spotřebiteli v rozhodčím nálezů nepřiměřeně vysokou smluvní pokutu či úrok z prodlení nad zákonnou sazbu, lze soudit, že porušil právní předpisy na ochranu spotřebitele a tudíž nelze vyloučit jeho vyškrtnutí ze seznamu rozhodců.²⁶² Samozřejmě, pokud sám spotřebitel ministerstvo neupozorní na takové rozhodnutí rozhodce, samo se stěží o něčem dozví, ale i přesto považují hrozbu vyškrtnutí za důležitou.

Podle mého názoru však i sebestřísnější právní úprava, popřípadě dohled ze strany státu, nezabrání zcela zneužívání rozhodčího řízení k podnikatelské činnosti různých rozhodčích společností a snaze věřitelů získat rychle exekuční titul k postižení majetku spotřebitele. Jednou z možností, jak snížit počet spotřebitelských sporů řešených v rámci rozhodčího řízení, by mohlo být omezení či úplné zrušení oprávnění úspěšného věřitele nárokovat náhradu nákladů právního zastoupení. Jestliže je rozhodčí řízení natolik rychlé a neformální lze totiž dojít k závěru, že úkony právního zástupce nejsou natolik náročné a složité, aby náklady na něj musela nést procesně neúspěšná strana.

---

²⁶² K obdobnému závěru dochází i K. Carbol in Carbol, K.: Zamyšlení nad řešením spotřebitelských sporů v rozhodčím řízení aneb co přinesla novela zákona o rozhodčím řízení, Právní fórum, č. 7/2012, s. 307-308.

4. ZVÝHODNĚNÍ VĚŘITELE V EXEKUČNÍM ŘÍZENÍ

4.1. Obecný výklad

V předchozích kapitolách jsem se zabýval různými cestami směřujícími k vydání exekučního titulu. Jakmile exekuční titul existuje, naskýtají se dvě možnosti splnění jím uložené povinnosti, a to dobrovolné ze strany neúspěšného účastníka, nebo nucené vymození povinnosti prostřednictvím státního donucení, díky kterému je mimo jiné zajišťována autoritativnost rozhodnutí soudu, popřípadě jiné listiny, již tyto účinky stát propůjčuje.²⁶³ I po výrazné novelizaci občanského soudního řádu a exekučního řádu k 1. 1. 2013 zákonem č. 396/2012 Sb., lze rozlišovat dva způsoby vynucení povinnosti v rámci civilního soudního řízení – soudní výkon rozhodnutí podle § 251 a násl. OSŘ a exekuční řízení podle exekučního řádu. V současné době však lze vymoci peněžitou pohledávku pouze v rámci exekučního řízení. Proto s ohledem na téma rigorózní práce bude následující výklad zaměřen zejména na úpravu v exekučním řádu.

Zatímco v nalézacím řízení je zvýhodnění žalujícího věřitele důsledkem celé řady podmínek a samotné zvýhodnění může být příčinou vydání autoritativního rozhodnutí soudu, které může být ale vydáno i bez těchto předpokladů, exekuční řízení je na tomto zvýhodnění založeno jako celek, protože je jedním ze sankčních prostředků poskytovaných právním řádem. Exekuční řízení totiž představuje legální zásah do majetkové sféry jiné osoby odůvodněné dobrovolným nesplněním exekučním titulem uložené povinnosti a svým způsobem výjimkou z ústavně chráněné zásady ochrany vlastnictví. Z povahy a účelu exekučního řízení tak vyplývá, že je vždy vedeno v zájmu oprávněného, kterému svědčí exekučním titulem přiznaný nárok.

Je zřejmé, že je plně věcí povinného dlužníka a jeho vůle, že se nepodřídí dobrovolně povinnosti zaplatit dluh oprávněnému věřiteli a vystaví se ve většině případů zcela vědomě hrozbě státního donucení a musí tak přijmout veškeré nevýhody, které exekuční řízení přináší. Na druhou stranu je si nutné uvědomit, že prvky zvýhodnění věřitele z nalézacího řízení mají účinky i do exekučního řízení, jelikož je to zejména rozhodnutí soudu, které je podkladem pro exekuční řízení. Jestliže tedy žalovaný dlužník vůbec nevěděl o probíhajícím soudním řízení, protože jeho adresa

---

²⁶³ Viz notářské zápisy se svolením k vykonatelnosti, rozhodčí nálezy atd.

pobytu v centrální evidenci obyvatel byla čistě evidenčního charakteru, může rovněž rozhodnutí soudu s výjimkou platebního, elektronického a směnečného platebního rozkazu nabýt právní moci a vykonatelnosti a stát se exekučním titulem bez jakékoliv povědomosti ze strany dlužníka. Proto lze konstatovat, že některé prvky zvýhodnění věřitele v nalézacím řízení mají přesah i do exekučního řízení a slouží jeho cíli, a to překvapit povinného dlužníka a co nejrychleji uspokojit vymáhanou pohledávku z jeho majetku.

4.2. Zvláštní zásady ovládající exekuční řízení

Exekuční řízení je ovládáno řadou shodných zásad jako řízení nalézací,²⁶⁴ ale s ohledem na jeho odlišný charakter jsou uplatňovány navíc další zásady, kterými se vymezuje vztah oprávněného a povinného a dále vztah mezi více oprávněnými věřiteli. Do těchto principů vstupuje rovněž soudní exekutor a v menší míře exekuční soud. Třebaže je totiž „pánem“ exekuce „de iure“ sám oprávněný, jelikož disponuje exekučním návrhem a rozsahem vymáhané povinnosti, „de facto“ je jím soudní exekutor, protože určuje způsoby provedení exekuce a rozhoduje o jejím dalším průběhu.

Shora bylo uvedeno, že pro exekuční řízení je stěžejní zájem oprávněného věřitele na vymožení jeho vykonatelné pohledávky. Tento zájem oprávněného má prosazovat zejména soudní exekutor v rámci volby jednotlivých kroků vedoucích k zajištění majetku povinného dlužníka. K tomuto účelu působí zákonem zakotvený zákaz pro povinného nenakládat se svým celým majetkem s výjimkami v zákoně uvedenými.²⁶⁵ Zatímco zákaz uvedený v předchozí větě působí pouze ve vztahu k povinnému, musí k němu přistoupit zákaz působící i vůči třetím osobám, kterých se exekuční řízení bezprostředně netýká, ale které by mohly pomoci povinnému zákaz nenakládat s majetkem porušit. Proto má například plátce mzdy či jiného příjmu povinného zakázáno vyplácet povinnému mzdu ve výši srážek odváděných do exekučního řízení (§ 60 EŘ ve spojení s § 282 odst. 1 OSŘ), nebo peněžní ústav, u kterého má povinný veden účet, musí zablokovat prostředky na účtu do výše vymáhané

---

²⁶⁴ Například zásada dispoziční nebo zásada hospodárnosti řízení – viz Bureš, J., Drápal, L., op. cit. sub. 3, s. 2063-2064.

²⁶⁵ Jedná se o tzv. generální inhibitorium – viz § 44a odst. 1 EŘ.

pohledávky včetně příslušenství (§ 65 EŘ ve spojení s § 304 odst. 1 OSŘ). Právní teorií je tento zákaz označován jako tzv. arrestorium, které společně s inhibitoriem má zajišťovat zájmy oprávněného v exekučním řízení.

Přestože je exekuční řízení formou státního donucení vůči povinnému dlužníkovi, není přípustné, aby měla na povinného doslova likvidační účinky. Zájem oprávněného na úplném vymožení své pohledávky je tak limitován zásadou ochrany povinného, kdy vůči němu by exekuční řízení mělo být vedeno co nejšetrnějším způsobem.²⁶⁶ Není proto připuštěn psychický či fyzický nátlak na povinného či zbytečné zablokování celého majetku povinného, když pro uspokojení pohledávky je postačující pouze částečné inhibitorium. Souvislost to má rovněž při volbě způsobů provedení exekuce, kdy je přímo zákonem upraveno pořadí jejich uplatnění.²⁶⁷

Sřetávání zájmů oprávněného a povinného je pro exekuční řízení typické. Vzhledem k tomu, že je soudní exekutor tím, kdo má vedení exekuce na starosti, je mu výslovně zákonem uložena povinnost dbát ochrany práv účastníků řízení i třetích osob dotčených jeho postupem (viz § 46 odst. 1 EŘ věta za středníkem). V tomto ustanovení je vyjádřena zásada neutrality soudního exekutora, který je vykonavatelem státní moci pod dohledem exekučního soudu.²⁶⁸

Na závěr výkladu o zvláštních zásadách ovládajících exekuční řízení je vhodné ve stručnosti zmínit zásady řešící střet pohledávek více věřitelů, kteří mají zájem na uspokojení své pohledávky vůči témuž dlužníkovi. Pohledávky všech věřitelů nejsou postaveny na shodnou úroveň, nýbrž jsou zákonem některé upřednostňovány. Poté se hovoří o zásadě přednosti. Jedná se o pohledávky, na jejichž přednostním uspokojení je určitý veřejný zájem z toho důvodu, že jsou například pohledávkami státu (viz § 279 odst. 2 písm. d) a násl. OSŘ) nebo slouží k upokojení potřeb dítěte (viz § 279 odst. 2 písm. a), g) OSŘ). Vedle toho stojí zásada priority stanovící kritéria pro určení pořadí

---

²⁶⁶ Bureš, J., Drápal, L., op. cit. sub. 3, s. 2064.

²⁶⁷ Viz například § 58 odst. 2 EŘ; není tedy přípustné pro bagatelní pohledávku zablokovat veškerý nemovitý majetek povinného, zvláště je-li zde jiný majetek, který by mohl sloužit k uspokojení.

²⁶⁸ Soudní exekutor se v rámci své činnosti dostává do paradoxní situace, kdy se v jeho osobě snoubí vykonavatel státní moci jako subjekt veřejného práva a podnikatel jako subjekt soukromého práva – viz Svoboda, K., op. cit. sub. 75, s. 143-144. Každý exekutor se však snaží maximalizovat svůj zisk ve formě co nejvíce úspěšně vymožených exekucí, což se děje často prostředky, které jsou na hraně zákona či dokonce zákon porušují. Proto jsou také práva oprávněného ze strany exekutora v rozporu s tímto ustanovením upřednostňována před právy povinného.

jednotlivých pohledávek (viz § 280 odst. 3 OSŘ, popřípadě § 337c odst. 5 OSŘ). Jestliže jsou pohledávky více věřitelů postaveny na stejnou úroveň, jsou poté uspokojovány na základě zásady proporcionality, tedy poměrně, nejčastěji dle jejich výše.

4.3. Zjištění majetku dlužníka v exekučním řízení

K úspěšnému vymožení pohledávky oprávněného věřitele může dojít pouze za předpokladu existence majetku dlužníka,²⁶⁹ ze kterého by mohla být uspokojena. S tím souvisí otázka informovanosti věřitele a subjektů provádějících výkon rozhodnutí o majetku dlužníka. Je zřejmé, že veškerý majetek dlužníků není vždy registrován ve veřejně přístupných registrech a věřitelé tak nemají možnost jiným způsobem jejich další majetek zjistit. S ohledem na to je v rámci exekučního řízení upravena řada prostředků ke zjištění majetku dlužníka, aby byl dostatečně chráněn zájem věřitele na zaplacení jeho pohledávky. Právě v těchto nástrojích je možné shledat jednoznačné a současně logické zvýhodnění věřitele.

Tyto nástroje lze rozčlenit do dvou kategorií dle míry participace samotného dlužníka na zjištění jeho majetku. První z nich se realizuje zcela bez povědomosti dlužníka a spočívá v uložení povinnosti různým subjektům nebo orgánům státní správy a samosprávy k součinnosti při opatřování údajů o majetku dlužníka. V § 33 až 34 EŘ je upravena velmi rozsáhlá pravomoc soudních exekutorů požadovat v tomto směru po různých od dlužníka odlišných osob součinnost, které jsou povinny jejich žádosti pravdivě a bez zbytečného odkladu vyhovět. Nesplnění této zákonem uložené povinnosti je sankcionováno odpovědností této třetí osoby za škodu, která v důsledku toho oprávněnému nebo soudnímu exekutorovi vznikla.²⁷⁰ V krajním případě si soudní exekutor může vymoci splnění povinnosti k součinnosti uložením pořádkové pokuty až do výše 50.000,- Kč (§ 34 odst. 4 EŘ ve spojení s § 53 odst. 1 OSŘ).²⁷¹

---

²⁶⁹ Novelou občanského soudního řádu je od 1. 1. 2013 připuštěno poškození majetku druhého manžela za podmínek uvedených v § 262a odst. 3 OSŘ – k tomu blíže viz dále.

²⁷⁰ Jestliže škodu způsobí orgán státní správy či jiný subjekt podléhající zákonu č. 82/1998 Sb., odpovídá za škodu stát – viz § 34 odst. 2 EŘ.

²⁷¹ Vzhledem k tomu, že pořádkové pokuty ze zákona připadají státu - § 53 odst. 3 OSŘ – nebude oprávněnému sloužit k uspokojení jeho vymáhané pohledávky.

O těchto nástrojích lze konstatovat, že jsou využívány ve všech exekučních řízeních, protože jejich prostřednictvím je možné vydat exekuční příkazy právě před jejich samotným zasláním dlužníkovi společně s výzvou k dobrovolnému splnění exekvované povinnosti. Velkou výhodou těchto prostředků je tak nulová nutnost zapojení dlužníka do jejich realizace, kdy soudní exekutor může i bez jeho vědomosti začít zajišťovat jeho majetek a naplnit tak jeden z nejdůležitějších momentů exekučního řízení, a to překvapit dlužníka bez možnosti, aby se před tím zbavil svého reálně zpeněžitelného majetku.

Druhý typ nástrojů vedoucí ke zjištění majetku dlužníka je založen na aktivním zapojení dlužníka, jenž je sám povinen označit veškerý svůj majetek potencionálně postižitelný exekucí. V zásadě lze rozlišovat dva druhy této povinnosti dlužníka – první je upraven v § 260 odst. 2 a 3 OSŘ a druhý v § 260a a násl. OSŘ. Oba druhy se liší rozsahem majetku, který je povinen dlužník označit, procesní fází, ve které mohou být uplatněny, a důsledky nesplnění či neúplného splnění této povinnosti.

Podle § 260 odst. 2 OSŘ se soud na žádost oprávněného věřitele peněžité pohledávky dotáže zavázaného z této pohledávky na jeho plátce mzdy či jiného postižitelného příjmu a dále na bankovní nebo další subjekty, u kterých má vedeny účty s různými platebními prostředky. Podmínkou vyhovění žádosti věřitele ze strany soudu je existence exekučního titulu přiznávající tuto pohledávku. Tato forma součinnosti povinného spočívá v jeho odpovědi na dotaz soudu ve lhůtě jednoho týdne od jeho doručení. Za nesplnění či nepravdivé nebo neúplné splnění této povinnosti hrozí dlužníkovi pořádková pokuta do výše 50.000,- Kč. Vzhledem k tomu, že tento dotaz soudu lze učinit pouze před samotným podáním návrhu na výkon rozhodnutí, přispívá tato forma součinnosti k rozhodnutí věřitele, zda zahájit či nezahájit vykonávací řízení.

Součinnost dlužníka podle § 260a a následující OSŘ představuje mnohem významnější prostředek zjištění majetku dlužníka, a to nejen v rozsahu majetku, který je povinen označit, ale zejména v důsledcích nesplnění či nikoliv úplného splnění této povinnosti. Jedná se o tzv. prohlášení o majetku, které bylo vtěleno do právní úpravy až velkou novelou občanského soudního řádu s účinností od 1. 1. 2001.²⁷² Důvodem

---

²⁷² Prohlášení o majetku je součástí i úpravy v exekučním řádu, kdy § 50 odst. 2 EŘ stanoví, že soudní exekutor může vyzvat povinného k učinění prohlášení o majetku. Proces prohlášení o majetku poté

nutnosti zakotvení prohlášení o majetku v právní úpravě civilního procesu je odlišný obsah návrhu na provedení výkonu rozhodnutí a exekučního návrhu, protože v návrhu na výkon rozhodnutí musí oprávněný označit způsob provedení výkonu rozhodnutí s označením konkrétního majetku (viz blíže § 261 odst. 1 OSŘ). Proto je nutné zajistit, aby věřitel bylo majetku dlužníka náležitě informován.²⁷³

Podstatou prohlášení o majetku je předvolání dlužníka na základě žádosti věřitele k provedení jeho výslechu o veškerém jeho majetku. Návrh na prohlášení o majetku může být podán pouze před podáním návrhu na výkon rozhodnutí a aktivně legitimována k němu je osoba, která (slovy zákona) má vykonatelným rozhodnutím přiznanou peněžitou pohledávku.²⁷⁴ Samotná existence exekučního titulu však pro vyhovění návrhu není postačující, věřitel totiž musí prokázat, že jeho pohledávka nebyla nebo nemohla být uspokojena příkázáním pohledávky z účtu dlužníka u peněžního ústavu, ačkoliv byl i uplatněn postup podle § 260 odst. 2 OSŘ. Před podáním návrhu na prohlášení o majetku musí být nejdříve bezvýsledně veden výkon rozhodnutí alespoň na některý z bankovních účtů dlužníka,²⁷⁵ popřípadě prostřednictvím součinnosti dlužníka podle § 260 odst. 2 OSŘ nebyl zjištěn žádný postižitelný účet nebo dlužník tuto součinnost odmítl. Návrh na prohlášení o majetku má být dle současné právní úpravy až krajním prostředkem „nátlaku“ na dlužníka ve snaze získat informace o jeho majetku. Domnívám se, že podmínka prokázání snahy věřitele dosáhnout uspokojení své pohledávky je nadbytečná a zcela postačující by bylo zakotvení prohlášení o majetku jako předstupně každého podání návrhu na výkon rozhodnutí, aby věřitel věděl, jakým způsobem výkon rozhodnutí provést. Popírá se tím základní zásada civilního procesu, a to hospodárnost řízení, platící bezesporu i pro stádium výkonu rozhodnutí.²⁷⁶

Zásadní význam prohlášení o majetku shledávám v následcích, které jsou spojeny s odepřením učinění prohlášení o majetku ze strany dlužníka nebo s neúplným či nepravdivým uvedením svého majetku. Tyto zákonem stanovené následky mají

---

neprovádí exekuční soud, ale sám soudní exekutor – viz Svoboda, K., Smolík, P., Levý, J., Šinová, R. a kol., op. cit. sub. 153, s. 861-862. Ostatní ustanovení občanského soudního řádu se použijí přiměřeně.

²⁷³ Naopak v exekučním řízení dle exekučního řádu tento problém nevystává, jelikož způsoby vedení exekuce náleží do kompetence soudního exekutora, přesto jej nelze v rámci exekučního řízení vyloučit.

²⁷⁴ Vykonatelným rozhodnutím se rozumí jakýkoliv exekuční titul dle § 274 OSŘ, byť všechny nemají povahu rozhodnutí – viz Tripes, A.: Exekuce v soudní praxi, 3. vydání, Praha: C.H.Beck, 2006, s. 97.

²⁷⁵ Vaške, V.: Prohlášení o majetku podle novely občanského soudního řádu, Právní rozhledy č. 1/2001, s. 11.

²⁷⁶ Nadto zákon upravuje dvě situace, kdy je zakázáno prohlášení o majetku provést, a to je-li proti dlužníkovi vedeno insolvenční řízení, popřípadě po dobu trvání moratoria na jeho majetek, a dále je-li proti němu zavedena nucená správa – viz § 260h odst. 2 OSŘ.

bezsporu povahu sankce a lze je třídit dle charakteru právního předpisu, resp. právního odvětví, jež je upravuje.²⁷⁷

Občanskoprávní sankcí za nedostavení se dlužníka k prohlášení o majetku, třebaže byl řádně a včas k němu předvolán, je hrozba jeho předvedení, popřípadě uložení pořádkové pokuty až do výše 50.000,- Kč. Jedná se o typické procesní sankce stíhající odepření součinnosti soudu či jiné osobě, kterou soud určí.

Za mnohem závažnější sankci považují případnou trestněprávní odpovědnost dlužníka za nesplnění této zákonem uložené povinnosti. Podle § 227 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník (dále jen „TZ“), kdo v řízení před soudem nebo jiným orgánem veřejné moci odmítne splnit zákonnou povinnost určit prohlášení o svém majetku nebo se takové povinnosti vyhýbá nebo v takovém prohlášení uvede nepravdivé nebo hrubě zkreslené údaje, může být odsouzen k trestu odnětí svobody až na jeden rok či k zákazu činnosti. V komentáři k občanskému soudnímu řádu²⁷⁸ je dovozováno, že nesplnění povinnosti k prohlášení o majetku může být posouzeno i jako přečin poškození věřitele podle § 222 TZ. Domnívám se, že trestní postih dlužníka je na tomto místě zbytečně přísný, zvláště co se týká možného trestu odnětí svobody.²⁷⁹ Uložení trestu odnětí svobody totiž v konečném důsledku k uspokojení pohledávky nevede, a proto účelnějším shledávám alternativní tresty, jako je trest obecně prospěšných prací, které nepředstavují tak výrazný zásah do osobní svobody jednotlivce.²⁸⁰ Navíc souhlasím s V. Vaškem,²⁸¹ že vzhledem k tomu, že trestný čin podle § 227 TZ požaduje k jeho naplnění zavinění ve formě úmyslu, není založena trestní odpovědnost dlužníka tam, kde je předvolání k prohlášení o majetku doručeno náhradním způsobem (více viz dále). Proto se dlužník, který záměrně maří výkon rozhodnutí a poštu si v místě bydliště nepřebírá, stejně vyhne trestní odpovědnosti. Ta potom dopadá pouze na zlomek takových případů.

Jak již bylo shora uvedeno, dlužník musí být k prohlášení o majetku předvolán. Přestože zákon deklaruje, že předvolání musí být doručeno dlužníkovi do vlastních rukou, a to nejméně deset dnů přede dnem jeho konání (§ 260d odst. 2 OSŘ), ve smyslu právní úpravy doručování to neznamená, že předvolání nemůže být doručeno fikcí,

---

²⁷⁷ Obdobně Vaške, V., op. cit. sub. 275, s. 13.

²⁷⁸ Viz Bureš, J., Drápal, L., op. cit. sub. 3, s. 2147.

²⁷⁹ Shodně Vaške, V., op. cit. sub. 275, s. 15.

²⁸⁰ U tohoto trestného činu podle mého názoru selhává pojmání trestního práva jako krajního prostředku pro postih protiprávních jednání, když mnohé mimotrestní formy sankce jsou zcela postačující – viz dále.

²⁸¹ In Vaške, V., op. cit. sub. 275, s. 15.

protože to zákon nevyklučuje. Vzhledem k tomu, jaké důsledky má nedostavení se k prohlášení o majetku (viz výše a dále) a prostřednictvím náhradního doručení předvolání k němu se dlužník nemusí o jeho konání dozvědět, lze se zamyslet nad tím, zda by nebylo vhodné náhradní doručení v tomto případě vyloučit. Na druhou stranu připouštím, že mnozí dlužníci se mohou prohlášení o majetku tímto vyhýbat a zákon by je neměl chránit. Mám za to, že jestliže bylo zcela správně dovozeno, že za předpokladu fiktivního doručení předvolání nezakládá trestní odpovědnost dlužníka, nejsou ostatní důsledky natolik závažné, aby i přes faktické nedoručení nemohly nastat. Proto se domnívám, že stávající právní úprava je postačující, když vyloučením náhradního doručení by došlo ke zhoršení dobytnosti vymáhané pohledávky.

Zákon výslovně upravuje obsahové náležitosti předvolání k prohlášení o majetku, zejména co se týká poučení dlužníka o následcích nesplnění či nikoliv řádném splnění prohlášení. Na tomto místě se nechci zabývat všemi náležitostmi předvolání, ale rád bych upozornil na úvahu uvedenou v komentáři k občanskému soudnímu řádu,²⁸² a to, že pokud v předvolání není řádně dlužník poučen o všech následcích odepření prohlášení o majetku, včetně jeho trestní odpovědnosti, „nelze pro něj dovozovat nepříznivé závěry“. Ve vztahu k trestní odpovědnosti dlužníka shledávám tento závěr za rozporný se zásadou, že neznalost zákona neomlouvá. Není přece nutné každého poučovat, že svým jednáním se dopouští trestného činu, a bez tohoto poučení shledat, že nejsou dány podmínky trestní odpovědnosti této osoby. Právě naopak je každého věcí, zda má povědomost o tom, které jeho jednání je protiprávní a které nikoliv. S ohledem na to dovozují trestní odpovědnost dlužníka i bez poskytnutí příslušného poučení ze strany soudu.

Nejvýznamnějším důsledkem prohlášení o majetku je neúčinnost veškerých právních jednání dlužníka ve vztahu k věřiteli týkající se jeho majetku, které učinil po doručení předvolání k prohlášení o majetku.²⁸³ Neúčinností se rozumí situace, kdy věřitel je oprávněn uspokojit svou pohledávku i z majetku, který byl dlužníkem takto zcizen bez ohledu na vlastnické právo nového vlastníka. Neúčinnost nastává přímo ze zákona a věřitel se jí nemusí složitě formálně dovolávat na rozdíl od tzv. relativní

---

²⁸² Viz Bureš, J., Drápal, L., op. cit. sub. 3, s. 2144.

²⁸³ Institut neúčinnosti je nutné rozlišovat od neplatnosti právního jednání obsaženém v § 44a odst. 1 EŘ, které je spojeno s porušením generálního inhibitoria, jehož účinky nastávají po doručení vyrozumění o zahájení exekučního řízení. Neplatnost je však v tomto případě konstruována jako relativní, tj. osoby oprávněné se jí musí dovolat – viz blíže § 44a odst. 1 EŘ.

bezúčinnosti, která má svůj původ v § 589 a následující NOZ.²⁸⁴ Právní úprava neúčinnosti představuje výrazné zvýhodnění věřitele, ale jiným způsobem by nebylo možné majetek dlužníka spolehlivě zajistit, protože ten by v okamžiku, kdy by o výkonu rozhodnutí dozvěděl, začal svého majetku zbavovat. Proto je také neúčinnost navázána již na doručení předvolání k prohlášení o majetku.²⁸⁵

Ze shora uvedeného stručného výkladu o nástrojích, jejichž prostřednictvím lze zjistit dlužníkův majetek, lze učinit závěr, že právní úprava jich poskytuje relativně širokou škálu. Samo zjištění majetku by však bylo nepostačující, kdyby nebylo účinně propojeno s dalšími instituty, které dlužníkův majetek zajišťují a chrání před zcizením (viz výše neúčinnost a neplatnost právních jednání dlužníka).

4.4. Rozsah majetku dlužníka postiženého v exekučním řízení

Pro úspěšné vymožení pohledávky není nedůležité, jaký majetek může sloužit pro tento účel. K uspokojení vymáhané pohledávky bezesporu může dojít z věci ve výlučném vlastnictví dlužníka a ze spoluvlastnického podílu na věci nacházející se v podílovém spoluvlastnictví, tedy vždy majetku, který náleží pouze dlužníkovi. Zvláštní režim je však zakotven pro případ postižení majetku náležejícího do společného jmění manželů.

Společné jmění manželů je zvláštní majetkové společenství, které je podmíněno existencí manželství, kdy do něho patří vše, „*co manželům náleží*“, za předpokladu, že „*má majetkovou hodnotu a není vyloučeno z právních poměrů*“.²⁸⁶ Dle hmotněprávní úpravy tvoří společné jmění i dluhy převzaté za trvání manželství s výjimkou dluhů týkajících se „*majetku, který náleží výhradně jednomu z manželů v rozsahu, který přesahuje zisk z tohoto majetku*“ a dále dluhů, které „*převzal jen jeden z manželů bez souhlasu druhého, aniž by se jednalo o obstarávání každodenních nebo běžných potřeb rodiny*“.²⁸⁷

---

²⁸⁴ Dříve tzv. odporovatelnost podle § 42a OZ – viz Vaške, V., op. cit. sub. 275, s. 17.

²⁸⁵ Je vhodné zdůraznit, že neúčinnost nastává i u fiktivního doručení předvolání a dlužník o ní fakticky nemusí mít žádnou povědomost.

²⁸⁶ Viz § 708 odst. 1 NOZ.

²⁸⁷ Viz § 710 NOZ

Je přirozenou ochranou věřitele, že pro uspokojení závazku obou manželů bude použit majetek v jejich společném jmění. Zákodárce jde u společného jmění manželů ještě dále a umožňuje postihnout exekucí veškerý majetek ve společném jmění i pro vymožení závazku, který vznikl pouze jednomu z manželů pod podmínkou, že tento dluh vznikl za trvání tohoto manželství nebo i před jeho uzavřením. Možnost vymoci dluh ze společného jmění manželů, který vznikl před uzavřením manželství, byl zaveden do exekučního, resp. občanského soudního řádu novelou č. 293/2013 Sb. Tím došlo k zásadnímu rozšíření okruhů dluhů, které je možno uspokojit ze společného jmění.

Z nové dikce § 42 EŘ, resp. § 262a OSŘ, ale vyplývá, že výhradní dluh jednoho z manželů vzniklý před uzavřením manželství se uspokojí i z majetku náležejícího do společného jmění. Za této situace je nutné rozlišovat, zda exekučně vymáhaná pohledávka věřitele vznikla za účinnosti starého nebo nového občanského zákoníku, jelikož starý občanský zákoník postižení majetku ve společném jmění pro výlučné dluhy jednoho z manželů vzniklé před uzavřením manželství neumožňoval.²⁸⁸ Z uvedeného výkladu vyplývá, že toto rozšíření uspokojení věřitele se uplatní pouze na pohledávky vzniklé po 1. 1. 2014, z čehož lze dovodit, že aplikace tohoto ustanovení je v současné době spíše na teoretické úrovni.²⁸⁹

Ve vztahu ke společnému jmění manželů obsahuje zákonná úprava další ochranná ustanovení pro věřitele. Dle § 42 odst. 1 EŘ (resp. § 262a odst. 1 OSŘ) se za majetek tvořící součást společného jmění (a tedy i majetek pro uspokojení věřitelů z něho) považuje majetek, který z pohledu hmotného práva do něho nepatří z různých důvodů v tomto ustanovení uvedených.²⁹⁰ Je-li tedy exekutorovi zřejmé, že vymáhaný dluh vznikl za trvání i před uzavřením manželství,²⁹¹ automaticky vydá exekuční příkazy postihující i tento majetek. Souhlasím s komentářem k exekučnímu řádu,²⁹² že exekutor dále již věc nemusí posuzovat, není-li mu zřejmé, že nemůže majetek

---

²⁸⁸ Svoboda, K., Smolík, P., Levý, J., Šínová, R. a kol., op. cit. sub. 153, s. 892-893; oproti tomu viz § 731 NOZ, který toto výslovně zakotvuje.

²⁸⁹ K tomuto výkladu se přikláním, třebaže není jediný možný. Mám totiž za to, že mnozí exekutoři paušálně rozšířili vymáhání i na tyto pohledávky a pokud se nikdo z manželů aktivně nebrání vylučovací žalobou, pohledávku ze společného jmění uspokojí.

²⁹⁰ Jedná se zejména o různé způsoby zúžení a zrušení společného jmění manželů.

²⁹¹ Což se děje zejména výpisem z centrální evidence obyvatel.

²⁹² Kasíková, M. a kol.: Exekuční řád. Komentář. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 241.

postihnout. Je zcela věcí manžela povinného, aby se bránil prostřednictvím vylučovací žaloby za podmínek uvedených v § 267 OSŘ.

Samotné postižení majetku ve společném jmění se uskuteční takovým způsobem, jako by došlo k jeho vypořádání, což znamená, že to vede „*ke zjištění, který majetek by při vypořádání představoval podíl povinného*“.²⁹³ Manžel povinného tak nebude postižením majetku ve společném jmění nijak zkrácen, protože jeho podíl na společném jmění bude zachován.

Zvláštní režim je stanoven pro vydobytí dluhu, který patří do společného jmění manželů dle § 710 NOZ. Od 1. ledna 2013 mohou pro tento účel sloužit srážky ze mzdy nebo jiného příjmu manžela nebo příkázání pohledávky manžela z účtu u peněžního ústavu, příkázáním jiné jeho peněžité pohledávky či jiných majetkových práv. V tomto případě jsou exekučními příkazy postiženy pohledávky manžela dlužníka, které nejsou ze své povahy součástí společného jmění,²⁹⁴ přesto zákon uspokojení dluhu z tohoto majetku umožňuje. Byť zavedení této úpravy bylo vnímáno kontroverzně,²⁹⁵ mám za to, že vzhledem k tomu, že mzda či jiný příjem manžela jako fakticky vyplacené částky jsou součástí společného jmění,²⁹⁶ neshledávám důvod, který by bránil této úpravě. S ohledem na to se domnívám, že tato právní úprava je účelná a správně postihuje často druhým manželem ukrývaný majetek před věřiteli.

Lze konstatovat, že snahou zákonodárce je rozšiřovat spektrum majetku, ze kterého by mohla být uspokojena pohledávka věřitele, a to zejména ve vztahu ke společnému jmění manželů. Zda je tato praxe správná, je teoretickou i praktickou otázkou, jelikož často teoretická překážka postižení majetku exekucí je následně překonána výslovnou právní úpravou (viz výše). Východisko bych hledal ve vhodnosti a nutnosti zakotvení takové právní úpravy, kdy především manžel dlužníka se nesmí stát

---

²⁹³ Vyjádření Expertní skupiny Komise pro aplikaci nové civilní legislativy při Ministerstvu spravedlnosti k výkladovým otázkám spojeným s možným postihem majetku patřícího do společného jmění manželů dostupné na <http://obcanskyzakonik.justice.cz/vykladova-stanoviska/>.

²⁹⁴ Viz Bureš, J., Drápal, L., op. cit. sub. 3, s. 2194, nebo přehled judikatury in Kasíková, M. a kol., op. cit. sub. 266, s. 243.

²⁹⁵ Viz například článek s názvem „Manželé dlužníků pozor, od ledna exekutor může k vaší mzdě i účtu!“ zveřejněný na <http://www.penize.cz/exekuce/245184-manzele-dluzniku-pozor-od-ledna-exekutor-muze-k-vasi-mzde-i-uctu!>

²⁹⁶ Viz § 711 odst. 2 NOZ.

bez svého výslovného projevu vůle dalším zavázaným z dluhu, aniž by to bylo odůvodněno charakterem společného jmění manželů.

5. ZVÝHODNĚNÍ VĚŘITELE V INSOLVENČNÍM ŘÍZENÍ

5.1. Obecný výklad

Více než v jiném řízení je právě v insolvenčním řízení zvýrazněn střet zájmů věřitelů na plném uspokojení jejich pohledávek a zájmu dlužníka na zachování slušné životní úrovně při současném řešení jeho dluhů. Z toho důvodu, aby žádný z věřitelů nebyl zkrácen a alespoň částečně byly jejich pohledávky uhrazeny, je v právním řádu zakotveno insolvenční řízení, které má tyto zájmy vyvažovat tak, aby nikdo nebyl nespravedlivě poškozen či nedovoleně zvýhodněn za současného co možná nejvyššího uspokojení pohledávek věřitelů.²⁹⁷ S ohledem na to lze insolvenční řízení vymezit jako zvláštní druh občanského soudního řízení spočívající v řízeném řešení delikventní finanční situace dlužníka s cílem dospět k co nejvyššímu a zásadně poměrnému uspokojení pohledávek jeho věřitelů.²⁹⁸

Pro insolvenční řízení je typická existence osoby dlužníka, která má peněžité závazky k více věřitelům a dále osob věřitelů, jejichž pohledávky vůči tomuto dlužníkovi nejsou splněny. Dlužník a věřitelé, kteří uplatnili své pohledávky, mají postavení účastníků insolvenčního řízení. S výjimkou incidenčních sporů ale nemá jejich vztah charakter sporu, ale spíše spolupráce zprostředkované insolvenčním správcem a insolvenčním soudem. Shodně lze tvrdit i o vztahu mezi jednotlivými věřiteli, protože v rámci insolvenčního řízení jsou v zásadě potlačeny jejich individuální zájmy před jejich společným zájmem představující při zohlednění konkrétních okolností insolvenčního řízení nejvýhodnější postup ve prospěch všech věřitelů.²⁹⁹ Společný zájem věřitelů je tak nejen směrodatný pro jednání věřitelů, ale je mu nutné podřídít činnost všech subjektů insolvenčního řízení i dalších osob na něm zúčastněných bez ohledu na fázi, ve které se řízení nachází.³⁰⁰

Jednotliví věřitelé jsou dle charakteru své pohledávky rozděleny pro účely jejich uspokojení z majetkové podstaty na různé skupiny uvedených v § 166 a následující IZ,

---

²⁹⁷ Obdobně viz § 5 písm. a) IZ.

²⁹⁸ Viz blíže § 1 písm. a) IZ.

²⁹⁹ Legální vymezení společného zájmu věřitelů je obsaženo v § 2 písm. j) IZ jako zájem nadřazený jednotlivým zájmům věřitelů, je-li jeho cílem, aby zvolený způsob řešení úpadku byl pro ně spravedlivý a výnosnější než ostatní způsoby řešení úpadku.

³⁰⁰ Hásová, J., Moravec, T.: Insolvenční řízení. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 6 a 10.

což ovlivňuje i jejich míru vlivu na průběh insolvenčního řízení včetně rozsahu jejich oprávnění. Přesto zákon stanoví výslovně zásadu, že věřitelé, mající podle zákona zásadně stejné nebo obdobné postavení, mají v insolvenčním řízení rovné možnosti.³⁰¹ Pojem možnosti je zevšeobecněním veškerých práv včetně procesních prostředků věřitelů ve vztahu k ostatním procesním subjektům insolvenčního řízení vymezující jejich procesní postavení a průběh řízení. Rovnost věřitelů v insolvenčním řízení má v teorii odraz v zásadě „par conditio creditorum“, tj. rovné podmínky pro věřitele.³⁰²

Zvýhodnění věřitele, jak bylo vymezeno v druhé části této práce, není s ohledem na charakter insolvenčního řízení v takovém rozsahu rozvinuto. Přesto lze tvrdit, že insolvenční řízení slouží nejen dlužníkovi, který se chce dostat z „dluhové pasti“, ale také věřitelům, kteří se díky němu dočkají alespoň částečného uspokojení pohledávky, když samotná exekuce při existenci řady dalších věřitelů a „jejich“ exekučních řízení by mohla být skončena jako neúspěšná. Zvýhodnění věřitele v tomto smyslu je tak nutné vymezit ve vztahu k ostatním věřitelům a nikoliv dlužníkovi, když na roveň postavení věřitelé mají nárok na poměrné uspokojení své pohledávky bez ohledu na to, kdy vznikla, popřípadě se stala splatnou.

Další významnou výhodou insolvenčního řízení pro věřitele má souvislost s jeho povahou, kdy se v něm spojují prvky nalézacího a exekučního řízení. V rámci jediného řízení jsou pohledávky věřitelů zjištěny bez jakékoliv ingerence soudu jako nestraného a nezávislého orgánu³⁰³ a zároveň mohou být v celém rozsahu i uspokojeny. Navíc, je-li úpadek dlužníka řešen konkurzem, stává se zjištěná pohledávka z přezkumného jednání ve formě upraveného seznamu pohledávek exekučním titulem (§ 312 odst. 4 IZ). Bez výrazné procesní aktivity, kterou by věřitel musel vyvinout v nalézacím a následně exekučním řízení, se tak může dočkat úhrady své pohledávky. Insolvenční řízení může být navíc zahájeno z návrhu věřitele, a proto je nutné předcházet tomu, aby byl primární

---

³⁰¹ Viz § 5 písm. b) IZ.

³⁰² Winterová, A. a kol.: *Civilní právo procesní*. 5. vydání, Praha: Linde Praha, 2008, s. 629-630.

³⁰³ Přezkum jednotlivých pohledávek má na starosti insolvenční správce, kterým se může stát i osoba bez právnického vzdělání – viz § 6 odst. 1 písm. b) zákona č. 312/2006 Sb., o insolvenčních správcích; vzhledem k tomu, že jejich činnost nahrazuje činnost soudce, domnívám se, že kvalifikačním předpokladem pro plnění funkce správce by mělo být právnické vzdělání.

význam insolvenčního řízení obcházen. Vzhledem k tomu je správně zdůrazňováno, že insolvenční řízení nesmí být použito k jiným cílům, než je řešení úpadku dlužníka.³⁰⁴

Na závěr této podkapitoly si dovolím krátkou poznámku k úpadku fyzické osoby – nepodnikatele, na které je zaměřena i tato práce. Fyzické osoby – nepodnikatele se může týkat pouze úpadek ve formě platební neschopnosti. Platební neschopnost dlužníka je splněna za podmínky, že dlužník má více věřitelů, vůči nimž má peněžité závazky po splatnosti po dobu delší než třicet dnů, a zároveň tyto dluhy není schopen plnit (viz § 3 odst. 1 IZ). Ke zjednodušení prokázání neschopnosti dlužníka plnit své peněžité dluhy, jsou v § 3 odst. 2 IZ upraveny vyvratitelné právní domněnky této dlužníkovi neschopnosti. Ty slouží zejména věřitelům při posuzování dlužníkovu úpadku, protože věřitelé často nedisponují dostatečnými informacemi o finanční situaci dlužníka.³⁰⁵ Úpadek fyzické osoby – nepodnikatele může být řešen pouze cestou konkurzu nebo oddlužení.

Po úvodním shrnutí významu insolvenčního řízení a postavení věřitele v něm se dále zaměřím na dva aspekty tohoto řízení, ve kterých shledávám určité prvky zvýhodnění věřitele – věřitelské orgány a neplatnost a neúčinnost právních úkonů.³⁰⁶

5.2. Věřitelské orgány

Pro insolvenční řízení je charakteristická mnohost věřitelů. Sám věřitel, aby se stal jeho účastníkem a mohl tak vykonávat svá práva, musí nejdříve vůči dlužníkovi v řízení svou pohledávku uplatnit. Uplatnění pohledávky se děje dvojím způsobem – buď přihláškou pohledávky, a to nejpozději ve lhůtě určené v usnesení o úpadku (viz § 173 odst. 1 IZ), nebo se jedná o pohledávky, které není nutné formálně v řízení uplatnit, a přesto se k nim přihlíží (viz například § 168 IZ). Z uvedeného vyplývá, že výjimečně nemusí být v insolvenčním řízení mnohost věřitelů naplněna, když přihlášku

³⁰⁴ In Winterová, A. a kol., op. cit. sub. 302, s. 629.

³⁰⁵ Důležitým zdrojem informací v tomto směru je centrální evidence exekucí vedená Exekutorskou komorou ČR podle § 125 EŘ, ze které se dozví údaje o vedených exekucích vůči dlužníkovi a tím i o peněžitých dlužích, které dlužník neplní po dobu delší než tři měsíce po lhůtě splatnosti, nebo o peněžitých dlužích, které není možné uspokojit v exekuci – viz § 3 odst. 2 písm. b) a c) IZ.

³⁰⁶ Zde je zřejmá nedostatečná novelizace insolvenčního zákona ve světle nového občanského zákoníku, protože právní úkon se terminologicky od 1. ledna 2014 označuje jako právní jednání – viz § 545 NOZ.

pohledávky podá pouze jeden věřitel a žádné pohledávky, které není nutné přihlašovat, nevznikly. Poté není vyloučeno vést řízení pro jedinou uplatněnou pohledávku.

Pluralita věřitelů může být v mnohých ohledech pro řízení spíše přítěží. Každý z věřitelů prosazuje svůj zájem, který se může značně odlišovat od postoje ostatních. Proto pro zajištění dynamiky a hospodárnosti řízení jsou v insolvenčním řízení reprezentováni věřitelé prostřednictvím věřitelských orgánů, jimiž jsou schůze věřitelů a věřitelský výbor, nebo místo něj zástupce věřitelů.³⁰⁷

Jestliže jsem zmínil zájmový střet věřitelů, nelze o něm běžně hovořit v insolvenčním řízení, kdy je úpadek řešen oddlužením ve formě plnění splátkového kalendáře, protože příjem dlužníka je rozdělován podle výše pohledávek věřitelů a až na výjimky se věřitelé nemusí vyjadřovat k průběhu řízení. Výrazněji se věřitelé prosazují při konkurzu či oddlužení ve formě zpeněžení majetkové podstaty, a to zejména v případech, kdy pohledávky uplatní zajištění věřitelé.

Schůze věřitelů představuje plenum všech přihlášených věřitelů, které je svoláváno z podnětu insolvenčního soudu, insolvenčního správce, věřitelského výboru, nebo minimálně dvou věřitelů, jejichž pohledávky činí alespoň deset procent přihlášených pohledávek (§ 47 odst. 1 IZ). Právo hlasovat na schůzi věřitelů mají všichni přítomní věřitelé oprávnění se jí účastnit a zároveň o věci hlasovat. Vzhledem k tomu, že někteří věřitelé se nemohou schůze účastnit, zákon výslovně s těmito případy počítá, když umožňuje věřiteli hlasovat prostřednictvím hlasovacího lístku, tedy předem písemným projevem vůle. Náležitosti hlasovacího lístku stanoví insolvenční zákon a prováděcí právní předpis, a to konkrétně vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 311/2007 Sb., o jednacím řádu pro insolvenční řízení a kterou se provádějí některá ustanovení insolvenčního zákona.

Nad činností schůze věřitelů a jejími rozhodnutími bdí insolvenční soud. Základním požadavkem kladeným na usnesení schůze věřitelů je jejich soulad se společným zájmem věřitelů vymezeném v § 2 písm. j) IZ. Jestliže tomu tak není, může insolvenční soud takové usnesení zrušit. Uvážení soudu nad zrušením usnesení schůze věřitelů je omezeno tím, že tak může učinit pouze na návrh insolvenčního správce nebo věřitele, který hlasoval proti přijetí usnesení, jehož zrušení se domáhá (§ 54 odst. 1 IZ).

---

³⁰⁷ Účelem této podkapitoly není vyčerpávající výklad o věřitelských orgánech, proto se dále nebudu zabývat všemi otázkami s nimi spojenými.

Působnost schůze věřitelů má ve vztahu k působnosti věřitelského výboru speciální povahu. Schůze věřitelů si totiž může vyhradit rozhodování o jakékoliv otázce; nestane-li se tomu tak, patří tato otázka do působnosti věřitelského výboru (§ 46 odst. 3 IZ). Role věřitelského výboru je tak dle současné úpravy upřednostňována, když představuje efektivnější způsob rozhodování věřitelů. Věřitelský výbor lze tudíž vymezit jako reprezentativní a kolektivní orgán přihlášených věřitelů, který má nejméně tři a nejvýše sedm členů. Jestliže je více než padesát přihlášených věřitelů, je schůze věřitelů povinna věřitelský výbor ustanovit. Jinak může výbor nahradit zástupce věřitelů (§ 68 IZ).

Vzhledem k tomu, že věřitelský orgán má jednat v zájmu všech věřitelů, je jeho primární funkcí prosazovat společný zájem věřitelů a v tomto směru bdít nad činností insolvenčního správce.³⁰⁸ Vliv věřitele prostřednictvím své účasti ve výboru na průběh insolvenčního řízení je vyvážena jeho odpovědností za škodu či jinou újmu, která byla způsobena porušením svých povinností včetně neodborného výkonu své funkce. Jelikož zákon požaduje po členech a náhradnících věřitelského výboru odbornou péči při výkonu své funkce, není vyloučeno, aby využili služeb různých odborníků dle odvětví, ke kterému se odborné znalosti váží.³⁰⁹

Lze konstatovat, že členství věřitele ve věřitelském výboru přináší věřiteli spíše povinnosti a rozsáhlou odpovědnost za své jednání. Nejenže zákon po nich požaduje odbornou péči, kterou věřitelé – v podstatné části finanční instituce – nedisponují, ale navíc je zakotvena jejich osobní odpovědnost za škodu a jakoukoliv jinou i nepeněžitou újmu, kterou porušením této odborné péče způsobí.³¹⁰ Není proto výjimečné, když v insolvenčním řízení není věřitelský výbor ustanoven nebo ustanoven je, ale věřitelé z této funkce v něm odstoupí. Poté působnost věřitelského výboru vykonává insolvenční soud (viz § 66 odst. 1, 2 IZ).

---

³⁰⁸ V § 60 odst. 1 IZ je výslovně uvedeno, že věřitelé musí dát přednost před vlastními zájmy přednost právě společnému zájmu věřitelů.

³⁰⁹ Náklady na tyto odborníky se uspokojí z majetkové podstaty pouze se souhlasem insolvenčního soudu za předpokladu, že jsou účelně vynaloženy, mají přínos pro majetkovou podstatu a nepřesahují hodnotu majetkové podstaty – viz více § 60 odst. 3 IZ.

³¹⁰ Na tuto odpovědnost se uplatní obecné předpoklady odpovědnosti za škodu – viz Kotoučová, J. a kol.: Zákon o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon). Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 143. Samotná odborná péče není v zákoně vymezena, nutné je totiž zhodnotit konkrétní okolnosti případu, ke které se váže, což může zahrnovat široký okruh případů, přesto musí splňovat podmínku profesionality v tomto oboru činnosti.

Věřitelské orgány a zejména věřitelský výbor mají dvojitý význam – zajišťují efektivitu rozhodování věřitelů a především umožňují věřitelům, kteří se nechtějí podílet na průběhu řízení, aby svá práva nevykonávali, a přesto jejich pohledávky budou uspokojeny stejně jako těch věřitelů, jež se aktivně do řízení zapojili. V krajním případě tak nemusí být činný žádný z věřitelů, protože jejich funkci převezme insolvenční soud, který bude vycházet ze společného zájmu věřitelů a dalších speciálních zásad ovládajících insolvenční řízení. S ohledem na výše uvedené lze proto na věřitelské orgány z pohledu zvýhodnění věřitele nahlížet jako na prostředek, kterým věřitelé uplatňují svůj vliv, a zároveň jako na příležitost pro věřitele neúčastnit se řízení, třebaže jejich zájmy nebudou a ani nesmí být poškozeny, jelikož ať členové věřitelského výboru, nebo zástupce věřitelů, nebo insolvenční soud musí vždy postupovat v zájmu všech věřitelů.

5.3. Neplatnost a neúčinnost právních úkonů³¹¹

Řešení úpadku dlužníka má vést mimo jiné k co nejvyššímu uspokojení pohledávek jeho věřitelů. K tomu účelu slouží majetková podstata, jejíž obsah je vymezen demonstrativním výčtem majetku uvedeném v § 206 IZ. Soupis majetkové podstaty pořizuje insolvenční správce, který je zároveň odpovědný za jeho obsah ve smyslu zahrnutí veškerého potencionálně zpeněžitelného majetku dlužníka, o kterém se dozví. Vzhledem k tomu, že úpadek dlužníka většinou není důsledkem jeho okamžité finanční situace, nýbrž k němu jednání dlužníka postupně směřuje, nelze vyloučit snahu dlužníka minimalizovat dopad svého úpadku na svůj majetek. Zákodárce se proto snaží tomuto jevu předejít prostřednictvím úpravy neplatnosti a neúčinnosti právních úkonů.

Neplatnost a zvláště neúčinnost právních úkonů má pro věřitele význam v tom směru, že úspěšným dovoláním se účinků těchto úkonů se rozšíří majetková podstata, ze které jsou následně pohledávky věřitelů uspokojovány. Navíc věřitelé mohou zásadním způsobem ovlivnit zahájení řízení o prohlášení neplatnosti a neúčinnosti právních úkonů

---

³¹¹ Jsem si vědom toho, že právní úkon se terminologicky s účinností nového občanského zákoníku změnil na právní jednání, ale i přesto budu s neplatností a neúčinností užívat pojem právního úkonu v souladu s platnou právní úpravou v insolvenčním zákoně.

dlužníka. Konkrétně u neplatnosti je přihlášený věřitel oprávněn přímo podat žalobu,³¹² naopak u neúčinnosti může iniciovat pokyn věřitelského výboru k podání odpůrčí žaloby, kterému je povinen insolvenční správce vyhovět (§ 239 odst. 2 IZ).

Insolvenční zákon neobsahuje zvláštní hmotněprávní úpravu neplatnosti právních úkonů, ale řeší procesní stránku jejího uplatnění a důsledků na insolvenční řízení. Posuzování neplatnosti právních úkonů s účinky pro insolvenční řízení je přitom založena na výlučné působnosti insolvenčního soudu s výjimkou případů, kdy rozhodnutí o neplatnosti právního úkonu nabylo právní moci před zahájením insolvenčního řízení.³¹³ Oproti tomu neúčinnost právních úkonů je upravena komplexně a je ji tak nutné odlišovat od obecné úpravy relativní bezúčinnosti v občanském zákoníku.

Neúčinnost právních úkonů nejlépe vystihuje charakter právních úkonů, kterými je zejména zmenšována majetková podstata nebo zvýhodňován některý z věřitelů.³¹⁴ Zákonem jsou rozlišovány dva druhy neúčinných právních úkonů podle nástupu jejich účinků, a to na právní úkony neúčinné ze zákona (například dle § 111 odst. 3 IZ) a právní úkony neúčinné na základě úspěšně podané odpůrčí žaloby.³¹⁵ Aktivně legitimován k podání odpůrčí žaloby je insolvenční správce, který tak nese břemeno tvrzení a důkazní k prokázání neúčinnosti právního úkonu. Zákon upravuje tři skutkové podstaty neúčinných právních úkonů, konkrétně právní úkony bez přiměřeného protiplnění, dále právní úkony zvýhodňující a úmyslně zkracující.

Pouze u zkracujících právních úkonů je nutné prokázat úmysl dlužníka zkrátit uspokojení věřitele a povědomost či se zřetelem ke všem okolnostem povědomost druhé osoby o tomto úmyslu. U osob dlužníkovi blízkým a osob, které s dlužníkem tvoří koncern, je stanovena vyvratitelná právní domněnka o jejich povědomosti o úmyslu

---

³¹² Viz Kotoučová, J. a kol., op. cit. sub. 310, s. 491.

³¹³ Je otázkou, zda tato výlučnost je pro řízení přínosem, zvláště je-li stanoveno, že jiným rozhodnutím o neplatnosti právního úkonu, které nenabylo právní moci před zahájením insolvenčního řízení, není insolvenční soud vázán. Zcela oprávněně je namítáno, že zákon upravuje nezávaznost rozhodnutím pouze u soudu, zatímco u dlužníka a dalších subjektů tomu tak není a tudíž oni těmito rozhodnutími vázání budou, což nepřispívá právní jistotě, protože hrozí duplicita rozhodnutí s možnými různými dopady – viz Kotoučová, J. a kol., op. cit. sub. 310, s. 489-490. Východisko shledávám v řešení, že by výlučná působnost insolvenčního soudu byla zachována pouze pro případy, kdy by do zahájení insolvenčního řízení nebylo zahájeno řízení o shodné otázce jiným soudem nebo orgánem. Poté by byl i insolvenční soud tímto rozhodnutím vázán.

³¹⁴ Viz blíže § 235 odst. 1 IZ.

³¹⁵ Hásová, J., Moravec, T., op. cit. sub. 300, s. 107.

dlužníka zkrátit věřitele, čímž se zjednodušuje důkazní povinnost insolvenčního správce. Naopak u zvýhodňujících právních úkonů a úkonů bez přiměřeného protiplnění se zavinění dlužníka nezkoumá, nýbrž postačuje naplnění zákonem stanovených předpokladů objektivní povahy. Již z označení zvýhodňujících právních úkonů vyplývá, že se jimi rozumí jakýkoliv právní úkon, v jehož důsledku se některému věřiteli dostane na úkor ostatních věřitelů vyššího uspokojení, než jaké by mu náleželo v konkurzu.³¹⁶ Jako vodítko pro posouzení právního úkonu jako zvýhodňujícího zákon stanoví demonstrativní výčet případů, které jsou zvýhodňujícími, a dále taxativní výčet situací, které naopak za zvýhodňující považovány nejsou (§ 241 odst. 3 a 5 IZ).

K tomu, aby právní úkony bez přiměřeného protiplnění a zvýhodňující právní úkony mohly být prohlášeny za neúčinné, musí je dlužník učinit v době, kdy byl v úpadku, nebo tyto právní úkony musely k jeho úpadku vést. Přitom je konstruována vyvratitelná právní domněnka, že úkony dlužníka učiněné ve prospěch jemu osob blízkých a osob, které s ním tvoří koncern, byly učiněny v době, kdy byl v úpadku.

Pro všechny shora popsané právní úkony je společné, že jejich neúčinnost musí být uplatněna v zákonem stanovené prekluzivní lhůtě dvojího charakteru. První je počítána zpětně ode dne zahájení insolvenčního řízení a omezuje časově právní úkony, jejichž neúčinnosti se lze domáhat. Pro každou ze skutkových podstat neúčinných právních úkonů je upravena odlišná lhůta. Druhá prekluzivní lhůta naopak spočívá v omezení insolvenčního správce podat odpůrčí žalobu. Jedná o jednoletou lhůtu, jejíž počátek se váže na účinky rozhodnutí o úpadku.

Úspěšným dovoláním se neplatnosti a neúčinnosti právních úkonů dochází ke zvýšení hodnoty majetkové podstaty, protože všechny subjekty, v jejichž prospěch byly úkony učiněny nebo které z nich obdržely prospěch, jsou povinny toto plnění do majetkové podstaty vydat. Vzhledem k tomu hrají tyto nástroje zvláště významnou roli při řešení úpadku dlužníka konkurzem, kde se od velikosti majetkové podstaty odvíjí i výše uspokojení věřitelů. Z toho lze vyvodit závěr, že jsou to právě věřitelé, kteří mají

---

³¹⁶ Měřítkem zvýhodnění je zvolena hodnota plnění, které věřitel obdržel oproti plnění, které by mu náleželo při řešení úpadku dlužníka konkurzem. Jedná se o nejpřísnější hledisko, protože v konkurzu by bylo uspokojení často minimální, když oddlužení plněním splátkového kalendáře přinese věřitelům vyšší uspokojení. Problematickým aspektem, na který lze poukázat, je ale nutnost soudu při řešení sporu předem předvídat, jaké bude uspokojení věřitelů v konkurzu, jestliže samotné insolvenční řízení není skončeno. S ohledem na to tyto odhady nemusí být zcela přesné.

zájem na podání žaloby na neplatnost právního úkonu či odpůrčí žaloby. Proto také zákon umožňuje, aby sami žalobu podali nebo její podání závazně pro insolvenčního správce stanovili (viz výše). Lze tudíž shrnout, že neplatné a neúčinné právní úkony představují významný nástroj obrany věřitelů vůči lehkovážnému jednání dlužníka, třebaže může být složité vůbec získat povědomost o takovém jeho jednání a následně jej také prokázat v navazujícím soudním řízení.

ZÁVĚR

Jak bylo uvedeno v první kapitole této práce, zvýhodnění věřitele v rámci občanského soudního řízení je komplexní pojem podmíněný řadou předpokladů. Vzhledem k tomu, že toto zvýhodnění je mimo jiné způsobeno úrovní a přísností právní úpravy, byl výklad v předchozích částech zaměřen právě na ni. Nyní tudíž lze nahlížet na občanské soudní řízení jako celek a ve vzájemných souvislostech.

Jestliže má věřitel vůči dlužníkovi splatnou pohledávku a dlužník je s jejím plněním v prodlení, může věřitel zahájit exekuci na jeho majetek pouze prostřednictvím exekučního titulu, který může získat trojím možným způsobem – cestou soudního řízení, rozhodčího řízení či sepsání notářského zápisu se svolením k vykonatelnosti.

Lze říci, že řízení před soudem volí zejména věřitelé z oblasti bankovního sektoru. Samotné soudní řízení poskytuje žalujícímu věřiteli řadu nástrojů, které věřitele zvýhodňují. Vezmeme-li řízení před soudem, jak postupuje v čase, je možné první zvýhodnění shledat v dohodě o místní příslušnosti, jelikož si věřitel a dlužník předem sjednají konkrétní soud, který bude řešit jejich spory z tohoto vztahu vzniklé. Je nepochybné, že místní příslušnost soudu bude sjednána ve prospěch věřitele a nebude zohledňovat bydliště dlužníka. Proto je také tato úprava poměřována s ochranou spotřebitele jako slabší smluvní strany.

Domnívám se, že výraznou novelizací § 89a OSŘ a vyloučením možnosti sjednat prorogační doložku ve vztazích se spotřebitelem, dal ale zákonodárce jednoznačně najevo, jak k tomuto problému přistupuje, přestože judikatura českých soudů i Soudního dvora Evropské unie její sjednání ve spotřebitelských smlouvách za určitých okolností akceptovala. Osobně jsem toho názoru, že prorogační doložka zakládající místní příslušnost některého z českých soudů není na poměry České republiky vůči spotřebiteli zneužívající.

Jestliže věřitel nakonec žalobu podá u soudu, který věc bude věcně projednávat, v naprosté většině případů soud žalobě vyhoví vydáním platebního rozkazu, který musí doručit žalovanému. Pro urychlení řízení soud neopomene do platebního rozkazu vtělit i kvalifikovanou výzvu k vyjádření k žalobě za předpokladu, že žalovaný podá odpor. Již

v této fázi soud zjišťuje, jestli bude žalovaný dlužník pro soud dosažitelný. V tento okamžik se řízení před soudem větví na různé varianty právě dle možnosti soudu mu platební rozkaz doručit a poznatku, který z něho získá.

Všeobecně lze shrnout, že právní úprava doručování ovlivňuje celé řízení a použití jednotlivých procesních institutů. Zákodárce má jednoznačnou snahu doručování soudních písemností zpříšňovat v neprospěch žalovaného.³¹⁷ Současná podoba doručování vychází ze souhrnné novely občanského soudního řádu, která podstatně provedla její změnu. Zavedením stupňovité formy doručování a vymezením adresy pro doručování došlo k zásadnímu otevření cesty k fiktivnímu doručování, a to s ohledem na zásadu, že bdělým náleží práva. Jedná se o přenesení odpovědnosti na účastníky řízení, aby jejich adresa, na které se aktuálně zdržují, byla pro soud známá, resp. byla zaznamenána do centrální evidence obyvatel. Na druhou stranu je zohledňováno, že život přináší různé situace, díky kterým by právní úprava doručování působila příliš tvrdě. Proto byla zakotvena tzv. neúčinnost doručení, jež má jejich dopady změkčovat, a to prokázáním omluvitelného důvodu, pro který se adresát písemnosti nezdržuje na adrese pro doručování. Mám za to, že právní úprava doručování je zvolena vhodně, kdy odráží současné společenské poměry, aniž by porušovala ústavně zakotvená práva jednotlivce.

I přes výše uvedené nelze stále vyloučit situace, kdy žalovaný nebude pro soud vůbec dosažitelný, protože soudu bude známo, že se na adrese pro doručování nezdržuje a ani zdržovat nemůže. Bylo by poté vůči žalovanému zneužívající, kdyby mu soud doručoval fikcí, jelikož by bylo zřejmé, že o probíhajícím řízení se nemůže dozvědět. K ochraně jeho procesních práv by mu proto v těchto případech měl být soudem ustanoven opatrovník, jehož úkolem je vystupovat v řízení za žalovaného. Tím se také ale i napomáhá žalujícímu věřiteli získat exekuční titul, kdy v opačném případě by muselo být řízení zastaveno z důvodu absence osoby žalované.

Za výrazný nedostatek stávající právní úpravy považuji nevyřešený vztah mezi fiktivním doručováním s opatrovnictvím osob neznámého pobytu, jelikož ty jsou ve vzájemném logickém rozporu, který je nutné řešit výkladem. Osobně se přikláním k pojetí opatrovnictví osob neznámého pobytu jako institutu, který má v soudním řízení místo v okamžiku, kdy je soudu zřejmé, že žalovaný se na adrese pro doručování

---

³¹⁷ Vycházím ze zkušenosti, že žalobce je kontaktní a má zájem na co nejrychlejším skončení řízení.

nezdržuje. Zdůrazňuji ale, že se domnívám, že soud není povinen podrobně pátrat po pobytu žalovaného, protože tím se řízení zbytečně prodlužuje v rozporu se zájmy žalobce.

Vyřešil-li soud otázku doručování, vydá, jak bylo uvedeno výše, v naprosté většině případů platební rozkaz, popřípadě elektronický platební rozkaz, společně s kvalifikovanou výzvou. Platební rozkaz musí být, aby nedošlo k jeho zrušení, doručen výhradně do rukou žalovaného s vyloučením náhradního doručení. Považuji za zcela správné, že není přípustně náhradní doručení platebního rozkazu, jelikož doposud neměl žalovaný možnost se k žalobě vyjádřit a soud vycházel pouze z jednostranně podaných tvrzení a důkazů, kdy samotné dokazování není činěno v obvyklém rozsahu.

Jestliže je platební rozkaz řádně doručen a žalovaný se nijak nebrání, stane se z něho exekuční titul, tedy titul pro vedení exekuce na majetek dlužníka. Třebaže žalovaný může podat i neodůvodněný odpor a platební rozkaz se zruší, hrozí, že soud vydá rozsudek pro uznání, jelikož odporem se kvalifikovaná výzva neruší a naopak se „aktivuje“, a to proto, že žalovaný na kvalifikovanou výzvu vůbec nereagoval, popřípadě reagoval, ale nedostačujícím způsobem. Podle mého názoru je nucení žalovaného za každou cenu vyjádřit se k žalobě pod hrozbou rozsudku pro uznání v rozporu s tím, že je na dobrovolném rozhodnutí žalovaného, jakou procesní obranu zvolí.³¹⁸ Navíc uznání dle procesního práva má jiný význam, než v případě sankce za nesplnění této procesní povinnosti, a proto je fikce uznání nároku v rozporu se zásadou projednací a dispoziční, ba i rovnosti. Opět to ale znamená rychlé skončení řízení a poskytnutí možnosti věřiteli podat exekuční návrh.

Neskončí-li řízení v této fázi pravomocným rozhodnutím ve věci samé, může soud buď rozhodnout po nařízeném jednání či bez jeho konání. Mohu ze zkušenosti konstatovat, že v převážné většině sporů o zaplacení peněžité částky soud vyzývá účastníky, zda nesouhlasí s vydáním rozhodnutí bez nařízení jednání, při čemž jejich souhlas může být fingován, jestliže neprojeví ve stanovené lhůtě svůj nesouhlas. Osobně považuji rozhodnutí vydané bez nařízení jednání za procesně užitečný institut, ale pouze za předpokladu, že s tím obě strany vyjádří výslovný souhlas. Fikce souhlasu

---

³¹⁸ Není totiž vyloučeno, že žalovaný bude chtít, aby soud žalobu projednal a blíže se jí zabýval, a proto podal odpor, aniž by měl vůči ní věcné námitky – tento postup nelze žalovanému přičítat k tíži, protože sám nemá právnícké vzdělání a nárok žalobou uplatněný nemůže v tomto směru posoudit.

v zájmu hospodárnosti řízení³¹⁹ nemá podle mého názoru opodstatnění, zvláště vychází-li soud opět pouze z tvrzení a listinných důkazů předložených žalobcem.

Přestože lze ústní jednání před soudem považovat za středobod řízení před soudem, kdy účastníci mají přednést svá tvrzení a provádějí se důkazy, díky čemuž soud získá přehled o skutkovém ději, v převážné většině věřitelsko-dlužnických sporů tomu tak není. Žalovaný dlužník se jednání nezúčastní a ani se z něho neomluví. Sankcí za jeho pasivitu je poté vyhovění žalobě na základě nespornosti tvrzení žalobce ve formě rozsudku pro zmeškání. Je vhodné, že soudu je naštěstí ponechána relativně široká možnost uvážení, zda rozsudek pro zmeškání vydá. Přesto lze konstatovat, že soudci spíše považují vydání rozsudku pro zmeškání za povinnost, kdy podmínky pro jeho vydání vykládají úzce, formalisticky a tím ve svůj prospěch i přes bohatou judikaturu Ústavního soudu vázající se k této otázce.³²⁰

Řízení před soudem, jestliže dospěje po fázi nařízeného jednání,³²¹ je významně ovlivňováno zásadou koncentrace řízení. Nelze odhlédnout od skutečnosti, že její dopady jsou pro účastníky rovnocenné, kdy oba si musí pohlídat nástup jejich účinků. Domnívám se ale, že pro procesně nezastoupeného účastníka může být koncentrace řízení nepochopitelným institutem a s ohledem na to může na něj dopadat tvrději.

Osobně shledávám ze současné právní úpravy koncentrace řízení za problematický nástup jejich účinků „ze zákona“ bez ohledu na vůli soudců, kdy není umožněn její odklad dle potřeb konkrétního řízení. Není správné, že soudci odklad nástupu koncentrace dovozují výkladem proti smyslu zákonné úpravy. Soudci by totiž měli být první, kteří budou dodržovat procesní předpisy.

Ze shora uvedeného shrnutí právní úpravy řízení před soudem je možné učinit závěr, že tato poskytuje řadu účinných nástrojů, díky kterým může žalující věřitel získat rychle exekuční titul, což je do důsledku vzato smyslem vedení řízení z jeho strany. Přistoupí-li k tomu předpoklad, že věřitel je právně zastoupen, čímž dokáže všechny tyto nástroje účelně využívat ve prospěch svého klienta, a dále předpoklad pasivity

---

³¹⁹ Soud nebude muset nařizovat jednání a účastníci se jej nebudou muset účastnit.

³²⁰ Po pravdě se není ani čemu divit, protože soudce má rychle skončený případ a ani s odůvodněním rozsudku nemá tolik práce.

³²¹ Zde záměrně odhlížím od situace nařízeného přípravného jednání, které považuji za zcela výjimečně využívané ve věřitelsko-dlužnických sporech.

žalovaného dlužníka, kterou je podmíněna podstatná část těchto institutů, jsou úvahy o zvýhodnění žalujícího věřitele na místě.

Zatímco řízení před soudem může věřitel iniciovat bez předcházejícího projevu vůle dlužníka, jinak je tomu u zbývajících dvou cest k získání exekučního titulu. I přes předchozí souhlas dlužníka s řešením sporů v rozhodčím řízení ve formě akceptované rozhodčí doložky či smlouvy nebo podpisu notářského zápisu se svolením k vykonatelnosti ze strany dlužníka dle mého názoru neospravedlňuje jejich užití ve spotřebitelských vztazích. Rozhodčí řízení představuje rychlý a neformální způsob řešení sporů lépe odpovídající profesionálním vztahům mezi podnikateli než vztahu podnikatele a spotřebitele, kdy pro spotřebitele nemusí být ve všech směrech vyhovující.³²² Stále je ale možné rozhodčí řízení oproti sepisu notářského zápisu se svolením k vykonatelnosti připodobnit soudnímu řízení, kdy by zde měla být nestranná osoba, která uplatněný nárok posuzuje. Notářský zápis totiž notář sepíše přesně dle projevu vůle stran a nezkoumá jej z hmotněprávního hlediska, naopak rozhodce by měl žalobou uplatněný nárok v tomto směru přezkoumat.

Nejproblematictější u rozhodčích nálezů a notářských zápisů shledávám proto to, že často obsahují nároky, které jsou v rozporu s ochranou spotřebitele a tudíž i dobrými mravy. U rozhodčího řízení lze dále poukázat na časté porušování práva dlužníka na spravedlivý proces, které se děje různými způsoby.

Osobně se tudíž domnívám, že rozhodčí řízení není vhodnou cestou řešení spotřebitelských sporů. Shodně lze uvést u typu notářského zápisu se svolením dlužníka k jeho vykonatelnosti v případě porušení splátkového kalendáře. S ohledem na to bych doporučoval vyloučit jejich uplatnění ve spotřebitelských vztazích.

Jestliže není exekučním titulem uložena povinnost dobrovolně ze strany osoby povinné splněna, následuje fáze exekučního řízení, které je jako celek založeno na zvýhodnění věřitele oproti dlužníkovi, jelikož ten je oprávněn uspokojit svou pohledávku z jeho majetku. Zvláště výrazně se toto zvýhodnění projevuje v rozsahu majetku dlužníka, který smí být v exekučním řízení zpeněžen, a způsobech jeho zjištění.

---

³²² Navíc lze upozornit na praxi některých rozhodců, kteří svou činnost pojmají jako výdělečnou, společně s věřiteli zneužívají rozhodčí řízení ke generování zisku.

Upozornit lze zejména na rozšiřování postižení majetku ve společném jmění manželů, které považuji za v zásadě správné.

Vedle exekučního řízení může být pohledávka věřitele uspokojena i v rámci insolvenčního řízení. V insolvenčním řízení je nutné hovořit o zvýhodnění věřitelů, protože je pro toto řízení typická mnohost věřitelů, jež je sjednocována zásadou prosazování tzv. společného zájmu věřitelů. Prvky zvýhodnění věřitele lze v insolvenčním řízení shledat v právní úpravě věřitelských orgánů a dovolání se neplatnosti a neúčinnosti právních úkonů.

Přestože exekuční i insolvenční řízení spočívá v zásahu do výlučné majetkové sféry dlužníka, nesmějí mít tato řízení na dlužníka likvidační účinky. V obou řízeních je proto důležitá ochrana dlužníka ve smyslu přiměřenosti dopadů řízení na jeho majetek a úroveň života.

V úvodu práce jsem vymezil její cíl – analyzovat občanské soudní řízení z pohledu možného, ale i faktického zvýhodnění věřitele jako strany žalující. S ohledem na to jsem vybral ty instituty občanského soudního řízení, resp. jiných způsobů řešení věřitelsko-dlužnických sporů, ve kterých toto zvýhodnění shledávám. Vždy jsem se snažil poukázat na jejich klady a zápory vyplývajícími pro věřitele i dlužníka. Proto mám za to, že právní úprava poskytuje žalujícímu věřiteli řadu prostředků jak rychle získat exekuční titul. Některé z nich lze označit ve vztahu k dlužníkovi za porušující zásadu rovnosti, jiné zvýhodňují věřitele, aniž by porušovaly procesní zásady, ale přesto je lze shledat jako zneužívající pro dlužníka jako právnicky nevzdělanou osobu.

Podle mého názoru není současná právní úprava občanského soudního řízení uzpůsobena ochraně spotřebitele, které se jim dostává v oblasti práva hmotného.³²³ Tím se dostávám k sekundárnímu cíli této práce, a to poukázat na přísnost procesní části občanského práva, které může práva znalá osoba účinně využívat ve svůj prospěch. Nelze ale z tohoto závěru paušálně dovozovat, že pro spotřebitele by měla platit zvláštní úprava. Právě naopak by tomu mělo být tak, že dlužníci budou mít větší povědomost o svých procesních právech a nebudou pasivní, jelikož je to také tento předpoklad, který významně podmiňuje zvýhodnění věřitele.

---

³²³ V tomto případě neberu v úvahu dohody o místní příslušnosti a rozhodčí doložky, kdy jejich použití je podmíněno dohodou stran, která musí splňovat podmínky kladené oblastí spotřebitelského práva.

Na závěr práce bych rád zdůraznil, že zpracovaná materie v rigorózní práci mi poskytla řadu příležitostí na zamyšlení nad současným stavem občanského soudního řízení. Bezesporu mi pomohla zorientovat se v často komplikované právní úpravě a vytvořit si na ní vlastní, byť někdy kritický názor.

Seznam použitých zkratek

OSŘ	zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, v platném znění,
EŘ	zákon č. 120/2001 Sb., exekuční řád, v platném znění,
IZ	zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), v platném znění,
ZRŘ	zákon č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů, v platném znění,
ZŘS	zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, v platném znění,
OZ	zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, v platném znění,
NOZ	zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, v platném znění.

Seznam použité literatury

1. Učebnice a komentářová literatura

DAVID, Ludvík; IŠTVÁNEK, František; JAVŮRKOVÁ, Naděžda; KASÍKOVÁ, Martina; LAVICKÝ, Petr. et al. *Občanský soudní řád. Komentář. I. a II. díl.*, 1. vydání. Praha : Wolters Kluwer ČR, a.s., 2009, ISBN 978-80-7357-460-4.

DRÁPAL, Lubomír; BUREŠ, Jiří. et al. *Občanský soudní řád I, II Komentář.* 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2009, ISBN 80-7049-028-4.

KASÍKOVÁ, Martina. et al. *Exekuční řád. Komentář.* 3. vydání. Praha : C. H. Beck, 2013, ISBN 978-80-7400-476-6

KOTOUČOVÁ, Jiřina. et al. *Zákon o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon). Komentář.* 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, ISBN 978-80-7400-320-2.

SVOBODA, Karel; SMOLÍK, Petr; LEVÝ, Jiří; ŠÍNOVÁ, Renáta et al. *Občanský soudní řád. Komentář.* 1. vydání. Praha : C. H. Beck, ISBN 978-80-7400-506-0.

WINTEROVÁ, Alena et al. *Civilní právo procesní.* 5. vydání, Praha : Linde Praha, 2008, ISBN 978-80-7201-726-3.

2. Monografie a kvalifikační práce

BĚLOHLÁVEK, Alexander J. *Ochrana spotřebitelů v rozhodčím řízení.* 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2012, ISBN 978-80-7179-297-0.

HAMULÁKOVÁ, Klára. *Zásada koncentrace řízení a její uplatnění v civilním soudním řízení.* 1. vydání. Praha : Leges s.r.o., 2010, ISBN 978-80-8721-251-6.

HÁSOVÁ, Jiřina; MORAVEC, Tomáš. *Insolvenční řízení*. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2013, ISBN 978-80-7400-459-9.

HELÁN, Jiří. *Účastník a jeho postavení v procesu*. Diplomová práce, Právnická fakulta Masarykovy univerzity, 2006.

HROMADA, Miroslav. *Poučovací povinnost v civilním procesu*. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2013, ISBN 978-80-7400-463-6.

JIRSA, Jaromír. *Novinky v civilním soudním řízení*. 1. vydání. Praha : Orac, 2005, ISBN 80-86199-86-X, s. 56-80.

MACHAČ, Martin. *Notářský zápis o právním úkonu se svolením k vykonatelnosti*. Rigorózní práce, Právnická fakulta Masarykovy univerzity, 2009/2010.

PELIKÁNOVÁ, Radka. *Platební rozkaz: srovnání institutu platebního rozkazu v České republice a ve vybraných zemích*. Praha : Linde, a.s., 2000, ISBN 80-7201-220-7-

PRACHÁR, Ján. *Právo na spravedlivý proces v judikatuře Evropského soudu pro lidská práva*. Diplomová práce, Právnická fakulta Masarykovy univerzity, 2010/2011.

SVOBODA, Karel; SUK, Milan; ZEMAN, Pavel. *Doručování v soudním řízení*. 1. vydání. Praha : Linde, a.s., 2009, ISBN 80-7273-122-X.

SVOBODA, Karel. *Nové instituty českého civilního procesu*. 1. vydání. Praha : Wolters Kluwer, 2012, ISBN 80-7273-122-X.

TRIPES, Antonín. *Exekuce v soudní praxi*. 3. vydání. Praha : C. H. Beck, 2006, ISBN 80-7179-489-9.

3. Články

BARTONÍČKOVÁ, Klára; KŘIVÁČKOVÁ, Jana. Koncentrace civilního soudního řízení zavedená zákonem č. 7/2009 Sb. a problémy s ní spojené. *Právní rozhledy*. 2009, č. 17, s. 611-615.

BĚLOHLÁVEK, Alexandr J. Rozhodčí řízení v tzv. smluvních vztazích spotřebitelského typu. *Právní fórum*. 2010, č. 3, s. 89-99.

BĚLOHLÁVEK, Alexandr J; ŘEZNÍČEK, Tomáš. Rozhodcovská způsobilost a seznam rozhodců pro spotřebitelské spory po novele zákona o rozhodčím řízení. *Právní fórum*. 2012, č. 10, s. 942-958.

BEZOUŠKA, Petr. Krátké zamyšlení nad rozsudky pro uznání a pro zmeškání. *Právní rozhledy*. 2004, č. 1, s. 31-35.

CARBOL, Karel. Zamyšlení nad řešením spotřebitelských sporů v rozhodčím řízení aneb co přinesla novela zákona o rozhodčím řízení. *Právní fórum*. 2012, č. 7, s. 303-311.

GOJOVÁ, Jiřina. Rozhodčí doložka ve spotřebitelské smlouvě a její ústavněprávní limity. *Právní fórum*. 2012, č. 1, s. 46-48.

HAMULÁKOVÁ, Klára. Koncentrace řízení dle § 119a o.s.ř. a uplatnění principu neúplné apelace v odvolacím řízení. *Právní fórum*. 2010, č. 9, s. 445-448.

HLAVÁČ, Adam. Soulad novely zákona o rozhodčím řízení s dosavadní soudní judikaturou. *Právní fórum*. 2012, č. 10, s. 458-462.

HORÁK, Pavel; HROMADA, Miroslav. Poučovací povinnost soudu I. stupně v nalézacím řízení sporném. *Právní rozhledy*. 2003, č. 10, s. 487-494.

HORÁK, Pavel; HROMADA, Miroslav. Výzva k vyjádření podle § 114b OSŘ v osudní praxi a několik poznámek k připravované novelizaci občanského osudního řádu. *Právní rozhledy*. 2005, č. 3, s. 92-95.

HORÁK, Pavel; ZAVADILOVÁ, Marta. Evropský platební rozkaz a jeho role v českém civilním procesu. *Právní rozhledy*. 2006, č. 22, s. 803-810.

HORÁK, Pavel; HROMADA, Miroslav. Civilní proces s účastníkem neznámého pobytu. *Právní rozhledy*. 2007, č. 6, s. 195-203.

HORSKÁ, Jana; BURIAN, Jakub. Rozhodčí doložka ve spotřebitelských smlouvách ve světle aktuální judikatury českých soudů a ESD. *Bulletin advokacie*. 2010, č. 4, s. 22-24.

JIRSA, Jaromír. Souhrnná novela občanského soudního řádu – příležitost ke změně. *Právní rozhledy*. 2009, č. 6, s. 198-208.

JIRSA, Jaromír. Civilní proces po účinnosti souhrnné novely občanského osudního řádu a několik dalších úvah nad perspektivami. *Právní rozhledy*. 2011, č. 5, s. 153-163.

KLEIN, Bohuslav. Proč mnozí dští oheň a síru na rozhodčí, když jde o božskou instituci? *Právní fórum*. 2010, č. 3, s. 100-105.

KORBEL, František, PRUDILOVÁ, Dana. Změny v systému doručování po 1. červenci 2009. *Právní rozhledy*. 2009, č. 17. Mimořádná příloha, s. 1-12.

KOUBA, Václav. Ještě jednou k notářským zápisům se svolením k vykonatelnosti, *Ad Notam*, 2009, č. 16, s. 206-207.

KRÁLÍK, Michal. Malá poznámka k platebnímu rozkazu a tzv. bagatelním věcem. *Právní rozhledy*. 2002, č. 8, s. 381.

KŘIVÁČKOVÁ, Jana; HAMULÁKOVÁ, Klára. Devět měsíců účinnosti nové právní úpravy koncentrace v civilním soudním řízení z pohledu praxe. *Právní rozhledy*. 2010, č. 12. s. 441-446.

LAVICKÝ, Petr; STAVINHOVÁ, Jaruška. Sankce v civilním právu procesním. *Právní fórum*. 2008, č. 9, s. 369-380.

LAVICKÝ, Petr. Elektronický platební rozkaz? Chodí to výborně, ale neseje to.... *Právní fórum*. 2009, č. 2, s. 62-71.

LAVICKÝ, Petr. Zmeškání účastníka a fikce dispozičních procesních úkonů. *Právní fórum*. 2009, č. 10, s. 401-411.

LISSE, Luděk. Rozhodčí doložka ve spotřebitelských smlouvách a judikatura ESD, *Právní fórum*. 2010, č. 12, s. 581-591.

PJAJČÍKOVÁ, Pavla. Oleum et operam pertidi aneb jak jsme se připravili o další příležitost. *Právní rozhledy*. 2010, č. 12, s. 446-447.

MACUR, Josef. Platební rozkaz v civilním procesu České republiky a zemí EU. *Časopis pro právní vědu a praxi*. 2002, č. 1, s. 2-8.

MACUR, Josef. Rozsudek na základě fikce uznání nároku podle ustanovení § 114b o.s.ř. *Bulletin advokacie*. 2002, č. 2, s. 28-36.

MACUR, Josef. K problematice urychlování civilního soudního řízení. *Právní rozhledy*. 2002, č. 3, s. 126-130.

MAREK, David. K povaze rozhodčí smlouvy podruhé a jinak. *Bulletin advokacie*. 2011, č. 10, s. 27-30.

MRUZEK, Karel. Problematika slova „může“ v ust. § 153b odst. 1 OSŘ, *Právní rozhledy*. 2004, č. 4, s. 150;

PELIKÁNOVÁ, Irena. České právo, Evropa a rozhodčí doložky, *Bulletin advokacie*. 2011, č. 10, s. 17-26.

PŘIDAL, Ondřej. Může nebo musí soud vydat rozsudek pro zmeškání, *Právní rozhledy*. 2004, č. 12, s. 472.

PULKRÁBEK, Zdeněk. Čtyři připomínky k připravovanému návrhu právní úpravy elektronického platebního rozkazu a též k úpravě platebního rozkazu vůbec. *Soudce*. 2004, č. 7.

RABAN, Přemysl. Drobní dlužníci a zakázaná smluvní ujednání. *Právní rádce*. 2009, č. 11, s. 20-25.

ROZBORA, Marián. Kvalifikovaná výzva jako součást platebního rozkazu – poznámka k soudní praxi. *Právní rozhledy*. 2010, č. 7, s. 255-258.

SEDLÁČKOVÁ, Ivana. K článku Prof. JUDr. J. Macura: „Rozsudek na základě fikce uznání nároku podle ustanovení § 114b o.s.ř.“. *Bulletin advokacie*. 2002, č.6-7, s. 74-76.

SLOVÁČEK, David. Ochrana spotřebitele a rozhodčí doložky. *Bulletin advokacie*. 2009, č. 7-8, s. 46-49.

SMOLÍK, Petr. Doručování ve světle posledních změn občanského soudního řádu. *Právní fórum*. 2009, č. 10, s. 424-436.

SOKOL, Tomáš. K aktuálním problémům rozhodčího řízení. *Právní rádce*. 2011, č. 9, s. 4-14.

SVOBODA, Karel. Elektronický platební rozkaz? Prozatím krok vedle. *Právní rozhledy*. 2007, č. 9, s. II.

SVOBODA, Karel. Elektronický platební rozkaz – co od něj čekat. *Právní zpravodaj*. 2008, č. 8.

SVOBODA, Karel. Elektronické doručování po 1. červenci 2009. *Právní fórum*. 2009, č. 4, s. 160-165.

SVOBODA, Karel. Kdy a jak přezkoumat notářský a exekutorský zápis. *Ad Notam* 2009, č. 5, s. 161-165.

SVOBODA, Karel. Souhrnná novela občanského soudního řádu – jak funguje v praxi. *Právní fórum*. 2009, č. 10, s. 436-438.

SVOBODA, Karel. Neznámý pobyt adresáta – doručovat fikcí nebo opatrovníku? *Právní rozhledy*. 2009, č. 14, s. 512-515.

SVOBODA, Karel. Doručování na rozcestí. *Právní rozhledy*. 2010, č. 3, s. 107-108.

SVOBODA, Karel. K připravované rekonstrukci civilního procesu. *Právní rozhledy*. 2010, č. 10, s. 343-347.

SVOBODA, Karel. Chceme legální nebo arbitrární pořádek. *Soudní rozhledy*. 2010, č. 10, s. 353-355.

SVOBODA, Karel. Chystá se přehodnocení režimu doručování a koncentrací. *Právní rozhledy*. 2011, č. 10, s. 360-362.

SVOBODA, Karel. K soudcovským debatám nad podstatou koncentrace. *Jurisprudence*. 2011, č. 6, s. 24-27

ŠMEHLÍKOVÁ, Renáta. Princip rovnosti a ochrany slabšího v současné právní úpravě českého civilního procesu. *Právní fórum*. 2005, č. 3, s. 113-116.

ŠMÍD, Ondřej. Institut přípravného jednání. *Právní fórum*. 2011, č. 1, s. 14-21.

ŠMÍD, Ondřej. Zásada koncentrace v civilním řízení. *Právní fórum*. 2011, č. 3, s. 120-128.

ŠOLJAKOVÁ, Ivana. „Odbřemenila“ skutečně novela doručování v civilním procesu soudu, nebo je naopak ještě více zatížila? *Právní rozhledy*. 2010, č. 5, s. 177-180.

TOMSA, Miloš. K problematice právní úpravy rozhodčího řízení. *Obchodněprávní revue*. 2011, č. 9, s. 267-271.

VALOUŠKOVÁ, Zuzana. O neplatnosti rozhodčích doložek ve prospěch soukromých „rozhodčích soudů“. *Bulletin advokacie*. 2010, č. 5, s. 35-38.

VARVAŘOVSKÝ, Pavel. Rozhodčí řízení v judikatuře Ústavního soudu. *Právní fórum*. 2010, č. 3, s. 143-146.

VAŠKE, Viktor. Prohlášení o majetku podle novely občanského soudního řádu. *Právní rozhledy*. 2001, č. 1, s. 11-23.

WINTEROVÁ, Alena. Soubor statí o novém a civilním procesu. Rozsudek pro zmeškání, rozsudek pro uznání. *Acta Universitatis Carolinae Iuridica*. 2004, č. 4. s. 33-41. ISBN 80-246-1206-2

WINTEROVÁ, Alena. Nad perspektivami českého civilního procesu. *Právní rozhledy*. 2008, č. 19, s. 706-711.

WINTEROVÁ, Alena. Přípravné jednání v civilním soudním řízení. *Právní fórum*. 2009, č. 6, s. 226-231.

WINTEROVÁ, Alena. K připravovaným změnám v civilním procesu (kritické a jiné poznámky). *Právní rozhledy*. 2012, č. 23-24, s. 836-840.

ZOULÍK, František; DVORŽÁK, Bohumil. K vývoji a perspektivám českého civilního procesu. *Právní fórum*. 2009, č. 1, s. 1-5.

4. Internetové zdroje

HOLÝ, Libor. Jak to bude s dohodami o místní příslušnosti? Brno : Právnická fakulta Masarykovy univerzity, http://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2012/prispevky-reforma.html.

Kovářová Kochová, I. Neúčinnost doručení v civilním soudním řízení. COFOLA 2010: the Conference Proceedings, 1. edition. Brno : Masaryk University, 2010, dostupné na <http://www.law.muni.cz/sborniky/cofola2010/files/dorucovani.html>

LISSE, Luděk. Euronovela zákona o rozhodčím řízení 2012, zveřejněno na <http://www.epravo.cz/top/clanky/euronovela-zakona-o-rozhodcim-rizeni-2012-82291.html>.

Vyjádření Expertní skupiny Komise pro aplikaci nové civilní legislativy při Ministerstvu spravedlnosti k výkladovým otázkám spojeným s možným postihem majetku patřícího do společného jmění manželů dostupné na <http://obcanskyzakonik.justice.cz/vykladova-stanoviska/>.

článek s názvem „Manželé dlužníků pozor, od ledna exekutor může k vaší mzdě i účtu!“ zveřejněný na <http://www.penize.cz/exekuce/245184-manzele-dluzniku-pozor-od-ledna-exekutor-muze-k-vasi-mzde-i-uctu!>

BENEFIT OF CREDITOR IN CIVIL PROCEEDINGS

Summary

Benefit of creditor in civil proceedings is the topic of the thesis. The benefit of creditor is defined for the purposes of this thesis as a complex of three conditioning factors – the strictness of legislation, the representation of creditor by a lawyer and the passivity of the defendant debtor. Selected institutes of civil proceedings are then measured against the principle of equality of the parties as a fundamental principle of the civil procedure.

The thesis, which has introductory and closing chapter too, is divided into five chapters, whose aim is the analysis of civil procedure and its various institutes in terms of potential, but also the real benefit of the creditor as plaintiff. Rigorous work also includes court decisions and opinions from the specialist literature related to the topic.

The introduction deals with the purpose and objectives of the thesis.

The first chapter is a general introduction includes a brief explanation of the equality of the parties and a general explanation of the benefit of creditor in the context of civil proceedings.

The second chapter provides an explanation of selected institutes of civil procedure in the first phase of the procedure. This is an agreement on the territorial jurisdiction, a service of process, a custodianship of persons of unknown residence, a concentration of proceedings and judicial decisions. The last section concentrates on the proceedings of the estate and a creditor's position in it.

The third chapter contains the description of the other two cases, when the creditor may obtain an enforceable title – a notarial record with consent to execute and an arbitration procedure.

The fourth chapter deals with the advantage of the creditor in execution proceedings. It focuses mainly on legislation to determine property owned by the debtor and the extent of the property which may be affected by execution proceedings.

The fifth chapter includes a brief outline of insolvency proceedings in view of the thesis, which benefits the lender may be found in the legislation of creditor institutions and the invalidity and unenforceability of legal acts.

The final section is a summary of each chapter and at the same time partial evaluation of current legislation.

Seznam klíčových slov (List of Key Words):

občanské soudní řízení (civil proceedings)

rovnost účastníků řízení (equality of parties to civil procedure)

zvýhodnění věřitele (benefit of creditor)